

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
TSIVILÕIGUSE ÕPPETOOL

Urmas Tross

SANEERIMINE KUI ALTERNATIIV
ETTEVÕTTE LIKVIDEERIMISELE PANKROTIMENETLUSES

Magistritöö

Juhendaja professor P. Varul

TARTU
2003

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	lk 4
1. MAKSEJÕUETUS JA SANEERIMINE.....	lk 10
1.1. Maksejõuetus saneerimise eeldusena.....	lk 10
1.1.1. Maksejõuetuse kui finantskriisi määratlemine.....	lk 10
1.1.2. Maksejõuetuse juriidiline tähendus.....	lk 14
1.2. Maksejõuetuse lahendamise põhimõtted saneerimise korral.....	lk 17
1.2.1. Majanduslikkuse põhimõte	lk 17
1.2.2. Võlgniku huvide kaitse põhimõte.....	lk 20
1.2.3. Võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõte	lk 23
1.3. Euroopa Ühenduse õigus ja maksejõuetuse lahendamine.....	lk 29
2. SANEERIMISE SISU JA VIISID.....	lk 35
2.1. Saneerimise mõiste.....	lk 35
2.2. Saneerimisviisid.....	lk 37
2.3. Kokkuvõte.....	lk 50
3. SANEERIMISKAVA.....	lk 55
3.1. Saneerimiskava esitamine.....	lk 55
3.2. Saneerimiskava sisu	lk 59
3.3. Saneerimiskava kinnitamine.....	lk 69
3.4. Saneerimiskava täitmise järelevalve.....	lk 79
3.5. Kokkuvõte.....	lk 84

4. VÕLGNIKU OMAVALITS SANEERIMISE TEOSTAMISE

ERIVORMINA.....	lk 90
4.1.Võlgniku omavalitsuse mõiste ja määramine.....	lk 90
4.2. Võlgniku omavalitsuse teostamine ja tühistamine.....	lk 93
4.3. Moratorium kui võlgniku omavalitsuse erivorm.....	lk 95

LÕPPSÕNA	lk 99
----------------	-------

RESÜMEE.....	lk 106
--------------	--------

KASUTATUD ALLIKAD.....	lk 115
------------------------	--------

KASUTATUD LÜHENDID.....	lk 119
-------------------------	--------

SISSEJUHATUS

Pankrotiseadus kehtib Eestis alates 1. septembrist 1992. a. Rohkem kui kümneaastane pankrotimenetluste statistika ning turumajanduse kiire areng on näidanud, et äriühingute majandustegevus on muutunud oluliselt komplitseeritumaks ja püsivatesse makseraskustesse võivad sattuda ka need äriühingud, kes on püüdnud oma majandustegevust korraldada vastavalt kehtivatele seadustele, kuid jätnud arvestamata vabaturu muutustest tulenevad aspektid. Tekkinud kogemuse ja pankrotipraktika analüüsi alusel tehti 1996. a lõpus pankrotiseadusesse hulgaliselt parandusi. Uuendatud redaktsioonis pankrotiseadus jõustus 1. veebruaril 1997. a.

22. jaanuaril 2003. a võttis Eesti Vabariigi Riigikogu vastu uue pankrotiseaduse. Uus pankrotiseadus jõustub 1. jaanuaril 2004. a. Uue pankrotiseaduse parenduste põhjuseks on soov pöörata rohkem tähelepanu võlgniku kaitsele ja soodustada tema ettevõtte saneerimist. Uues pankrotiseaduses on erinevalt kehtivast pankrotiseadusest sätestatud eraldi pankrotimenetluse eesmärgid, mille kohaselt rahuldatakse võlausaldajate nõuded pankrotiseaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu (uus PankS § 2).

Äriseadustiku kohaselt on ettevõtja füüsiline isik või seaduses sätestatud äriühing, kes püsiva tegevusena pakub oma nimel tasu eest kaupu või teenuseid. Ettevõtte on äriseadustiku tähenduses majandusüksus, mille kaudu ettevõtja tegutseb. Ettevõtte koosneb asjadest, õigustest ja kohustustest, mis on määratud või oma olemuselt peaksid olema määratud ettevõtte tegevuseks (ÄS § 5 lg 1). Majanduslik areng on viinud selleni, et tuleb mõelda õiguslikule regulatsioonile, mis annab võimaluse kriisi sattunud ettevõtja ettevõtte majandustegevust saneerida alternatiivina pankrotimenetluses levinud likvideerimisele. Koos ühiskondliku ja majandusliku arenguga on tekkinud vajadus pöörata tähelepanu võlgniku huvidele, samuti makseraskustes oleva äriühingu töötajate kaitsele.

Raamatupidamise seaduse sätete kohaselt on ettevõtja raamatupidamiskohuslasena kohustatud pidama arvestust ettevõtte finantsseisundi ja äritegevuse kohta. Kui kasutada majandusarvestuses tunnustatud bilansi valemit (45, lk 63), siis peab ettevõtte vara võrduma kohustuste ja omakapitaliga. Ettevõtja poolt varalise ressursi kasutamisest sõltub,

kas ta suudab täita majandustegevusest tekkivaid kohustusi ja teenida kasumit või mitte. Finantskriis ei teki lühikese perioodi jooksul iseenesest (välja arvatud sõjad, katastroofid, loodusõnnetused), vaid reeglina tulevase võlgniku enda tegevuse või tegevusetuse tulemusena. Maksejõuetuse ajal tekib pingeline olukord, kus ühest küljest nõuavad võlausaldajad nõuete rahuldamist kohe ja täies ulatuses, samas kui võlgnikul ei jätku vahendeid tunnustatud nõuete rahuldamiseks, ning teisest küljest on maksejõuetu ettevõtja huvitatud äritegevuse jätkamisest ja kriisisituatsioonist väljatulekust. Finantskriisi lahendamisel tuleb võlgnikul ja võlausaldajatel kaaluda, mis rahuldab mõlema huvisid paremini – saneerimine või likvideerimine pankrotimenetluses.

Pankrotimenetluse eesmärk on võlausaldajate ja võlgniku huvide võimaliku tasakaalu saavutamine finantskriisi lahendamisel. Pankrotiseaduse üheks mõtteks on pakkuda menetlusviisi maksejõuetuks tunnistatud äriühingu majandustegevuse lõpetamiseks. Pankrotiseaduse oluline mõju äritegevusele seisneb selles, et ettevõtte ebaõnnestumine mõjutab paljusid huvirühmi: võlausaldajad, töötajad, aktsionärid või osanikud. Pankrotimenetlus omab olulist tähtsust majandussüsteemi juriidilises regulatsioonis, kuna pankrotimenetluse abil korrustub majandusruum nende ettevõtjate äritegevuse osas, mille jätkumiseks puuduvad eeldused. Pankrot on üheks teguriks majandussüsteemi korrustamises.

Pankrotimenetlus on siiski sobimatu juhul, kui ettevõtja majanduslikud raskused on ajutised või tulenevad põhjustest, mida saab vajalike meetmetega parandada viisil, mille tulemusena äritegevus jätkub tervikuna või osaliselt ning tegevustulemist on võimalik rahuldada nii võlausaldajate nõudeid kui ka ettevõtja ootusi. Pankrotimenetlus oma likvideeriva iseloomu tõttu ei võimalda piisavalt välja selgitada ettevõtja äritegevuse jätkamiseks vajaliku õigusliku aluse ja majandusliku positsiooni olemasolu ning pankrotimenetluses ei suudeta võlgniku majandustegevust nii objektiivsetel kui ka subjektiivsetel põhjustel tavaliselt taastada. Ettevõtte likvideerimine pankrotimenetluses on reeglina pikk ja kulukas protsess. Siit tulenevalt on oluline uurida ja hinnata maksejõuetu ettevõtja ettevõtte saneerimise võimalusi.

Saneerimine (ld k *sanare*) tähendab tervendamist, äritegevuse majanduslikest raskustest väljatoomist. Saneerimine seisneb juriidilisest isikust võlgniku suhtes tervendamise abinõude rakendamises, võimaldamaks võlausaldajate nõuete rahuldamist võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu. Äritegevuse jätkamine võib seisneda võlausaldajatega

kompromissile jõudmises võlgade vähendamise ja tasumise tähtaegade pikendamise osas, samuti majandustegevuse reorganiseerimises, täiendava rahalise ressursi kaasamises jne. Ettevõtte äritegevuse saneerimist alternatiivina majandustegevuse likvideerimisele pankrotimenetluses esineb maksejõuetuse lahendamisel tunduvalt vähem. Üheks olulisemaks objektiivseks põhjuseks on vastavasisulise õigusliku regulatsiooni puudumine. Näiteks Soome Vabariigis on loodud uus juriidiline menetlus – saneerimismenetlus – majanduslikes raskustes olevate, kuid iseenesest elujõuliste ettevõtete saneerimiseks ja tarbetute pankrottide vältimiseks. Saneerimismenetlus viiakse läbi pankrotimenetluse väliselt (22, lk 17).

Saneerimise regulatsioon peaks tuginema õiguse ökonoomilisele analüüsile. Õiguse ökonoomiline analüüs on välja arendatud USA-s (14, lk 25). Õiguse ökonoomilise analüüsi lähtepunktiks on asjaolu, et õigusnorm peaks võimaldama õigussuhtes osalejatel olemasolevat ressursi kasutada parimal viisil, kuna igaüks püüab oma isiklikku kasu suurendada, seda ka finantskriisi seisundis. Optimaalne seisund on saavutatud siis, kui olemasolevad ressursid on jaotatud nii, et keegi ei saa oma kasu suurendada teise kasu vähendamise arvelt. Sellest aspektist on õiguslik regulatsioon tõhus siis, kui ta loob eeliseid kõigile osalejatele, või kui ta loob eeliseid mõnede neist, siis ei piira ta teiste võimalusi. Ettevõtte saneerimisel on sarnaselt pankrotimenetlusega oluline võlausaldajate võrdne kohtlemine ja nõuete ühetaoline rahuldamine vastavalt nende õiguslikule positsioonile. Suuremad võlausaldajad ei tohiks saada hüvitust väiksemate võlausaldajate arvelt, pandiga tagatud võlausaldajad ei tohiks kaotada oma eeliseid pandiga tagamata võlausaldajate kasuks, kuna saneerimisel kasutatav ettevõtte vara võib olla nõuete tagatiseks, kuid vara väärtus kasutamisega väheneb. Maksejõuetul ettevõtjal oleks võimalik saneerimise käigus ettevõtte säilitada ja jätkata majandustegevust. Kõrvuti maksejõuetust reguleeriva seadusandluse klassikaliste ülesannetega räägitakse selle erilistest ülesannetest nagu jääkvõlast vabanemine ja võlgniku uus algus, äritegevuse saneerimise soodustamine ning võlgniku omavalitsus. See eesmärkide paljusus ei tähenda üksnes seadusandja õiguspoliitilisi eesmärgipüstitusi, vaid tuleneb pigem hädavajadusest, kuna kompleksis arenevad pankroti-, töö-, äri-, maksuõigus jt peavad üksteist täiendama ja olema kooskõlastatud. Kui näiteks võlgniku saneerimine eeldab ettevõtte jätkamist algatatud pankrotimenetluses, peab pankrotimenetluse regulatsioon haakuma muude saneerimise kohta käivate õigusaktidega.

Ettevõtjale on tähtis kriisiolukorras oma tegevuse taaskäivitamisel toetuda seadustes sätestatud võimalustele. Finantskriisi lahendamiseks on erinevaid viise, kuid Eestis ei ole

maksejõuetuse lahendamise võimalused piisavalt reguleeritud. Praegu on võimalik ettevõtjal finantskriisi omal jõul lahendada või esitada avaldus ettevõtte pankrotimenetluse alustamiseks. Eestis ei ole mõistlikku regulatsiooni, mis võimaldaks ja soodustaks ettevõtte edukat saneerimist. Ettevõtjal puudub võimalus ähvardava või ajutise iseloomuga makseraskuste korral valida pankrotimenetluse raames saneerimise või likvideerimise asemel ettevõtte saneerimine pankrotimenetluse väliselt.

Lähtuvalt töö uurimissuunast on magistritöö eesmärk analüüsida maksejõuetule ettevõtjale kuuluva ettevõtte finantskriisi lahendamise võimalusi saneerimise abil ja saneerimisviise. Uurimistöös on pööratud tähelepanu küsimusele, kas ja kui hästi Eestis kehtiv ja uus pankrotiseadus võimaldavad saneerimist kasutada alternatiivina ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Maksejõuetuse ning saneerimise käsitlemisel püütakse vastata küsimustele, millal peaks saneerimine olema eelistatum likvideerimisele pankrotimenetluses ning millisel viisil peaks saneerimine toimuma – kas eraldi seaduse alusel pankrotimenetluse väliselt või algatatud pankrotimenetluses tervendamisotsuse või kompromissi sõlmimise kaudu. Saneerimisviiside (pankrotiseaduse väliselt või pankrotiseaduse raames maksejõuetu ettevõtte majandustegevuse taastamine tervendamise, kompromissi või võlgniku omavalitsuse kaudu) käsitlemisel on uuritud saneerimise teostamise õiguslikku regulatsiooni nii Eestis kui ka teistes riikides (saneerimiskava esitamine, kinnitamine ja järelevalve eri maksejõuetusseadustes). Käesolevas magistritöös analüüsitakse ja eelkõige keskendutakse saneerimise kui pankrotimenetluses likvideerimise alternatiivi käsitlemisel eeldatavalt maksejõuetuks muutuva või maksejõuetule ettevõtjale kuuluva ettevõtte baasil kavandatavale protsessile.

Saneerimisega alustamine peaks olema võimalik enne pankrotimenetluse algatamist ning saneerimismenetluse jaoks tuleks Eestis vastu võtta uus sellekohane seadus, mis on käesoleva uurimuse üks põhijäreldusi.

Tulenevalt uurimuse eesmärgist ja põhiprobleemidest on töö jaotatud neljaks peatükiks. Töö esimeses peatükis analüüsitakse maksejõuetust kui saneerimise valiku eeldust. Maksejõuetus majanduslikus mõttes on halvenenud finantsseis, mille raskusastme väljaselgitamine võimaldab otsustada saneerimise teostamise tõenäosuse üle. Maksejõuetuse kui majandusliku nähtuse juriidiline tähendus omab olulist tähtsust saneerimise õiguslikul käsitlemisel ning võimaldab eristada õiguslikke aluseid, millele toetudes valida kas saneerimismenetlus või ettevõtte likvideerimine pankrotimenetluses. Maksejõuetuse juriidilisest tähendusest lähtuvalt käsitletakse esimese peatükis

maksejõuetuse lahendamisel saneerimise eelistamise põhimõtteid, mida tuleks saneerimise sätestamisel arvestada. Selle analüüsi alusel on tehtud teoreetiline oletus maksejõuetuse seaduste võimalike põhimõtete kohta, s.t missugust tulemust peaks ootama optimaalselt maksejõuetusseaduselt saneerimise sätestamisel.

Teises peatükis käsitletakse saneerimise sisu ja selle teostamise viise. Selles peatükis analüüsitakse, mis võimaldab saneerimist kui protsessi eristada likvideerimisest pankrotimenetluses, ja juhitakse tähelepanu asjaolule, et saneerimise otsustamisel on oluline, et õiguslik regulatsioon võimaldaks saneerimist alustada juba ähvardava maksejõuetuse staadiumis. Saneerimisviiside uurimisel on võrreldud erinevates pankrotiseadustes sätestatud saneerimisvõimalusi. Saneerida on võimalik nii pankrotimenetluse väliselt kui ka pankrotimenetluse raames. Saneerimine eraldi seaduse kohaselt tähendab ettevõtte äritegevuse taastamist saneerimiskava alusel, mis võib sisaldada kompromissile iseloomulike jooni. Saneerimine pankrotimenetluses võib toimuda eri viisidel – tervendamise otsustamise, kompromissi sõlmimise või võlgniku omavalitsuse kaudu. Ühine probleem eri viiside puhul on täiendavate ressursside kaasamise võimalus. Saneerimise mõiste ja viiside analüüs võimaldab valida sobivama õigusliku regulatsiooni.

Kolmandas peatükis analüüsitakse erinevaid maksejõuetusseadusi ja võrreldakse neid saneerimiskava esitamise ja kinnitamise, kinnitamise tagajärgede ning täitmise järelevalve osas. Kolmandas peatükis on uuritud saneerimisviiside põhimõttelisi erinevusi ja sarnasusi saneerimiskava sisu, saneerimiskava esitamise ja kinnitamise ning järelevalve teostamise osas.

Neljandas peatükis on põhiküsimusena käsitletud võlgniku omavalitsust kui saneerimise teostamise erivormi. Võlgniku omavalitsuse korral teostab ettevõtja ise maksejõuetu ettevõtte saneerimist, omades sarnaseid õigusi ja kohustusi kohtu poolt määratud halduriga. Võlgniku omavalitsus toimub pankrotimenetluses kohtuliku järelevalve all. Nimetatud peatükis analüüsitakse omavalitsuse määramise, teostamise ja lõpetamise küsimusi, mis omavad olulist tähtsust selle saneerimise erivormi teostamisel. Samuti käsitletakse neljandas peatükis moratoriumi kui võlgniku omavalitsuse erivormi, mis on sätestatud pangandus- ja kindlustustegevust reguleerivates Eesti seadustes.

Saneerimise kui alternatiivi küsimust on nii juriidilises kui ka majandusalases kirjanduses vähe käsitletud. Küllaldaselt on majandusalast kirjandust, mis kajastab ettevõtja majandustegevuse alustamist, arendamist, juhtimist ning võimalusi kasumi

suurendamiseks erinevate teooriate alusel, kuid oluliselt vähem käsitletakse ettevõtja äritegevuse alustamise ja arendamise kõrval ebaõnnestumisega seotud probleeme. Näiteks Eestis on võimalik leida pankrotimenetlust käsitlevaid allikaid, kuid ei leidu juriidilist kirjandust, mis analüüsiks saneerimisega seonduvaid küsimusi. Sellepärast on käesolevas töös allikatena kasutatud nii majandusalast kui ka juriidilist kirjandust, mis on autorile olnud kättesaadav.

Magistritöös on kasutatud oluliste uurimis- ja võrdlusallikana Saksamaa 1994. a vastuvõetud pankrotiseadust *Insolvenzordnung*. Saksa pankrotiseadus on Euroopas üks uuemaid pankrotiseadusi, kus on saneerimine reguleeritud pankrotimenetluse raames. Võrdlusallikana on kasutatud ka Vene 1998. a pankrotiseadust *Федеральный закон “О несостоятельности (банкротстве)”*. Kuni eelmise sajandi üheksakümnendate aastateni arenesid Eesti ja Vene seadusandlus ühes tempos ja sarnastel alustel. Pärast Eesti iseseisvumist on ka Vene õigusloomes toimunud muutused ning on huvitav võrdlevalt analüüsida saneerimise sätestamise arengut Vene pankrotiseaduses. Olulise allikana on kasutatud Soomes 1993. a vastuvõetud saneerimise seadust *Yrityksen saneerauksesta laki*. See läheneb saneerimise sätestamisele erinevalt: saneerimine toimub eraldi seaduse alusel pankrotimenetluse väliselt. Uurimistöö allikana on kasutatud Eestis 1997. a vastuvõetud ja praegusel ajal kehtivat pankrotiseadust ning 22. jaanuaril 2003. a vastuvõetud Eesti uut pankrotiseadust, mis jõustub 1. jaanuaril 2004. a. Allikatena on kasutatud veel Euroopa Liidu määrust pankrotimenetluse kohta nr 1346/2000 29. maist 2000. a; Euroopa Liidu Parlamendi direktiivi kindlustusseltside kohta nr 2001/17 19. märtsist 2001. a; Euroopa Liidu Parlamendi direktiivi krediitiasutuste kohta nr 2001/24 4. aprillist 2001. a; Vabariigi Valitsuse määrust nr 314 2. oktoobrist 2001. a; Riigikohtu ja Tartu Ringkonnakohtu lahendeid pankrotimenetlustes tekkinud õiguslike vaidluste osas aastatel 1995–2001; samuti Soome, Rootsi, Taani, Saksa, Vene, Iiri, Kanada ja Prantsuse pankrotiõiguse alast kirjandust.

1. MAKSEJÕUETUS JA SANEERIMINE

1.1. Maksejõuetus saneerimise eeldusena

1.1.1. Maksejõuetuse kui finantskriisi määratlemine

Finantskriisi lähenemine annab endast märku raskustega täita kohustusi. Kriitilised edutegurid, mida vahel on nimetatud ka edukuse võtmeteguriteks või kriitilisteks oskusteks (*critical success factors, key success factors*), on tegurid (oskused, ressursid), mis määravad selle, kes tegevusharus teenib kasumit, kes kahjumit, seega edu ja läbikukkumise (15, lk 135). Kriitilised edutegurid peituvad valdkondades nagu tootmine (tootmiskulud, kvaliteet, kvalifitseeritud tööjõud, vara kasutusaste), turundus (müügipersonal, koostöö jaemüüjatega, teeninduse ja tehnilise abi kättesaadavus, toote valik ja disain, reklaam), tehnoloogia ja erioskused (innovatsioonivõimelisus, tehnoloogia valdamine, uute toodete kiire turuletoomine, teadmised), organisatsioonilised võimed (infosüsteemid, võime kiiresti reageerida turumuutustele). Töö autori arvates on edutegurite kasutamise mõte selles, et ettevõtja saaks äritegevuse ajal hinnata oma ettevõtet konkurentide taustal samade tegurite lõikes. Samal ajal kajastub tegurite mõju ettevõtte finantsaruandluses.

Ettevõttemajanduslikus tähenduses räägitakse kriisist enamasti juhul, kui ohus on ettevõtte või selle oluliste osade eksistents. Mõnede majandusteadlaste (Hauschildt, Leker, James, Krystek) väitel annab sellest tunnistust pikaajaline maksevõimetus, mille tagajärjeks on sageli pankrotimenetlus. Witte iseloomustab kriisisituatsiooni selliste tunnustega nagu ettevõtte või tema üksuse eksistentsiaalsete eesmärkide mittesaavutamine, ohustatud on maksevõime säilitamine, minimaalse kasumi teenimine või edupotentsiaali väljaarendamine. Samuti on lühenenud otsustamise (reageerimise) aeg, kuna kriisisituatsioonis on tavaliselt iseloomulik nn sundotsustamine; töötajaid üllatatakse pidevalt muutuvate tegutsemisjuhistega ning valitseb ebakindlus lõpptulemuse osas (16, lk 515).

Krystek defineerib kriisi kui planeerimatut ja tahtmatut protsessi, mis võib ettevõtte edasist tegutsemist ohustada või selle võimatuks muuta (13, lk 32). Schwinn võtab kriiside klassifitseerimisel aluseks juhtimise käsitusviisid (26, lk 2). Juhtimise käsitusviiside otsustusteoreetilisest aspektist lähtudes iseloomustatakse kriisi kui otsustamist ajalise

surve all. Organisatsiooni- ja süsteemiteoreetilisest aspektist lähtudes räägitakse süsteemikriisist, mida iseloomustab asjaolu, et süsteemile omastest juhtimismehhanismidest ei piisa, et lahendada esilekerkinud probleeme. Struktuuriteoreetiline käsitusviis kirjeldab kriisi kui olukorda, kus süsteem (ettevõtte) ja tema keskkond ei ole enam ühildatavad.

Lähtudes eeltoodust, peab käesoleva töö autor oluliseks rõhutada kriisisituatsioonile omaste tunnuste kolme aspekti. Need on oluliselt halvenenud finantsseis, otsustamine ajalise surve all ja personali rahulolematust, mis tuleneb eelkõige tegutsemisjuhiste kiirest muutumisest ja teadmatuses tuleviku suhtes. Neid kolme tunnust võib autori arvates pidada olemuslikeks tunnusteks makseraskuste määratlemisel. Eraldi analüüsimist vajaks küsimus, kas kriisiga on tegu siis ja ainult siis, kui esinevad kõik kolm nimetatud tunnust, või piisab ka kahe tunnuse olemasolust. Autori arvates on maksejõuetuse kui finantskriisi määratlemise peamiseks aluseks halvenenud finantsseis. Ettevõtte finantsseisund, mis on halvenenud ettevõtja tegevuse tulemusena, põhjustab otsustamist ajalise surve all ja sellest lähtuvalt personali rahulolematust. Personali rahulolematust ei põhjusta alati finantsseisundi halvenemist.

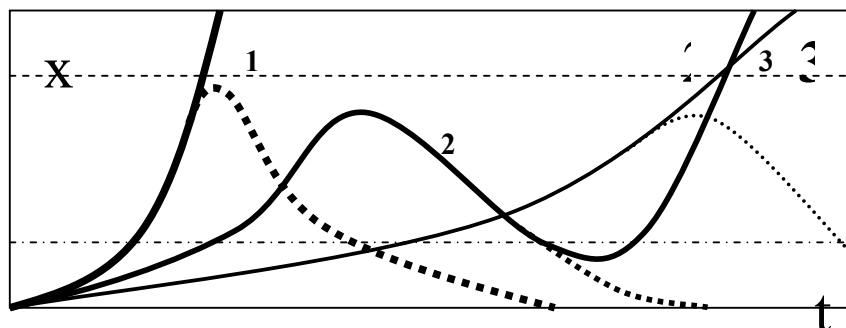
Majandusalasest kirjanduses eristatakse kriisi arengu eri etappe (makseraskused, maksejõuetus, pankrot) (27, lk IV-2). Maksejõuetuse kui finantskriisi väljaselgitamisel tuleb analüüsida kohustuste suurust ja tähtaegu, vara objektiivset turuväärtust, võlgniku kriisile eelnenud majandustegevust, võlgniku võimalust äritegevuse kaudu kohustusi täita jne. Nimetatud asjaolusid arvestades saab otsustada, kui suures finantskriisis võlgnik on ning kas tegemist on ähvardava, ajutise või püsiva maksejõuetusega. See on oluline just kriisijuhtimise meetmete valiku seisukohalt. Krystek toob välja järgmised neli arengufaasi: potentsiaalne kriis; latentne kriis; akuutne, kuid juhitud kriis; akuutne mittejuhitav kriis (12, lk 30). Potentsiaalsest kriisist võib rääkida juhul, kui kriisitunnused (sümptomid) pole veel välja kujunenud ning seetõttu käsitletakse sellist situatsiooni sageli kui normaalset seisundit. Sügavama analüüsi tulemusel oleks aga sellel etapil võimalik ette näha saabuvat finantskriisi ning seda ennetavate meetmetega ära hoida. Seda saab nimetada ka ähvardavaks maksejõuetuseks. Latentse kriisiga on tegemist juhul, kui kriis on varjatud kujul juba olemas või selle saabumise tõenäosus väga suur. Sellises situatsioonis tuleb välja töötada kriisi tõkestamise strateegilised ja operatiivsed plaanid nii eesmärkide kui ka meetmete osas. Oluline on, et otsustajad aktsepteeriks kriisi olemasolu ja pühendaksid selle tõkestamisele piisavalt aega. Kriis on akuutne, kui selle mõjud avalduvad olulisemates ettevõtetmajanduslikes näitajates – käibes ja kasumis. Kuivõrd see mõjutab

ettevõtte eksistentsi, suureneb sellel etapil ka ajaline surve otsuste tegemisel. Siin ei piisa ettevõtte päästmiseks enam ennetavatest või tõkestavatest meetmetest kriisi juhtimisel, vaid tuleb hakata juba tekkinud tagajärgi likvideerima. Nii latentse kui ka akuutse kriisi korral on maksejõuetus ajutise iseloomuga, kuid võib muutuda püsivaks maksejõuetuseks.

Akuutsest mittejuhitavast kriisist räägitakse juhul, kui rakendatud kriisijuhtimise meetmed ei toimi ja väljakujunenud olukorda võib nimetada finantskatastroofiks. Sellises olukorras tuleb tegelda juba võlausaldajate huvides katastroofi mõjude pehmendamisega. Töö autori arvates on üheks põhjuseks, miks suur osa kriisidest jõuab välja kolmandasse või neljandasse faasi, asjaolu, et ettevõtja poolt ei tunnetata või vähemalt ei teadvustata olukorra tõsidust siis, kui seda oleks veel võimalik õigeaegselt ära hoida. Samuti võivad finantskriisi jõudmist kolmandasse või neljandasse faasi põhjustada seaduses sätestatud võimalused, mis pigem soodustavad likvideerimist pankrotimenetluses, mitte saneerimist akuutse kriisi olukorras.

Macharzina eristab kriise ka nende tekkimise kiiruse järgi, tuues välja ülikiiressi (järsku), kiiresti ja aeglaselt tekkivad kriisid (15, lk 556). Seda klassifikatsiooni iseloomustab hästi joonis 1.

Joonis 1. Erineva tekkimiskiirusega kriiside kulg

1 – ülikiiressi tekkiv kriis 2 – kiirelt tekkiv kriis 3 – aeglaselt tekkiv kriis
 ----- Eksistentsi ähvardav piir - - - - - Ohupiir

Allikas: K. Macharzina. *Unternehmensführung. Das internationale Managementwissen*. Wiesbaden: Gabler, 1999, lk 518

Töö autori arvates on ülikiiressi tekkiv kriis peaaegu juhitamatu. Sageli võib see tekkida mingite väliste või sisemiste tegurite järsu ja pöördumatu muutumise tagajärjel ning jõuda ajalisel mõõtnes väga kiiresti püsiva maksejõuetuseni. Küll aga peaksid olema kergemini

juhitavad kaks ülejäänud vormi – kiiresti ja aeglaselt tekkiv finantskriis. Seda muidugi juhul, kui kriisi saabumine õigeaegselt avastatakse ja vastavad meetmed tarvitusele võetakse. Tegutseva pankrotihaldurina on autor arvamusel, et enamik kriise tekib aeglaselt ja neid oleks võimalik kas ennetada või vähemalt nende arengut tõkestada.

Lisaks eeltoodud maksejõuetuse määratlusele on võimalik ettevõtja finantsseisundi tuvastamiseks kasutada kahte raamatupidamisega seotud testi (7, lk 35). Rahavoo testi puhul on ettevõtja maksejõuetu juhul, kui ta pole tähtaja saabudes võimeline oma võlgu tasuma. Sellel puhul ei oma tähtsust asjaolu, et vara ületab kohustusi. Kui ettevõtja ei suuda käibevahendite puudusel normaalset äritegevust jätkata, on ta muutumas maksejõuetuks ja pole põhjust lasta võlausaldajatel oodata, kuni võlgnik realiseerib ettevõtte vara, millest osa ei pruugi olla koheselt likviidne. Rahavoo testi on tegelikkuses suhteliselt lihtne rakendada. Kui võlgnik tõesti ei tasu maksetähtaja saabudes oma võlgu (välja arvatud juhud, kui võlgnevuse osas on õigustatud vaidlused), loetakse ta maksejõuetuks.

Alternatiivne maksejõuetuse test on bilansi või vara test, mis sarnaneb rahavoo testiga selles osas, et maksejõuetu ettevõtja ettevõtte varast ei piisa kohustuste kompenseerimiseks. Vara hindamine ei ole alati nii lihtne, kui esmapilgul tundub. Vara täpse hindamise raskuse mõistmiseks võiks tuua näiteks paralleeli avalikul enampakkumisel kunstiteose alghinna ja tegeliku müügihinna vahel. Rahavoo alusel maksejõuetuse ja vara alusel maksejõuetuse kindlaksmääramise vahel on tihe side: kui maksejõuetuks muutuva ettevõtja ettevõtte on oma majandusharus arvestatav ning teda saab sellisel kujul toimivana müüa, on varal oluliselt suurem väärtus kui tegevuse lõpetanud ettevõtja varal. Sarnasel kaalutlusel põhineb ka saneerimise kasuks otsustamine: maksejõuetu ettevõtja ettevõtte saneerimine on tõenäolisem, kui äritegevust on võimalik taaskäivitada.

Töö autori arvates on ettevõtja maksejõuetus halvenenud finantsseisund. Halvenenud finantsseisund avaldub ettevõtja suutmatuses jätkuva majandustegevuse käigus täita kõiki võlausaldajate nõudeid ning tema äritegevuse aruandluses vara vähenemisena. Halvenenud finantsseisundi raskusastme väljaselgitamine võimaldab valida nii maksejõuetu ettevõtja kui ka maksejõuetu ettevõtja võlausaldajate huvides sobiva maksejõuetuse lahendamise meetodi. Ettevõtte saneerimise võimalus sõltub maksejõuetuse raskusastmest – ähvardava või ajutise iseloomuga maksejõuetuse staadiumis on saneerimise võimalus suurem kui püsiva iseloomuga maksejõuetuse korral.

Seda asjaolu peab arvestama ka seadusandja ettevõtjale äritegevuse saneerimiseks õiguslike võimaluste loomisel.

1.1.2. Maksejõuetuse juriidiline tähendus

Õiguslike tagajärgede alusel saab juba tekkinud maksejõuetuse jaotada põhimõtteliselt kolmeks (*19, lk 407*): õnnetu maksejõuetus, mis on tekkinud võlgnikust sõltumatute asjaolude toimel nagu loodusõnnetused või maksejõuetu ettevõtja võlgnike ootamatu maksejõuetuse tõttu; ettevaatamatu maksejõuetus, mis on tekkinud võlgniku süü läbi, kuid ilma võlgniku tahteta, ning kuritahtlik pankrot, mis on tekkinud ettevõtja tahtliku ja ebaseadusliku tegevuse tulemusena.

Olenemata tekkimise põhjustest, on ettevõtja maksejõuetus pankrotiseaduse kohaselt pankroti väljakuulutamise aluseks. Pankrotiseaduse (edaspidi PankrS) § 1 lg 1 kohaselt on pankrot võlgniku kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetus. PankrS § 1 lg 2 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Uus pankrotiseadus (edaspidi uus PankrS) maksejõuetuse definitsiooni ei muuda – pankrot on võlgniku kohtuotsusega väljakuulutatud maksejõuetus (uue PankrS § 1 lg 1). Uue pankrotiseaduse kohaselt on juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (uue PankrS § 1 lg 3).

Saksa pankrotiseaduses (edaspidi InsO) on maksejõuetus õiguslikult määratletud kolme võimalusena. InsO § 17 kohaselt on võlgnik maksejõuetu, kui ta ei ole suuteline tasuma makseid, mille tähtaeg on saabunud, või kui võlgnik on katkestanud maksete tasumise. InsO § 18 sätestab erivariandina ähvardava maksejõuetuse. Nimelt annab InsO § 18 võlgnikule võimaluse taotleda pankrotimenetluse algatamist, kui tal on oht muutuda eelduslikult maksejõuetuks, sest ta ei suuda täita tulevikus saabuvald maksekohustusi. InsO § 19 annab võimaluse juriidiliste isikute puhul algatada pankrotimenetlus ülevõlgnevuse korral. Ülevõlgnevusega on tegemist siis, kui võlgniku vara ei kata enam olemasolevaid kohustusi (InsO § 19 lg 2).

Vene pankrotiseaduse (edaspidi Vene PankrS) kohaselt on pankrot kohtu poolt tuvastatud või võlgniku poolt tunnistatud suutmatus täita täies ulatuses võlausaldajate nõudeid või võetud kohustusi (Vene PankrS § 2).

Analüüsidest maksejõuetuse juriidilist tähendust Eesti, Saksa ja Vene pankrotiseadustes, leiame maksejõuetuse juriidilises määratluses ühise sisu – võlgnik on maksejõuetu, kui kohus on tuvastanud, et maksejõuetu ettevõtja ei suuda õigeaegselt rahuldada võlausaldajate nõudeid. InsO § 19 lg 2 ja uue PankrS § 1 lg 3 kohaselt on juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Nagu eespool märgitud, on maksejõuetu ettevõtja pankroti väljakuulutamise aluseks maksejõuetuse tuvastamine kohtu poolt või see, et võlgnik on tunnistanud kohtule, et ei ole võimeline täitma olemasolevaid või tulevikus saabuval kohustusi.

Maksejõuetu ettevõtja poolt tulevikus saabuvate või olemasolevate makseraskuste tunnistamine on oluline saneerimismenetluse algatamise puhul. Nagu eespool märgitud, sätestab InsO § 18 ähvardava maksejõuetuse mõiste. Ähvardava maksejõuetuse puhul on võlgnikul võimalus taotleda pankrotimenetluse algatamist, kui ta eelduslikult ei ole võimeline olemasolevaid ja ka tulevikus saabuval maksekohustusi tähtajaks täitma (InsO § 18 lg 2). Uus PankrS võimaldab samuti võlgnikul esitada pankrotiavalduse kohtule ähvardava maksejõuetuse korral. Kui pankrotiavalduse on esitanud võlgnik, kuulutab kohus pankroti välja ka juhul, kui maksejõuetuse tekkimine on tulevikus tõenäoline (uue PankrS § 31 lg 3). Niisugune regulatsioon puudub Vene pankrotiseaduses. Soome ettevõtete saneerimisseaduse (edaspidi YSL) § 6 kohaselt on saneerimismenetluse alustamise eelduseks ettevõtja ähvardav või ajutise iseloomuga maksejõuetus. Samas YSL § 7 sätted keelavad kohtul saneerimismenetluse algatamise, kui maksejõuetus on püsiva iseloomuga ja maksejõuetu ettevõtja äritegevust ei ole võimalik saneerimiskava abil tervendada.

Nagu töö alapunktis 1.1.1 märgitud, omab maksejõuetuse majandusliku sisu õiguslik määratlemine olulist tähtsust saneerimise otsustamisel. Ähvardava maksejõuetuse alusel avalduse esitamine kohtule annab võlgnikule võimaluse maksejõuetus lahendada enne, kui juriidilisest isikust võlgniku majanduslik olukord halveneb seisundini, milles on valida üksnes ettevõtte tegevuse likvideerimine pankrotimenetluses.

Töö autori hinnangul on maksejõuetuse puhul oluline õiguslikult määratleda, sarnaselt Saksa pankrotiseaduse ja Soome ettevõtete saneerimisseadusega, maksejõuetuse iseloom saneerimise otsustamise alusena. Eesti uus pankrotiseadus küll lubab ähvardava maksejõuetuse korral alustada pankrotimenetlust, kuid ei võimalda kohe alustada saneerimismenetlusega. Samas kui ettevõtja maksevõimetuse lahendi otsustamisel on võimalik prognoosida, et maksejõuetu ettevõtja ettevõtte majanduslik olukord ja

arenguperspektiivid võimaldavad saneerimist teostada lühiajaliselt või saneerimine tõenäoliselt ebaõnnestub, on ettevõtja maksevõimetus püsiva iseloomuga ning tema ettevõtte tuleks õigustatult likvideerida pankrotimenetluses (22, lk 39).

Turumajandusega riikides valitsus erasektori tegevusse reeglina ei sekku. Finantsiliste ebaõnnestumiste puhul peaks riiklik huvi olema suunatud niisuguse õigusliku süsteemi loomisele, mis toimib puhvrina võlgnike ja võlausaldajate vahel ning võimaldab saneerida maksejõuetu, kuid potentsiaalselt saneeritava juriidilisest isikust võlgniku majandustegevust. Majanduslikust aspektist vaadatuna on eesmärgiks leida maksejõuetusele niisugune lahendus, mis maksimeeriks küsimuse all oleva vara (pankrotivara) praegust ja tulevikuväärtust (28, lk 599). Teisiti öeldes on eesmärk säilitada juba loodut ja potentsiaalselt loodava väärtuse kaudu püüda lahendada võlgniku maksejõuetuse küsimus.

Töö autori arvates on vaja saneerimise eelduse – maksejõuetuse – majanduslikule olemusele anda õiguslik tähendus maksejõuetuse eri raskusastmete alusel. Esiteks peaks maksejõuetuse lahendamist reguleeriv seadus võimaldama tulenevalt maksejõuetuse majanduslikust olemusest (halvenenud finantsseisund, mille tulemusena ei suudeta täita oma kohustusi) ettevõtjal või tema võlausaldajatel valida kas saneerimismenetluse või pankrotimenetluses likvideerimise vahel. Teiseks annab maksejõuetus aluse kohtule selle otsustamiseks, kas kuulutada välja maksejõuetu ettevõtja pankrot või alustada saneerimismenetlust enne pankroti väljakuulutamist. Maksejõuetuse majanduslik olemus ja selle juriidiline tähendus moodustavad terviku, täiustades ja selgitades üksteist. Maksejõuetuse eri raskusastmed tuleb õiguslikult kindlaks määrata konkreetsetes piirides, kasutades seejuures objektiivse (majandusliku) maksejõuetuse väljaselgitamiseks ettenähtud meetodeid. TsÜS § 36 kohaselt peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama püsiva maksejõuetuse ilmnemisel pankrotiavalduse. Samas omab maksejõuetus juriidilist tähtsust nii pankroti kui ka saneerimise otsustamisel. Maksejõuetuse kui majandusliku nähtuse õigusliku käsitlemise korral tuleb kindlaks teha teatavate tunnuste olemasolu, et oleks võimalik otsustada, millised õiguslikud tagajärjed sellega võivad kaasneda või sellele peavad järgnema. Seega peaks TsÜS-i regulatsioon sätestama lähtuvalt maksejõuetuse iseloomust mitte ainult kohustuse esitada pankrotiavaldus, vaid ka kohustuse alustada saneerimist. Finantskriisi olemuse teadvustamisel on maksejõuetuse ennetamine ja saneerimisvõimaluste andmine seadusandaja võimalus ning kohustus, eesmärgiga säilitada ja tugevdada ettevõtlust.

1.2. Maksejõuetuse lahendamise põhimõtted saneerimise korral

1.2.1. Majanduslikkuse põhimõte

Maksejõuetuse lahendamisel saneerimise eelistamine on eelkõige majandusliku sisuga otsus, mille tegemisel omavad tähtsust ettevõtja maksejõuetuse aste ja olemasolevad ressursid – töötajad, tootmisvahendid, varalised õigused, vara jm. Majanduslikkuse põhimõte on inimkonna majandusliku tsivilisatsiooni arengus välja kujunenud aruka majandamise üldine printsiip, mida võib sõnastada kahel kujul, kas maksimum- või miinimumprintsiibina (16, lk 81). Maksimumprintsiip tähendab olemasolevate võimaluste piires maksimaalse või parima tulemuse saavutamist. Miinimumprintsiip tähendab vajaliku tulemuse saamist minimaalsete kulutustega. Majandusliku printsiibi järgimine maksejõuetuse lahendamisel tagab mõtlemise reaalsuse, mis põhineb tegelikkuses paratamatult esinevate piirangute arvestamisel. Samasse printsiipi on sisestatud ka säästlikkuse (ökonoomsuse) ja laiemalt võttes majanduse järkjärgulise intensiivistamise põhimõte või vähemalt selle kujunemise eeldused (16, lk 81). Maksejõuetu ettevõtja äritegevuse saneerimisel nii majandustulemuste maksimeerimine kui ka kulude minimeerimine eeldab eelkõige kõigi võimaluste säästlikku kasutamist, mis saneerimiskava teostamisel avaldub maksejõuetu ettevõtja majandustegevuse intensiivsuse järkjärgulises tõusus.

Saneerimisel avaldub majanduslikkuse põhimõte paremini siis, kui ettevõtte vara (ressursid) läheb niisuguse ettevõtja kasutusse, kelle tegevus ühiskonna ootusi kõige rohkem õigustab. Ettevõtja tegevus võib olla kas rohkem või vähem vastutustundlik (vastutustundetu) ja eetiline (eaeetiline). Tegemist on suhteliste mõistetega – kõik sõltub sellest, mis positsioonilt tegevuse vastutustundlikkust ja eetilistust hinnatakse. Riik reguleerib ühiskonda enda kehtestatud käitumisnormidega (seadused) ning eelduslikult on vastutustundlik ja eetiline kõik see, mis on seaduslik. Saneerimise eelistamist ühiskonna huvides on majandusalases kirjanduses seostatud ka sotsiaalse vastutusega. Sotsiaalset vastutust on liigitatud kolme üldisemasse kategooriasse: sotsiaalne kohustus (ingl k *social obligation*, sks k *die soziale Verpflichtung*), sotsiaalne reaktsioon (ingl k *social reaction*, sks k *die soziale Reaktion*), sotsiaalne tundlikkus (ingl k *social responsiveness*, sks k *die soziale Empfindlichkeit*) (8, lk 65). Nimetatud kategooriad on üles ehitatud nii, et iga järgmine hõlmab eelmist ning on millegi poolest eelmisest laiem.

Sotsiaalse kohustuse puhul on ettevõtja käitumine vastutustundlik siis, kui ta püüab kasumit teenida riigi poolt kehtestatud seadustele alludes. Kuna riik lubab ettevõtjal

tegutseda, on ettevõtja kohustatud ühiskonna ja riigi usaldust õigustama kasumi saamise teel. Nagu näeme, on ka saneerimise eesmärk maksejõuetu ettevõtja ettevõtte puhul tegutseda seaduse poolt antud piirides ja võlausaldajate huvides taas täita võlgniku sotsiaalset kohustust teenida kasumit. Sotsiaalse kohustuse käsitlemist seostatakse eelkõige Milton Friedmani (Nobeli majanduspreemia 1976) ning tema mõttekaaslaste vaadetega. Selle käsitluse seisukohalt saab ettevõtjal olla vaid üks eesmärk – toota kaupu ja pakkuda teenuseid. Kasumi taotlemine on põhiülesande – kaupade tootmise ja teenuste pakkumise – täitmise otseseks eelduseks. Seaduslikkuse piires tegutsemine aga tähendab otseselt funktsioneerimist avaliku, vaba ja ausa konkurentsi tingimustes.

Sotsiaalseks reaktsiooniks nimetatakse reaktsiooni sellele, mida ühiskond vastavalt momendil kehtivatele sotsiaalsetele normidele ja väärtushinnangutele ettevõtjalt ootab. Sellest aspektist vaadatuna ei käitu ainuüksi sotsiaalset kohustust täitev ettevõtja täiel määral vastutustundlikult, kui ühiskond ootaks temalt midagi rohkemat. Praeguse aja väärtushinnanguid arvestades peaks ettevõtja näiteks kompenseerima kahju, mida tema tegevus looduskeskkonnale tekitab. Et aga sotsiaalse reaktsiooni mõttes täiel määral vastutustundlik olla, peaks ettevõtja teatud ühiskonnagruppide ootustele vastu tulles andma oma panuse ka niisuguste probleemide lahendamisse, millel tema põhitegevusega otsest seost ei ole. Töö autori arvates on seadusandja poolt saneerimise võimaluse andmine ja ettevõtja poolt saneerimise edukas teostamine ehk saneerimise õnnestumine oma olemuselt see sotsiaalne reaktsioon, mida ühiskond maksejõuetult ettevõtjalt ootab. Äärmusliku arvamuse kohaselt kuuluvad sotsiaalse reaktsiooni valdkonda vaid need teod, mis on toime pandud täiesti vabatahtlikult, n-ö puhtaltruistlikel kaalutlustel. Sageli on aga äärmiselt raske otsustada, kas ettevõtja teeb midagi vabatahtlikult või kellegi (millegi) poolt sunnitud. Töö autori arvamuse kohaselt kuulub sotsiaalse reaktsiooni valdkonda kõik ühiskonna jaoks positiivne, mis on tehtud rohkem, kui seadus otseselt nõuab.

Sotsiaalse tundlikkuse mõiste on kasutusele tulnud suhteliselt hiljuti ning sellega tähistatakse tegevust, mis ulatub kaugemale sotsiaalsest kohustusest ja sotsiaalsest reaktsioonist. Sotsiaalselt tundlik käitumine ei ole mitte ainult ühiskonna ootustele reageeriv, vaid neid ootusi ennetav või teatud negatiivseid tagajärgi vältiv (preventiivne) tegevus ehk teisiti öeldes üle ootuste ühiskonnakasulik tegutsemine. Siia võiks kuuluda näiteks ettevõtja initsiatiivil mitmesuguste ühiskonnagruppide toetamine, ühiskonna tulevikuvajaduste prognoosimine ning nende rahuldamise suunas liikumine, konsulteerimine valitsusega kõige rohkem abi vajavate valdkondade väljaselgitamiseks jne. Samas saneerimise alustamine enne saabuvat maksejõuetust on ettevõtja ootuspärane

sotsiaalselt tundlik käitumine. Niisuguseks käitumiseks oleks aga vajalik luua eraldi seadus, mis võimaldaks ettevõtjal sotsiaalselt tundlikult, s.t maksejõuetust ennetavalt käituda.

Peab ütlema, et selgeid piire sotsiaalse kohustuse, sotsiaalse reaktsiooni ja sotsiaalse tundlikkuse vahele on tegelikkuses väga raske tõmmata. Kui piltlikult väljenduda, siis on pigem tegemist pideva sotsiaalse vastutuse teljega, mille ühes äärmuses on rõhk asetatud ainult ettevõtte kasumile ja seaduslikkusele, teise äärmuse suunas liikudes aga lisanduvad üha tugevamalt sotsiaalsed ja kodanikuvastutusest tulenevad eesmärgid (4, lk 71).

Saneerimismenetluses tulebki võlausaldajatel majanduslikkuse põhimõttest lähtuvalt otsustada, kas ressursse kasutab efektiivsemalt võlgnikust ettevõtja või tuleks olemasolev ressurss võlausaldajate huvides realiseerida. Nimetatud suunda nimetatakse vahel ka “terveks mõistuseks, mis on vormitud teooriaks” (23, lk 226). Selline majanduspoliitika seisneb mikromajanduslike stiimulite kasutamises eesmärgiga mõjutada ressursside täishõive ehk potentsiaalse tootmismahu taset, s.t mõjutada majanduse pakkumise poolt.

Saneerimist soodustavad mikromajanduslikud stiimulid nagu maksude vähendamine, saneerimist soodustava seadusandluse olemasolu jne. Kõige üldisemalt võib majanduspoliitika hulka arvata kõik selle, mis mingilgi viisil stimuleerib inimesi rohkem töötama või ettevõtjaid rohkem investeerima. Näitena võiks eeltoodule lisada veel kiirendatud amortisatsiooni poliitika, investeringute maksudest vabastamise, samuti valitsuse toetuse teaduse, hariduse ja tööalase ümberõppe edendamiseks eesmärgiga kiirendada tehnilist progressi ja suurendada seeläbi tootlikkust. Arvesse tulevad isegi moraalsed stiimulid sedavõrd, kuivõrd neil tootmist edendavat mõju on. Mis on aga käsitletava alapunkti osas eriti oluline: pakkumise majanduspoliitika üheks tähtsamaks hoovaks on majanduse ressursside ümberpaigutamine, teisiti öeldes ressursside paigutusliku efektiivsuse suurendada (1, lk 657). Majanduslikku põhimõtet arvestades on saneerimise otseseks tulemuseks ressursside kasutamise efektiivsuse suurendamine nende kasutusviisi reorganiseerimise teel. Vajadust loovutada oma tööga loodavast väärtusest paljude aastate jooksul oluline osa õnnetult tekkinud maksevõimetuse katteks ei saa pidada tööviljakust tõstvaks teguriks. Saneerimise sätestamisel majandusliku põhimõtte arvestamine peab andma võimaluse ettevõtjal uuesti alustada ja vajadusel koormavatest võlgadest vabaneda. Seadusandja poolt majandusliku põhimõtte arvestamata jätmine saneerimise sätestamisel pärsib saneerimise kui ettevõtte pankrotimenetluses likvideerimise alternatiivi kasutamist ning sellest tulenevalt maksejõuetu ettevõtja initsiatiivi ettevõtte tervendamiseks. Võlgnikust mitteolenevatel põhjustel tekkinud

maksevõimetust ei anna tunnistust sellest, et maksevõimetuks muutuv ettevõtja oleks võimetu ressursse efektiivselt kasutama ja seeläbi majandustegevust võlausaldajate huvides saneerima.

1.2.2. Võlgniku huvide kaitse põhimõte

Võlgniku huvide kaitse küsimust on eri aegadel erineva rangusega käsitletud. Näiteks Vana-Roomas rakendati võlgniku isiklikku kinnipidamist juhtudel, kui võlgnikul puudus vara võlausaldaja nõude rahuldamiseks. Kostja paigutati riiklikku vanglasse, seega ei saanud hageja teda oma võimu alla (*10, lk 70*). Eelmise sajandi esimese poole Eesti Vabariigi erinevates seadustes oli märgitud, et isegi maksejõuetuse ettenägematuks (s.t võlgnikust sõltumatutel asjaoludel tekkinud maksejõuetuseks) tunnistamine ei vabasta võlgnikku vastutusest võlausaldajate ees, kes “ei saanud konkursis täit rahuldust” (*2, lk 153*). Maksejõuetuse olemuse määratlemisel avaldati seisukohta, et konkursimenetlus peaks toimuma kriminaalprotsessi korras, nagu oli tolleaegses Lääne-Euroopas (*18, lk 14*).

Haldur peab võlgniku huvides oma ülesannete täimisel, eriti juhtimisvigade ja juhtimisvigadena tekitatud kahju väljatoomisel olema objektiivne. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegium tsiviilasjas nr 2-2/89/02 jättis kohaldamata ärikeelu, kuna pankrotimenetluse edasises käigus ei ilmnenud, et juriidilisest isikust võlgniku esindaja oleks toime pannud juhtimisvigu, mis olid esitatud ajutise halduri poolt esimese astme aruandes. Ringkonnakohus tuvastas, et ajutine haldur oli esitanud aruande puuduliku dokumentatsiooni alusel. Maksejõuetuse lahendamisel pankrotimenetluses on vaja analüüsida maksejõuetuse tekkimise põhjuseid põhjalikult, kuna pealiskaudse analüüsi põhjal tehtavad järeldused ja sellega kaasnev menetlus võib alusetult kahjustada maksejõuetu võlglaste võimalusi hiljem äritegevust taasalustada. Samuti leidis Riigikohus oma otsuses 30. aprillist 2003. a tsiviilasjas nr 3-2-1-41-03 AS Lembitu (pankrotis) hagi M. Varjuni ja E. Seppingu vastu 6 179 139 krooni saamises, et PankrS § 60 lg-te 2 ja 3 mõte on määratleda sellise raske juhtimisvea sisu, mille ilmnemisel on pankrotihalduril kohustus esitada hagi juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu, kui selle juhtimisveaga põhjustati võlgniku maksejõuetus. Kui raske juhtimisveaga ei põhjustatud võlgniku maksejõuetust, kuid tekitati kahju, siis kannab juhtimisvea toimepannud isik ikkagi vastutust ÄS § 315 lg 1 järgi.

Nimetatud kohtulahendid iseloomustavad ilmekalt võlgniku huvide kaitsega seotud probleeme, mis on tekkinud pankrotimenetluses. Sarnased küsimused kaasnevad saneerimise eelistamise korral, kuna saneerimise võimaluse kaalumisel on vajalik maksejõuetuse põhjuste väljatoomine ning juhtimisvigade olemasolu tuvastamine.

Võlgniku huvide kaitse saneerimise eelistamisel ei peaks välistama või kergendama võlgniku vastustust. Seadusandja peaks sätestama pankrotimenetluses kuritarvituste väljaselgitamise nii võlausaldajate kui ka võlgniku huvides (8, lk 5). Õiguslik vastutus seondub juriidiliste kohustuste rikkumisega (39, lk 449). Eriti pankroti väljakuulutamise korral tekib eelkõige küsimus, kas võlgnik on vastutav maksejõuetuse tekkimise eest. Maksejõuetuse põhjuste väljaselgitamine on tähtis vastutuse kohaldamise seisukohalt. Maksejõuetuse põhjuseks võib olla kuritegu, juhtimisviga või muu asjaolu (39, lk 449). Muud asjaolud võivad olla väga erinevad seigad (turu muutused, võlgniku võlgnike maksejõuetus, tulekahju jne), mis omavad tähtsust saneerimise eelistamisel, kuid ei oma õiguslikku tähtsust võlgniku vastutusega seoses. Tähtis on võlgniku suhtes vastutuse kohaldamisel eelkõige kindlaks määrata, kas maksejõuetuse on tekitanud raske juhtimisviga või võlgniku kuriteo tunnustega käitumine. Maksejõuetuse tekitanud ettevõtja kuriteod seisnevad eelkõige petturlikes tegudes ja kuritarvitustes seoses ettevõtja majandustegevuse likvideerimisega. Nagu igasuguse kriminaalõigusliku sekkumise korral tuleb ka majanduskuritegude koosseisude kontrollimisel ja kriminaliseerimisel arvestada riiklikku sekkumise ökonoomsuse põhimõtet. Ei tohi unustada asjaolu, et alusetu riiklik sekkumine majanduses põhjustaks rohkem kahju kui kasu (25, lk 53).

Seadusega luuakse, muudetakse või tühistatakse õiguse subjektide juriidilisi õigusi või kohustusi (18, lk 74). Seadusandja tahe teatud küsimuste õiguslikul reguleerimisel kajastub seaduse eesmärkides. Nagu töö alapunktis 1.1.2 käsitletud, annab maksejõuetuse majandusliku tähenduse arvestamine vastava seaduse loomisel võlgnikule võimaluse kaaluda õigeaegselt äritegevuse saneerimist alternatiivina ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Töö autori arvates on seadusandja kohustus ajakohastada pankroti ja maksejõuetusega seotud seadusi, soosides ettevõtjate äritegevuse taasalustamist maksejõuetuse korral. Näiteks Eesti uues pankrotiseaduses on pankrotimenetluse eesmärgina märgitud võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu (uue PankrS § 2). Võlgniku ettevõtte tervendamise sätestamine pankrotimenetluse ühe eesmärgina näitab, et uues pankrotiseaduses on seadusandja pööranud tähelepanu ettevõtte saneerimise ning kompromissi tegemise võimalustele rohkem kui kehtivas pankrotiseaduses. Võlgniku huvide kaitse põhimõte

saneerimise sätestamisel tähendab, et seadusandja loob võlgnikule piisavad võimalused saneerimise alustamiseks juba ähvardava maksejõuetuse staadiumis. Seadusandja poolt sellise põhimõtte arvestamine ei ole kasulik mitte ainult võlgnikule, vaid ka võlausaldajatele, töötajatele jne. Antud juhul ongi küsimus seadusandja poolt saneerimisvõimaluste loomises, sest tulenevalt võlgniku olukorrast ei ole saneerimine alati võimalik. Maksejõuetuse lahendamisel saneerimise eelistamine seadusandja poolt peaks õhutama ettevõtlikke inimesi julgemale majandustegevusele, s.t annaks õigustatud garantii uueks alguseks. On muidugi tõsi, et majandustegevuse eetika ja ettevõtjate moraal ei ole alati just kõrge. Võlgniku poolt saneerimismenetluse algatamine, kus saneerimiskavas nähakse ette võlgade osaline kustutamine, võib stimuleerida majanduslikku kergemeelsust, õigustamatut riskeerimist või isegi teadlikku pettust.

Võlgniku huvide kaitse saneerimise eelistamise kaudu seadusandja poolt on mõeldav niisuguste maksejõuetuste korral, mis ei ole tekitatud teadlikult ettevõtja poolt. Ettevõtja ei tohiks maksejõuetuse korral seadust ainult karta – teatud asjaoludel peaks tal olema õigus sellelt tuge otsida. Saneerimiseseaduse alusel võlgniku “uuendamine” on võimalus vabaneda koormavatest võlgadest ja saada rehabiliteeritud. Rahalistes raskustes olevate ettevõtjate päästmine, s.t saneerimise eelistamine on mitmetes maades saanud üheks maksejõuetust reguleeriva seadusandluse tähtsamaks eemärgiks. See on peaaegsajalikult tingitud soovist säilitada tööhõive ning kaitsta töötajaid (19, lk 3). Mitmed majanduslikult arenenud riigid on oma pankrotiõiguse üles ehitanud saneerimisideele. Olulisemad näited on seejuures USA ja Prantsusmaa pankrotiseadused. Saksamaa uus pankrotiseadus ühendab likvideeriva ja saneeriva menetluse ning saneerimine toimub pankrotimenetluse raames. Soomes on vastu võetud eraldi saneerimise seadus.

Saneerimiseks on põhimõtteliselt kaks teed: kohtulikus või kohtuvälises menetluses. Kohtuväline saneerimine saab toimuda kokkuleppe alusel. Eelduseks on võlgnike ja võlausaldajate vabatahtlik kokkulepe, millega välistatakse teatud ajaks nõuete esitamine võlgniku vastu, kuid millega ei saa piirata ühegi võlausaldaja õigust algtatada pankrotimenetlus. Kohtulik menetlus eeldab saneerimis- või pankrotimenetluse algtatamist, kus saneerimine otsustatakse võlausaldajate enamuse poolt ning kus saneerimiskava täitmine allub kohtu järelevalvele. Ettevõtte saneerimine on eelkõige majanduslik, mitte ainult juriidiline otsus ning seadusandja peaks jälgima, et regulatsioon võimaldaks saneerimise kokkuleppe paindlikku kujunemist iga konkreetse maksejõuetuse juhtumi eripärast lähtuvalt. Ilmselt parim saneerimisvõimalus seisneb selles, kui võlgniku makseraskustes äritegevusele õnnestub kapitali juurde hankida ja maksevõlgasid teatud

osas vähendada. Võlgniku huvides saneerimiseks seaduslike eeltingimuste loomine saab toimuda pankroti- või saneerimiseseaduse kaudu. Töö autori arvates tuleb seadusandjal saneerimise eelistamisel sätestada saneerimiskavale nõuded, mis võimaldavad võlausaldajatel hinnata võlgniku poolt esitatava saneerimiskava objektiivsust ning teostatavust. Saneerimist sätestav seadus peaks piisava põhjalikkusega reguleerima saneerimiskavade ettevalmistamist ja esitamist. See takistaks kõige tõhusamalt vahendite uuesti sattumist ebaausate võlgnike kätte ja seeläbi hoiaks ära rahaliste vahendite massilise voolamise neid ebaefektiivselt kasutavate võlgnike kätte.

Töö autori arvates on võlgniku huvide kaitse saneerimisel kasulik kõigile saneerimisega seotud osapooltele. Võlgniku huvides tehtuna võimaldab saneerimine ettevõtet reorganiseerida võlgniku kaasabil ning jätkata alustatud äritegevust nii võlgniku kui ka võlausaldajate huvides. Võlausaldajatel on võimalik majandustegevuse jätkamise kaudu saada oma võlanõuded rahuldatud suuremas ulatuses kui ettevõtte likvideerimise korral. Oluline on saneerimise eelis võlgniku töötajate jaoks, kuna säilivad töökohad ning sellest tulenevalt elatustase ja sotsiaalsed garantiid. Võlgniku huvides saneerimise eelistamine on tähtis ühiskondlikus plaanis, kuna saneerimine võimaldab paremini säilitada tegevuspiirkonna tööhõivet ja majandustegevust, tugevdab riigis majandust, julgustab inimesi ettevõtlusele, mis omakorda avaldub nii riigimaksude suuremas laekumises kui ka ühiskondlikus heaolus tervikuna. Saneerimise eelistamine ja võlgniku huvide kaitse on võimalikud ainult siis, kui ettevõtja majanduslik seisund seda võimaldab (maksejõuetus on alles tekkimas või ajutise iseloomuga) ja seadusandja poolt on loodud selleks õiguslikud võimalused.

1.2.3. Võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõte

Maksejõuetus tekib reeglipäraselt võlgniku tegevuse või tegevusetuse tagajärjel, ja nagu eespool märgitud, on maksejõuetus nii pankroti väljakuulutamise kui ka saneerimise eelduseks. Võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõte on üks maksejõuetuse lahendamise olulisemaid printsiipe ja tunnustatud eelkõige pankrotimenetluses (7, lk 30). Võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõte on oluline nii pankrotimenetluses kui ka saneerimisel. Maksejõuetusega seonduvate probleemide lahendamise üheks peamiseks lähtekohaks on asetada võlausaldajad võrdsesse seisundisse olukorras, kus nõudeid rahuldatakse vaid

teatud osas (37, lk 2). Võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõtte sisu seisneb kõikide asjaolude arvestamises, mille tulemusena oleksid võlausaldajad võlgniku makseraskuste lahendamise olukorras võimalikult võrdselt ja objektiivselt koheldud. Nagu töö alapunktis 2.1 käsitletakse, on saneerimine samuti maksejõuetuse lahendamine ning võlausaldajaid tuleb kohelda vastavalt nende õiguslikule seisundile võrdselt ning rahuldada nõudeid sarnaselt likvideerimisega pankrotimenetluses võrdeliselt nõuete summaga. Erinevalt ettevõtte likvideerimisest pankrotimenetluses on saneerimise korral nõuete rahuldamise määr eelduslikult suurem.

Eestis on juriidilisest isikust võlgniku maksejõuetuse lahendamine valdavalt likvideerimine pankrotimenetluses ning saneerimist peaaegu ei toimu. Saneerimise käigus võib sarnaselt pankrotimenetlusega ilmnedagi probleeme seoses võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõtte rakendamisega mitme toimingu puhul, nagu näiteks tasaarvestus, nõuete rahuldamine rahuldamisjärkude alusel, eesõigusega võlausaldajate osa menetluskulude katmises ning võlausaldajate poolt nõuetele lisatavad intressid ja viivised.

Võlausaldaja võib seaduses sätestatud tingimustel teostada tasaarvestuse võlgnikuga vastastikuste ning samaliigiliste kohustuste osas. Vastuolu võrdse kohtlemise osas tuleneb siin nõude rahuldamise ulatusest. Tasaarvestus oma olemuselt saab toimuda kogu vastastikuste nõuete ulatuses, samal ajal – näiteks ka saneerimise korral – võib teiste võlausaldajate nõuete rahuldamine osutuda võimalikuks ainult osaliselt. Töö autor toetab seisukohta, mille kohaselt tuleb võrdse kohtlemise vastuolu käsitlemisel silmas pidada seda, et maksejõuetuse lahendamine iseenesest ei lõpeta lepinguid ega tühistagi õigusi, mis on sõlmitud või omandatud enne menetluse algust (7, lk 35). Tulenevalt nimetatud asjaolust ei saa tasaarvestust pidada vastuolus olevaks võrdse kohtlemise põhimõttega, kuna niisugune õigus oli pooltel juba enne maksejõuetuse lahendamise algust. Autori hinnangul ei saa pidada tasaarvestust kui seadusest tulenevat võimalust vastuolus olevaks võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttega maksejõuetuse lahendamisel sellisel määral, et seda näiteks saneerimismenetluses keelata, kuna just saneerimise tulemusena on oodata nõuete rahuldamist suuremas ulatuses kui likvideerimisel pankrotimenetluses; pankrotimenetluses on tasaarvestuse lubamine aga üldtunnustatud.

Saneerimisel sarnaselt pankrotimenetlusega tuleb nõuete rahuldamisel rahuldamisjärkude alusel arvestada põhimõtet, et mitte ühelgi võlausaldajal ei ole rahalist osa ettevõtte varas või realiseeritavas varas (7, lk 37). Pankrotiotsuse alusel muutub võlgniku vara pankrotivaraks, mida kasutatakse sihtvarana võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja

pankrotimenetluse läbiviimiseks (uue PankrS § 108 lg 1). Saneerimisel kasutatakse võlgniku vara majandustegevuse jätkamiseks, nõuete rahuldamiseks ja maksejõuetuse menetluse läbiviimiseks. Võlausaldajatel ei teki kaasomand võlgniku varale, vaid neile kuuluvad nõudeõigused võlgniku vastu. Võlausaldaja tunnustatud nõudeõigus on alus jaotiste¹ arvutamiseks ja väljamaksete tegemiseks rahuldamisjärkude kaupa.

Pankrotivara jagamise prioriteetide süsteemi alusel toimub jagamine põhimõttel, et sama klassi võlausaldajaid koheldakse ühte moodi, ja nagu töö alapunktis 3.1 on käsitletud, jaotatakse saneerimisel sarnaselt likvideerimisega pankrotimenetluses võlausaldajad gruppidesse vastavalt nende õiguslikule staatusele ja majanduslikule huvile. Nõuete rahuldamine järjekorras, kus mõned nõuded on “võrdsemad” kui teised ja saavad rahuldatud enne teisi võlausaldajaid, ei ole aga võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiibiga kooskõlas. Eesti pankrotiseaduse sätete kohaselt jaotatakse nõuded kuude rahuldamisjärku: pandiga tagatud nõuded, töötajate palga ja saamata kompensatsiooni nõuded, maksunõuded, kommertspandiga tagatud nõuded, muud tähtaegselt esitatud nõuded ja tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded (PankrS § 86). Töö autori arvamuse kohaselt on mõisteta, et pandiga tagatud nõuete pankrotimenetluses eelistamata jätmine muudaks mõtteks kogu kohustuste tagamisega seotud asjaõigusliku regulatsiooni ja ohustaks üldist tsiviilkäivet, seetõttu on põhjendatud, et pandiga tagatud nõuded on eesõigusega ka ettevõtte saneerimisel.

Uues pankrotiseaduses on nõuete rahuldamisjärkude osas tehtud oluline muudatus, mis vähendab pankrotiseaduse sätete vastuolu võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiibiga. Nimelt uues pankrotiseaduses on kaotatud kolm kehtivas pankrotiseaduses eesõigustatud nõuete gruppi: töötajate töötasu ja kompensatsiooni nõuded (kehtiva pankrotiseaduse kohaselt teise järgu nõuded), maksuvõlad (kehtivas pankrotiseaduses kolmas järk) ning kommertspandi nõue ei eristu eelnõu kohaselt teistest pandiga tagatud nõuetest (praegu neljanda järgu nõue). Seoses töötuskindlustuse seaduse jõustumisega on kadunud vajadus töötajate nõuetele eesõiguse andmiseks. Nõuete rahuldamiseks on loodud avalik-õiguslik töötuskindlustuse fond Eesti Töötukassa, kus tehakse tööandja maksejõuetuse korral töötajatele väljamakseid. Paljudes riikides on vaieldud selle üle, kas eesõigusnõuete kehtestamine on õigustatud ning millised nõuded peaksid olema eelistatud (38, lk 11). Uue pankrotiseaduse eelnõu autorite selgituse kohaselt on enamikus Euroopa riikides seetõttu loobutud riigile eelisseisundi andmisest, et

¹ Jaotis on suhtarv, mis näitab, kui suurele osale pankrotivara müügist laekunud rahast on võlausaldajal õigus vastavas rahuldamisjärkus tunnustatud nõude alusel.

ei eksisteeri sisuliselt põhjendusi, miks peaks riik võlausaldajana olema paremas olukorras kui ülejäänud võlausaldajad (44, lk 27). Töö autori arvates riigi eelisseisuse kaotamine on oluline saneerimisotsuse vastuvõtmisel. Riik võlausaldajana ei ole võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt võrdsem eesõiguseta võlausaldajast. Riigi sarnane õiguslik seisund teiste tagamata võlausaldajatega nõuete rahuldamisel peaks riiki soodustama maksejõuetuse lahendamisel kaaluma saneerimise võimalusi enne pankroti väljakuulutamist. Riik säilitab uuesti alustava ettevõtja näol lisaks nõude rahuldajale muuhulgas ka maksumaksja. Võlgniku majandustegevuse jätkamine ja saneerimismenetluses maksude maksmine on riigi kui kõrgema võimukandja paratamatu eelis võrreldes teiste võlausaldajatega.

Uues pankrotiseaduses on kolm nõuete rahuldamise järku: pandiga tagatud nõuded, muud tähtaegselt tunnustatud nõuded ning tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõuded (uue PankrS § 153). Maksejõuetuse lahendamisel saneerimisega on samuti oluline teada võlausaldajate jaotust rahuldamisjärkude osas, kuna saneerimiskava peavad aktsepteerima nii eesõigusega kui ka eesõiguseta võlausaldajad. Eesti uue pankrotiseaduse alusel võtab saneerimise küsimuse otsustamisest osa ainult kaks gruppi võlausaldajaid: pandiga tagatud ja pandiga tagamata võlausaldajad. Töö autor on arvamusel, et uues pankrotiseaduses toodud regulatsioon järgib oluliselt paremini võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiipi kui kehtiv pankrotiseadus ning annab võimaluse maksejõuetuse lahenduste otsimisel ja lahendusmeetodi hääletamisel vältida vastuolusid, mis võivad tekkida võlausaldajate huvigruppide arvukuse korral.

Sarnaselt pankrotimenetlusega on saneerimisel oluline tähtsus menetlusega seonduvate kulude küsimusel. Erinevalt nõuete rahuldamisest pankrotimenetluses rahuldatakse saneerimise korral nõuded võlausaldajate poolt aktsepteeritavas suuruses ja ajal. Pankrotimenetluses on reegel, et enne jaotiste alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed nagu masskohustused ja pankrotimenetluse kulud (PankrS § 85). Pankrotimenetluse praktika kohaselt kaetakse pankrotimenetluse kulud eesõigusega võlausaldajate arvelt. Kehtiv pankrotiseadus ei näe ette piiranguid, millises osas võib pandieseme müügi tulemist maha arvata menetluskulusid. See on kaasa toonud olukordi, kus kogu likvideerimismenetlus toimub ühe pandieseme arvelt ning pandipidajale jääb pärast menetluskulude ning masskohustuste kandmist oodatust väiksem osa pandieseme realiseerimistulemist. Pankrotipraktikas on esinenud ka niisugune olukord, kus vara realiseerimistulemus on suhteliselt suur ning rahalisi vahendeid jätkub lisaks menetluskulude katmisele ka eesõigusnõuete

rahuldamiseks, kuid ei jätku eesõiguseta nõuete rahuldamiseks. Sellises olukorras kaetakse menetluskulud eesõigusnõueteta võlausaldajate arvelt ja eesõigusnõudega võlausaldajad ei võta kulude katmisest üldse osa, kuna nende nõuded rahuldatakse pärast menetluskulude katmist täies ulatuses. Kirjeldatud praktika on vastuolus võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiibiga.

Saksa pankrotiseaduses on kehtestatud kulude osamaks vallaspantidele, eelkõige vallasasjade tagatisomandamisele ja nõuete tagasiloojutamisele. Pärast vallasasja või nõude müüki võib pankrotihaldur pandieseme müügist saadud summast pankrotivarasse arvata pandiesemega seotud müügi kulud (InsO § 170). InsO § 171 kohaselt hõlmavad esemega seotud kulud eseme väärtuse kindlakstegemise ja esemel eksisteerivate õiguste väljaselgitamise kulusid. Kokku on selleks ette nähtud 4% müügist saadud summast. Müügiikuludeks on ette nähtud kokku 5% müügist saadud summast. Kui tegelikud kulutused olid tunduvalt suuremad või väiksemad, siis võetakse aluseks tehtud kulutused. Kui müük toob kaasa pankrotivara maksustamise käibemaksuga, siis arvestatakse käibemaks kogusummale juurde. Saksa pankrotiseaduse kohaselt jäävad kinnispandiõigused reeglina puutumata.

Vene pankrotimenetluses inventeeritakse ja hinnatakse pankrotvara enne realiseerimist kogumis (Vene PankrS § 112). Eesõigusnõudega võlausaldajate nõuded rahuldatakse määratud hinna alusel (30, lk 189), kuid kui panditud vara müügist eesõiguse nõuete katteks raha ei jätku, rahuldatakse eesõigusega nõuded muu vara arvelt (Vene PankrS § 109 lg 3). Erinevalt Saksa pankrotiseadusest, kuid sarnaselt Eestis kehtiva pankrotiseadusega võtavad Vene pankrotiseaduses eesõigusnõudega võlausaldajad pankrotimenetluse kulude katmisest osa määramata ulatuses.

Eesti uues pankrotiseaduses on sätestatud piirmäär, mille ulatuses võib pandieseme realiseerimisest tulenevate rahaliste vahendite arvel katta menetluskulusid. Piirmääraks on kuni 15% kogu pandieseme realiseerimistulemist (uue PankrS § 153 lg 2). Töö autori arvates on piirmäära kehtestamine õigustatud. Koos eesõiguse andmisega pandiga tagatud võlausaldajatele aitab piirmäära kehtestamine suurendada pandi usaldatavust finantskriisi olukorras, vastupidine olukord võib majandussuhete stabiilsusele ja arengule mõjuda halvasti. Sellepärast on Eesti uues pankrotiseaduses kulude katmine paremini reguleeritud kui Saksa pankrotiseaduses.

Õigustatud probleem tekib siis, kui vallasvara väärtus on väike ja ei kata menetluskulusid. Sellisel juhul tekib oht, et pankrotimenetlus tuleks pärast kinnisvara realiseerimist

rauetada, kuna vallasvarast laekuvad summad ei kata menetluskulusid. Töö autori hinnangul kaetakse saneerimisel masskulud sarnaselt nõuete rahuldamisega võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu teenitava tulu arvel. Maksejõuetuse lahendamisel saneerimisega tekib küsimus kulude katmisest juhul, kui saneerimine ebaõnnestub või kui saneerimist koormavad menetluskulud. Töö autori hinnangul tuleks kaaluda sarnaselt pankrotimenetlusega saneerimismenetluskulude (halduri ja toimkonna tasud, kohtukulud, riigimaksud) katmist osaliselt võlausaldajatele makstava jaotise arvelt. Töö autori arvates peaks uus pankrotiseadus sätestama erijuhud menetluskulude katmiseks saneerimisel ja likvideerimisel ning juhud, kui menetluskulude katmine võiks olla suurem kui 15% või väiksem kui 15%.

Võlausaldaja poolt põhinõudele intresside ja viiviste liitmine on töö autori arvates asjaolu, mis samuti ei vasta võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõttele. Nimelt praktikas ei ole harvad juhud, kus põhinõudele juurde arvatud intressid, eriti viivised, on suuremad kui põhinõue. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei tehta nõude tunnustamisel vahet põhinõudel ja enne pankrotimenetlust tekkinud intressidel ja viivistel, vaid tunnustatakse nõuet tervikuna. Ebaõiglane olukord tekib nõude järkude vahel ja järkude siseselt sellepärast, et näiteks esimese järgu nõue rahuldatakse põhiosas koos intresside ja viivistega ning järgneva järgu nõuete rahuldamiseks ei pruugi vahendeid jätkuda. Sellise ebaõiglase nõuete rahuldamise korra kehtestab praegune pankrotiseadus. Erand on sätestatud kehtivas pankrotiseaduses Maksuameti nõudele. Maksuvõla viivis ei ole eesõigusnõue (PankrS § 86 lg 4). Uues pankrotiseaduses niisugust erandit ei ole, maksuvõlg ei ole eesõigusnõue ning maksuvõlad on koos teiste tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega ühes järgus (uue PankrS § 153 lg 1 p 2). Töö autori arvates oleks mõistlik ja põhjendatud võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõtet silmas pidades nõudeavalduste intressid, viivised ja trahvid arvata eraldi rahuldamisjärku enne tähtaegselt esitamata, kuid tunnustatud nõudeid. Niisugune nõuete rahuldamise järjekord võimaldaks rahuldada eelkõige põhinõuded ning alles seejärel rahaliste vahendite jätkumisel lisaks põhinõudele kasumina arvatavad intressid või trahvi iseloomuga viivised. Maksejõuetuse lahendamisel saneerimiskava alusel tuleks võlausaldajate nõuete rahuldamisel samuti pöörata tähelepanu põhinõuete ja põhinõudelt arvatud intresside ja viiviste eraldi arvestamisele ja rahuldamisele. Põhinõude rahuldamine peaks olema eelistatud ning arvestatud intresside ja viiviste osa oleks mõistlik rahuldada väiksemas ulatuses pärast põhinõude rahuldamist. Töö autori hinnangul vastab niisugune arvestuspõhimõte saneerimisel võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiibile, kuna eelkõige rahuldatakse põhinõuded ning

intresside ja viiviste lisanõue rahuldatakse vastavalt võlgniku võimalustele ja saneerimiskava tingimustele. Niisugune viiviste ja intresside eraldi arvestus ja vähendamine aitab võlgnikul vabaneda täiendavast maksekoormusest saneerimise alguses, kuna just see periood on otsustava tähtsusega äritegevuse jätkamise seisukohast.

Võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise põhimõtte mõjutab oluliselt saneerimist. Mida vähem on võlausaldajate õigustes erinevusi, seda suurem on võlausaldajate ühine huvi ettevõtja maksejõuetuse lahendamiseks saneerimisega.

1.3. Euroopa Ühenduse õigus ja maksejõuetuse lahendamine

Tootmine ja teenindus globaliseeruvad, sest infotehnoloogia võimaldab üha kergemini liigutada informatsiooni üle riigipiiride ning kiire suhtlemisvõimalus telefoni, faksi ja elektronposti teel lammutab vanade kultuurikogukondade vahelisi piire (6, lk 15). Euroopa Ühenduse liikmete põhivabadused tagavad nii kaupade, teenuste, kapitali ja maksete vaba liikumise üle piiride kui ka majandustegevuse asukoha valimise vabaduse ja töötajate liikumisvabaduse EÜ sees. EÜ liikmesriikide ettevõtjate äritegevus ületab üha enam piire ning sellepärast reguleeritakse ettevõtjate äritegevust ka EÜ õigusega. EÜ siseturu mõistlikuks toimimiseks on vaja vältida, et ettevõtjad maksejõuetuse korral paigutaksid oma vara või äritegevuse ühest liikmesriigist teise, kahjustades soodsama õigusliku seisundi saavutamise võimalusi võlausaldajate huve. Ettevõtja maksejõuetuse lahendamine võib puudutada kõiki EÜ õiguse põhivabadusi (34, lk 27). Näiteks majandustegevuse asukoha valimise vabadust on piiratud, kui pankrotimenetlus algatatakse filiaali suhtes, mis jätab välismaise võlgniku ilma filiaali asukohariigis oleva vara käsutusõigusest. Kapitali ja maksete liikumise vabadust piiratakse maksete peatamisel pankrotimenetluses.

Saksamaa Liitvabariigi ja Soome Vabariigi algatusel on Euroopa Liidu Nõukogu (edaspidi ELN) 29. mail 2000. a maksejõuetusmenetluste kohta vastu võtnud määruse nr 1346/2000. ELN määrust kohaldatakse kõigi maksejõuetusmenetluste suhtes sellest olenemata, kas võlgnik on füüsiline või juriidiline isik. Määruse reguleerimisalasse ei kuulu kindlustusseltside, krediidasutuste, kolmandate isikute vara või väärtvabadeid haldavate investeerimisettevõtjate ning ühisinvesteerimisettevõtjatega seotud maksejõuetusmenetlused (ELN määruse p 9).

Liikmesriikide materiaalõiguses on suuri erinevusi ning ELN määruses sätestatakse maksejõuetuse reguleerimisalasse kuuluvates küsimustes ühtsed kollisiooninormid, mis

selle määruse reguleerimisalas asendavad eri riikides kehtivaid rahvusvahelise eraõiguse sätteid. 29. mai 2000. a ELN määruse kohaselt kohaldatakse maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes selle liikmesriigi seadust, kelle territooriumil menetlus on algatatud (ELN määruse art 4 p 1). Kollisiooniõiguslik põhinorm – menetluse algatamise riigi õiguse rakendamine (*lex concursus*) – on rahvusvaheliselt üldtunnustatud põhimõte. Kui ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse selle liikmesriigi seadusi, kus menetlus on algatatud nii põhimaksejõuetusmenetluse kui ka teiseste menetluste suhtes (ELN määruse p 23). *Lex concursus* printsiibi kohaselt määratakse kindlaks maksejõuetusmenetluste protsessuaalsed ja materiaalsed mõjud asjaomastele isikutele ja õigussuhetele ning maksejõuetuse lahendamise menetluse algatamise, läbiviimise ja lõpetamise tingimused. Maksejõuetuse menetlus algatatakse liikmesriigis, kus on võlgniku asukoht. Võlgniku asukoht on ELN määruse kohaselt koht, kus võlgnik tegeleb regulaarselt oma huvide realiseerimisega ja on seetõttu kolmandate isikute poolt tuvastatav (ELN määruse p 13). Erinevate huvide kaitsmiseks sätestab ELN määrus võimaluse algatada paralleelselt põhimenetlusega teiseseid menetlusi. Teisesed menetlused võib algatada liikmesriigis, kus asub võlgniku tegevuskoht. Tegevuskohas toimub võlgniku alaline majandustegevus, mis hõlmab tööjõudu ja materiaalseid vahendeid (ELN määruse art 2 p h). Põhimenetluse ja teisese menetluse kooskõlastamist käsitlevad kohustuslikud eeskirjad tagavad menetluse ühtsuse kogu ühenduse territooriumil. ELN määrus võimaldab kohtul, kelle pädevusse kuulub põhimaksejõuetusmenetluse algatamine, rakendada ajutisi kaitseabinõusid alates menetluse algatamise taotluse esitamisest. Enne maksejõuetusmenetlust ja selle järel rakendatavatel kaitseabinõudel on väga oluline osa maksejõuetusmenetluse tõhususe tagamisel. Töö autori arvates on ka saneerimise korral oluline, et kehtiksid selle liikmesriigi sätted, kus maksejõuetu ettevõtja ettevõtte asub.

Põhimaksejõuetusmenetlus ja teisesed menetlused saavad vara tõhusale realiseerimisele kaasa aidata ainult juhul, kui kõik samaaegselt pooleli olevad menetlused on kooskõlastatud. Töö autori arvates on põhitingimuseks, et menetluste haldajad peavad tegema koostööd eelkõige teabevahetuse kaudu. Põhimenetluse valitseva seisundi tagamiseks peaks selle menetluse haldajal olema palju võimalusi sekkuda teisestesse samal ajal pooleli olevatesse menetlustesse. Näiteks peaks tal olema võimalus teha ettepanekuid saneerimisplaani või kompromisside tegemise kohta või taotleda vara realiseerimise peatamist teisese maksejõuetusmenetluse puhul (ELN määruse p 23).

ELN määruses pööratakse tähelepanu asjaõigusele, mis maksejõuetuse lahendamisel puudutab eelkõige pandiga tagatud võlausaldajate nõudeid. *Lex situs* printsiibi kohaselt

määrab asjaõiguse aluse, kehtivuse ja ulatuse kindlaks asukohamaa õigus ning seda ei tohiks mõjutada maksejõuetusmenetluse algatamine (ELN määruse p 25). Kui vara suhtes kohaldatakse ühe liikmesriigi asjaõiguse sätteid, kuid põhimaksejõuetusmenetlus viiakse läbi mõnes teises liikmesriigis, peaks põhimaksejõuetusmenetluse likvideerijal olema võimalik taotleda teiseste menetluste algatamist sellise liikmesriigi kohtualluvuses, kus tekivad asjaõigused juhul, kui võlgniku tegevuskoht asub selles liikmesriigis. Kui teisest menetlust ei algatata, makstakse asjaõigustega hõlmatud vara müügist tekkiv ülejääk põhimaksejõuetusmenetluse likvideerijale.

Töötajate ja töökohtade kaitsmiseks sätestab ELN määrus põhimõtte, mille kohaselt tuleb üldiste kollisiooninormide kohaselt määrata lepingu suhtes kohaldatavas seaduses kindlaks, millist mõju avaldab maksejõuetusmenetlus töösuhte jätkumisele või lõpetamisele ning töösuhte poolte õigustele ja kohustustele. Kõik muud maksejõuetusõigusega seotud küsimused, nagu näiteks töötajate nõuete kaitstus eelisõigustega ja selliste eelisõiguste staatus, tuleks kindlaks määrata selle riigi õigusega, kus menetlus algatatakse (ELN määruse p 28).

Äritegevusega seotud kaalutlustel kohustab ELN määrus menetluste algatamise otsuse põhisisu avaldama likvideerija nõudmisel teistes liikmesriikides (ELN määruse p 29), kui seal asub võlgniku tegevuskoht, samas ei tohi avaldamine olla teistes riikides algatatud menetluste tunnustamise eeltingimus. Eesti uue pankrotiseaduse kohaselt pankroti väljakuulutamisel Euroopa Liidu Nõukogu määruse nr 1346/2000 (EÜT L 160, 30.06.2000, lk 1–13) alusel võlgniku suhtes, kes on kantud Eesti äriregistrisse või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse või kellel on Eestis tegevuskoht, on pankrotiteate avaldamiseks kohustatud pankrotihaldur või muu pankrotimenetluse algatanud riigi pädev asutus. Lisaks pankrotiteatele märgitakse, kas pankrotimenetlus algatati artikli 3 lõike 1 või 2 alusel ning millise riigi õigust pankrotimenetlusele kohaldatakse (uue PankrS § 33 lg 5).

Töö autori arvates ELN määruse sätted püüavad välistada maksejõuetuse lahendamise põhimõtete ja liikmesriikide põhivabaduste sobimatust. Kui maksejõuetu ettevõtja osas algatatakse kohtulik menetlus maksejõuetuse lahendamiseks, siis peab ettevõtja nõustuma olukorraga (34, lk 401), kus võlausaldajate huvides võetakse talt ära õigus käsutada äriühingu vara ja kõik äriühingu juhtorganid asendatakse halduriga. Sellised piirangud on liikmesriikide menetlusosaliste jaoks samasugused ja võlausaldajate seisukohast õigustatud. Liikmesriikide pankrotimenetluste erisused rikuks liikmesriikide ettevõtjate põhivabadusi, kui siseriikliku menetluse teel on võimalik kompromissi sõlmida ja peatada

vara suhtes täitemenetlus, välisriigi seadused seda aga ei võimalda. Välismaal oleks pankrotivõlgnikul edasi õigus vara valitseda ja käsutada. Võlausaldajad võiksid küll põhimõtteliselt takistamatult pöörata sissenõude välismaal asuvale varale, samas peaksid aga arvestama tagastamisnõuetega asukohariigis. Saneerimine oleks sellisel juhul märkimisväärselt raskendatud.

Nagu juba eespool märgitud, ELN 29. mai 2000. a määruse nr 1346/2000 reguleerimisalasse ei kuulu kindlustusseltside ja krediitiasutuste maksejõuetusmenetlused. Euroopa Parlament ja ELN on 19. märtsil 2001. a kindlustusseltside ja 4. aprillil 2001. a krediitiasutuste kohta vastu võtnud direktiivid nr 2001/17/EÜ ja 2001/24/EÜ kindlustusseltside ja krediitiasutuste saneerimise ja likvideerimise kohta. Nimetatud direktiivide kohaselt tuleb kindlustusseltside ja krediitiasutuste saneerimismeetmeid kohaldada vastavalt kindlustusseltsi või krediitiasutuse asukohamaa õigusnormidele, kui vastavas direktiivis ei ole sätestatud teisiti. See vastab eespool kirjeldatud *lex concursus* põhimõtetele. Näiteks krediitiasutuste direktiivi nr 2001/24/EÜ p 7 kohaselt on oluline tagada, et asukohamaa liikmesriigi haldus- või kohtuasutuse võetud saneerimismeetmed ja nimetatud kohtute poolt kinnitatud haldurite meetmed, millega võib kaasneda maksete või täitemeetmete peatamine või nõuete vähendamine, ja muud kolmandate isikute huve mõjutavad meetmed, kehtiksid kõikides liikmesriikides, kus asuvad krediitiasutuse esindused või ettevõtted. Samas artikli 7 kohaselt, kui krediitiasutuse asukohariigi õigus eeldab nõuete esitamist, tuleb nõuete esitamise kohustusest teavitada nii asukohariigi võlausaldajaid kui ka teisi teadaolevaid võlausaldajaid, kes ei asu krediitiasutuse asukohariigis. See on vajalik, et võlausaldajad saaksid esitada nõudeid või edastada oma pretensioone ettenähtud tähtaja jooksul. Erandina *lex concursus* põhimõttest reguleerib saneerimismeetmete või likvideerimise mõju pooleli olevates kohtuasjades selle riigi õigus, kus kohtuasja menetletakse (direktiivi nr 2001/24/EÜ p 10). Töö autori hinnangul kehtestavad nimetatud direktiivid põhimõtte, mille kohaselt jõustuvad saneerimismeetmed täielikult nii kindlustusseltsi kui ka krediitiasutuse asukohamaa õigusnormide kohaselt ning kehtivad liikmesriigis asuvate kolmandate isikute kohta ka siis, kui liikmesriigi seadus ei näe ette saneerimismeetmeid või meetmete rakendamise eeltingimused ei ole täidetud.

Euroopa Komisjoni raportis septembrist 2003 teemal “Ümberkujundamine, pankrot ja uus algus” (*Best project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start*) on analüüsitud maksejõuetust reguleerivaid liikmesriikide seadusi ja tehtud ettepanekuid, mis suunas pankrotiõigus peaks muutuma (5, lk 7). Raportis pakutakse võimalikke lahendusi selleks, et juba varakult ennetada maksejõuetuse saabumist; soovitatakse maksejõuetusega

seonduvate seaduste kaasajastamist ja uue alguse soosimist. Rapordi kohaselt peaks liikmesriigi õigussüsteemi eesmärk olema tagada ettevõtluse areng ja püsimine ning raskustesse sattunud ettevõtjale mitmesuguste võimaluste pakkumine. Likvideerimine ei tohi olla ainus lahendus. Seaduste regulatsioon peab võimaldama erinevaid ümberkujundamisvõimalusi ning kiiret ja tõhusat abi neile, kes seda vajavad. Seadus peaks julgustama ettevõtjat alustama omal initsiatiivil pankrotimenetlust, kui on mõistlikult näha, et ta oma kohustusi ei suuda täita. Samas peaks sellise käitumise puhuks nägema ette teatud soodustused, nagu näiteks kergemad karistused võimalike õigusrikkumiste eest, mis viisid ettevõtte taolisse olukorda (5, lk 8). Raportis rõhutatakse vajadust muuta üldist suhtumist pankrotistunud ettevõtjatesse. Ettevõtjad, kes kord on vigu teinud, on reeglina võimelised neist ka õppima ning teise võimaluse andmist sellisel juhul peaks seadus igati soodustama. Raportis rõhutatakse avaliku arvamuse muutmise vajadust ebaõnnestunud ettevõtjate osas. Suhtumine maksejõuetusse kui majandustegevuse objektiivsesse nähtusesse tuleks vastavalt kajastada ka õigusloomes (5, lk 9).

Euroopa Komisjoni raporti kohaselt peaks küll soodustama võlakohustuste tühistamist või ajatamist, kuid seda siiski kindlate kriteeriumite alusel (võlausaldajate kokkulepe kohustuste osaliseks tühistamiseks, võimalus maksta võlg osade kaupa jne). Samas rõhutatakse, et igasuguste soodustuste pakkumise juures tuleb kindlasti eristada pahatahtlikku ning mittepahatahtlikku maksejõuetust – karmim regulatsioon peab kehtima pahatahtlike võlgnike suhtes.

Töö autori arvamuse kohaselt on finantskriisi lahendamine segu majanduslikest, õiguslikest, sotsiaalsetest ja haldusküsimustest. Eespool käsitletud põhimõtteid silmas pidades tuleb saneerimise reguleerimisel arvestada võlausaldajate, võlgnike ja töötajate huve, samuti võlgniku majandussektoris valitsevat olukorda ja maksejõuetu ettevõtte äritegevuse rahvusvahelist ulatust. Seadusandja peab saneerimise sätestamisel võimaldama nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal saada seadusest abi finantskriisis maksejõuetuse lahenduse üle otsustamisel, lähtudes nii siseriikliku õigussüsteemi võimalustest kui ka rahvusvahelistest normidest. ELN 29. mai 2000. a määruses esitatud põhimõtted toovad kaasa vajaduse arvestada võlgniku võimaliku piire ületava majandustegevuse korral EÜ õiguse põhimõtetega. Võlgniku maksejõuetusele tema asukohariigis lahenduse leidmisel tuleb halduril välja selgitada, kas näiteks võlgniku filiaali või tütaretevõtte suhtes välismaal on algatatud pankrotimenetlus või saneerimismenetlus, samuti arvestada selle riigi seadustega, kus asub ettevõtja vara või põhitegevus. EÜ õiguses kehtivate põhimõtete

ja arengusuundadega ei tule Eestis hakata arvestama mitte pärast Eesti saamist EL liikmeks, vaid juba praegu.

2. SANEERIMISE SISU JA VIISID

2.1. Saneerimise sisu

Nagu juba töö punktis 1.1.1 käsitletud, on ettevõtja maksejõuetus halvenenud finantsseisund, mis on tema äritegevuse saneerimise eelduseks. Ettevõtja majandustulemused on nõrgad, mahajäämus konkurentidest suur, tegevusharu atraktiivsus väike või kahanev ning ettevõtjal puudub ressurss oma äritegevuse tugevdamiseks. Tüüpilisemad raskuste põhjused on ülemäärane laenuvõtmine, müügipotentsiaali ülehindamine, hinnaalanduste abil turuosa “ostmise” mõju alahindamine kasumile, suured püsikulud võimsuse alakasutamise tõttu, panuse tegemine kulukatele uurimis- ja arendustöödele koos uuenduste ebaõnnestumisega, liigne optimism uutele turgudele tungimise osas, liiga sagedased strateegiamuutused, edukamate konkurentide eeliste mõju (15, lk 180). Sellises olukorras on vaja toetuda seadusest tulenevatele võimalustele ja valida tegevusstrateegia, selle asemel et viimase hingetõmbeni ebamajanduslikult rabeleda ja seejärel ikkagi pankrotiga lõpetada. Paraku kalduvad juriidilisest isikust võlgniku juhid sageli lootma, et langus on ajutine, ning eiravad kindlaid märke, et see nii ei ole (15, lk 178).

Saneerimine on organisatsiooniliste ja rahanduslike meetmete rakendamine ettevõttes, mis on raskes või koguni pankrotieelses seisundis. Nimetatud abinõude kompleksi rakendamine võimaldab ettevõttel taas tasuvalt töötama hakata. Saneerimise eel koostatakse tavaliselt eriline saneerimisbilanss, milles tasakaalustatakse selleks vajalikud erakorralised kulud ja võimalikud tulud (kaasa arvatud laenud), mida selleks saab kasutada. Tavalised saneerimistegevused on ettevõtte mõnede osade või seadmete müümine, mõnede vähem tasuvate toodete valmistamisest loobumine, töötajaskonna vähendamine või uuendamine, täiendavate aktsiate väljalaskmine, uute laenude tegemine jne. (17, lk 128).

Enne kui otsustada maksejõuetu ettevõtja äritegevuse jätkamise üle, peaks ettevõtte saneerimise tõenäosust ja teostatavust võrdlema majandustegevuse likvideerimisest saadava tuluga. Kui uutele äriplaanidele vaatamata ei ole võimalik võlausaldajatega kokkuleppele jõuda ja makseraskused on ületamatud, tuleb ettevõtte likvideerida pankrotimenetluse kaudu. Maksejõuetul ettevõtjal, kelle ettevõtte konkurentsipositsioon on tagasihoidlik või nõrgenev, tuleks kõigepealt vastata hamletlikule küsimusele, kas olla

või mitte olla, ehk täpsemalt, kas lahkuda või jääda; sellises olukorras tuleb leida vastus olulisele küsimusele, kas ettevõtte on rohkem väärt “surnuna” või “elavana” (33, lk 109).

Ettevõtte majandustegevuse finantsaruannetest saadav informatsioon aitab kindlaks määrata maksejõuetuse olemasolu ja tekkimise põhjused, samas pole ainult aruannete põhjal tehtavad prognoosid eriti täpsed. Ebatäpsused tulenevad iga ettevõtte omapärast, samuti majandusharu ja riigimakse reguleerivate õigusaktide tõlgendamisest ning probleemide erinevast käsitlesest. Hinnangu andmiseks on vaja teha põhjalik analüüs. Finantsanalüüs kujutab endast möödunu, käesoleva ja tulevikus oodatava rahandusliku olukorra hindamist. Analüüsi tulemusel saadakse teavet möödunu rahandusliku seisundi ja selle kujunemise põhjuste kohta. Finantsanalüüsi aluseks on raamatupidamisbilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne ning muud vajalikud dokumendid. Näiteks audiitorkontrolli tulemusena koostatava aruande alusel on võimalik hinnata finantsseisundi muutumist finantskriisi eelselt ning sellest saab vastuse järgmistele küsimustele: milleks kasumit kasutati, milleks laenati vaadeldaval perioodil raha, kuidas soetati masinaid ja seadmeid, kuidas täideti kohustusi jne (3, lk 54).

Võlgnikust ettevõtja võimaliku saneerimise korral esitatakse kaks küsimust: missugused on otsustamise kriteeriumid ja kas valitud vahenditega on reaalne kriisi menetleda. Saneerimise kasuks otsustamisel on oluline tingimus, kas võlgnik suudab teatud perioodi jooksul võlad tasuda oma tegevuse ümberkorraldamisega või ei mitte.

Näiteks Vene Föderatsioonis on makseraskuste väljaselgitamiseks kehtestatud valitsuse määrusega kriteeriumide süsteem. Nimetatud süsteem koosneb omavahendite olemasolust maksevõime taastamisel, likviidsusnäitajate suhtarvudest ja koefitsientidest, mille alusel saab otsustada finantseerimise viiside ja suuruse üle. Selle süsteemi abil on võimalik otsustada maksevõimelisuse taastamise üle (30, lk 14).

Ettevõtja maksejõuetuse lahendamisel saneerimisega tuleb vaadelda tema omanduses oleva ettevõtte väärtust ilma võlausaldajate nõueteta, s.t korrapärase kohustuste koormata, tegevuskavasid muuta ning vaadelda tervikuna või osana jätkamise võimalusi. Valitud alternatiive tuleb vaadelda koos kehtivate maksuseadustega. Nimelt maksuvaba saneerimisvõidu seaduslike aluste puudumine ja kohe tekkiv tulumaksukohustus, mille saneerimisvõidu maksustamine endaga kaasa toob, on paljude saneerimiskatsete läbikukkumise paratamatu põhjus (9, lk 17). Uuringud näitavad, et äriedu saadab just neid ettevõtjaid, kes võtavad äritegevuse aluseks mitmevariandilise finantsplaani (kasumieelarved, plaaniline bilanss ja rahavoogude eelarve), mis võimaldab valida

põhjendatud alternatiive lähtuvalt valitud strateegiast ning majanduse arengustsenaariumist (24, lk 22). Oluline osa võlausaldajatele pakutavast saneerimiskavast peaks hõlmama käibekapitali juhtimise strateegia (range, mõõdukas) põhjendamist vastavalt majanduse arengustsenaariumile. Samas tuleb pöörata tähelepanu pakutava saneerimisettepaneku uudsusele, perspektiivsusele ja konkurentsivõimelisusele. Töö on ulatuslik ja mahukas, sest tuleb koostada olemasoleva ja kaasatava ressursi alusel mitmed kasumiprojektsioonid, plaanilised raamatupidamisbilansi ja rahavoogude eelarved.

Töö autori arvates on saneerimine kui maksejõuetuks muutuva või ajutiselt maksejõuetu võlgniku ettevõtte äritegevuse taastamine eelkõige valik ettevõttele sobivate, kuid erinevate äriplaanide vahel, kuna ühevariandilise finants- ja investeringuarvutuse puhul ei pruugi kavandaja märgata ala- või üleinvesteeringuid, millel mõlemal on negatiivseid tagajärgi. Mitte ähvardavate makseraskuste, vaid maksejõuetuse olemasolu korral hakatakse asju sisuliselt analüüsima ja jõutakse alternatiivini, millest mõne rakendamine taganuks normaalse äriedu (23, lk 22).

Õiguslalases kirjanduses on käsitletud erinevaid saneerimisvõimalusi, mis erinevad üksteisest ettepanekute suunitluse poolest. Ettepanek võib olla suunatud võlgniku maksevõime taastamisele või ettepaneku sisuks olla võlgniku vara realiseerimisest laekuvate vahendite jagamine võlausaldajate vahel (11, lk 129). Töö autor niisuguse jaotusega ei nõustu, kuna saneerimine on sisult võlgnikust ettevõtja äritegevuse maksevõime taastamine, mille tulemusena majandustegevuse kaudu teenitud vahenditest rahuldatakse võlausaldajate nõudeid. Vara realiseerimise arvelt nõuete rahuldamine tähendab lõpptulemusena maksejõuetu ettevõtte likvideerimist. Saneerimise olemus seisnebki selles, et seadusest tulenevate võimaluste piires säilitatakse juriidilisest isikust võlgniku majandustegevus ja rahuldatakse võlausaldajate nõudeid jätkuva majandustegevuse tulemusena. Töö autori hinnangul on saneerimise sisust lähtuvalt oluline, et õiguslik regulatsioon võimaldaks finantskriisi lahendusi otsida võlgnikust ettevõtjal ja ka võlausaldajatel eelkõige ähvardavate makseraskuste staadiumis, s.o enne finantskriisi algust.

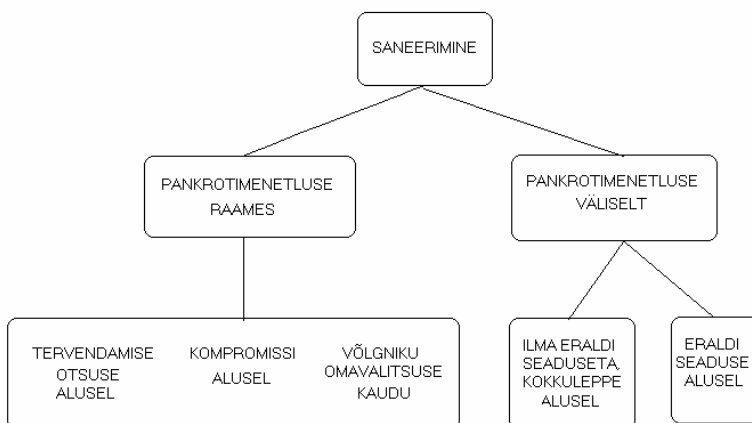
2.2. Saneerimisviisid

Nagu alapunktis 2.1 käsitletud, on saneerimine üks võimalik ettevõtja maksejõuetuse lahendus, mida saab teostada tingimusel, et sellise ettevõtja ettevõtte majandustegevus on taastatav. Töö autori hinnangul saab saneerimine toimuda põhimõtteliselt kahel viisil:

pankrotimenetluse väliselt või pankrotimenetluse raames. Saneerimise eri viisid ei muuda saneerimise üldmõistet: saneerimise eesmärk on maksejõuetu ettevõtja ettevõtte majandustegevuse taastamine, mille abil rahuldatakse võlausaldajate nõudeid. Saneerimise teostamise viiside erinevused tulenevad seaduses sätestatud võimalustest. Saneerimise teostamise viiside jaotuse aluseks on erinevate maksejõuetust reguleerivate seaduste analüüs, mis on esitatud käesolevas alapunktis.

Saneerimine pankrotimenetluse väliselt ilma eraldi seaduseta tähendab saneerimist võlgniku ja võlausaldajate vahelise vabatahtliku kokkuleppe alusel. Maksejõuetuse lahendamine saneerimisega pankrotimenetluse väliselt eraldi seaduse alusel on saneerimine ettevõtte reorganiseerimis- või saneerimiseseaduse kohaselt, mis sätestab saneerimismenetluse läbiviimise reeglid. Saneerimine pankrotiseaduse raames toimub tervendamise kaudu või kompromissiotsuse alusel, samuti võib ettevõtet saneerida võlgniku omavalitsuse kaudu. Nagu juba eespool märgitud, on kõigi saneerimisviiside eesmärgiks maksejõuetu ettevõtja majandustegevuse jätkamine ja võlausaldajate nõuete rahuldamine.

Joonis 2. Saneerimisviisid

Allikas: Autori koostatud

Eestis kehtiva pankrotiseaduse kohaselt on võimalik maksejõuetu ettevõtja äritegevuse saneerimisel valida kahe viisi vahel: võlausaldajate koosoleku poolt kinnitatud tervendamiskava või saneerimine kompromissi alusel. PankrS § 57¹ kohaselt seisneb juriidilisest isikust võlgniku tervendamine abinõude rakendamises, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku majandustegevuse kaudu. Oma sisult on pankrotiseaduses esitatud tervendamise mõiste sarnane saneerimise mõistega – võlgniku tervendamine seisneb abinõude rakendamises, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu. Saneerimine on samuti tervendamine, kuid tervendamine pankrotiseaduse mõttes eristub teistest saneerimisviisidest nõuete rahuldamise suuruse poolest. Ettevõtte saneerimine pankrotimenetluses tervendamise otsuse alusel eeldab võlausaldajate nõuete rahuldamist kogu nõude ulatuses. Tervendamist võib haldur alustada kohe pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 57 lg 3).

Kompromiss Eesti kehtiva pankrotiseaduse kohase saneerimisviisina on võlgniku ja pandiga tagamata nõudega võlausaldajate vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises (PankrS § 102 lg 1). Kompromissi sõlmimine osutub võimalikuks, kui võlgnik ja võlausaldaja on jõudnud sarnasele arusaamale, et kokkulepe ettevõtte jätkamiseks on kasulikum kui selle likvideerimine pankrotimenetluses. Kompromissi tulemusena jätkab võlgnik tavaliselt oma majandustegevust ning rahuldab võlausaldajate nõudeid olemasoleva vara ja teenitava kasumi arvelt, kuid kompromissi korral rahuldatakse võlausaldajate nõuded kokkulepitud tähtaja jooksul. Eesti kehtiva pankrotiseaduse kohaselt saab ettevõtet kompromissina saneerida algatatud pankrotimenetluses kas enne või pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 102 lg 2). Käsitletud saneerimisviiside, tervendamise ja kompromissi erinevus seisneb võlausaldajate nõuete rahuldamise suuruses – nagu eespool toodud, eeldab kompromiss nõuete vähendamist.

Eesti uues pankrotiseaduses kehtiva pankrotiseadusega võrreldes saneerimisviiside osas erinevusi ei ole. Ka uue pankrotiseaduse kohaselt seisneb ettevõtte tervendamine abinõude rakendamises, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu. Tervendamist võib haldur alustada kohe pärast pankroti väljakuulutamist. Erinevalt kehtivast pankrotiseadusest tuleb uue pankrotiseaduse kohaselt tervendamiskavas näidata, kas on otstarbekas teha kompromissi (PankrS § 57¹, uue PankrS § 129 lg 2).

Uue pankrotiseaduse kohaselt on kompromiss võlgniku ja võlausaldajate vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises (uue PankrS § 178 lg 1). Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega tuleb uue pankrotiseaduse kohaselt esitada ettevõtte kompromissettepaneku lisana majandus- või kutsetegevuse jätkamise kava ja ettevõtte tervendamiskava (PankrS § 103 lg 1, uue PankrS § 179 lg 1). Uues pankrotiseaduses ongi erinevalt kehtivast pankrotiseadusest tervendamist ja kompromissi käsitletud seostatult. Tervendamise korral on tuleb tervenduskavas muuhulgas näidata, kas on otstarbekas teha kompromiss, ja kompromissi pakkumise korral tuleb esitada ettevõtte majandustegevuse tervendamiskava. Töö autori hinnangul on uues pankrotiseaduses saneerimisviiside käsitus paremini seotud saneerimise majandusliku olemusega kui kehtivas pankrotiseaduses. Ettevõtja maksejõuetuse lahendamisel on üheks peamiseks saneerimise ettepaneku tegemise ja saneerimise õnnestumise aluseks kohustuste summaarne vähendamine ja nende tasumise tähtaja ajatamine, mis toimub esitatud tervendamiskava alusel.

Uue pankrotiseaduse kohaselt saab sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega juriidilisest isikust võlgnikku saneerida algatatud pankrotimenetluses. Tervendamine on võimalik kohe pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 57 lg 3, uue PankrS § 129 lg 2). Kompromissettepaneku saab teha uue pankrotiseaduse kohaselt samuti alles pärast pankroti väljakuulutamist, kehtiv pankrotiseadus võimaldab selle esitada ka enne pankroti väljakuulutamist (PankrS § 102 lg 2, uue PankrS § 178 lg 2). Uue pankrotiseaduse alusel on võimalik kompromissotsus teha alles pärast nõuete kaitsmist (uue PankrS § 180 lg 2). See nihutab kompromissi alusel saneerimise võimaluse maksejõuetuse menetluse keskele. Objektiivselt on niisugune muudatus mõistetav – see on tingitud vajadusest ausa ja õiglase menetluse järele. Enne pankroti väljakuulutamist ei ole teada võlausaldajate õigustatud nõuded ja ei ole võimalik pidada tunnustatud nõuetega võlausaldajate koosolekut. Uue pankrotiseaduse kohaselt on kompromissi esitamine tähtajaliselt piiritletud. Kompromissettepaneku võib esitada pärast pankroti väljakuulutamist kuni esimese jaotusettepaneku kinnitamiseni kohtu poolt (uue PankrS § 179 lg 2). Töö autori arvates on saneerimiskõlbliku majandustegevuse puhul niisugune ajaline piiritlemine õigustatud, kuna kriisiolukorras pole välistatud, et võlgnikud tahavad oma õigusi kasutada pahatahtlikult ja esitavad korduvalt kompromissettepanekuid pankrotimenetluse venitamiseks eesmärgiga säilitada võtmepositsioon iga hinna eest. Samas kompromissettepaneku esitamine pärast pankroti väljakuulutamist ja otsustamine pärast nõuete kaitsmist pankrotimenetluses tähendab, et juriidilise isiku maksejõuetuse lahendamine saneerimisena kompromissi alusel toimub ajaliselt pankrotimenetluses, mis

on jõudnud juba protsessuaalselt teise poolde. Töö autori hinnangu kohaselt saneerimise alustamine pankrotimenetluse keskel võib olla õigustatud võlausaldajate nõuete selguse tõttu, kuid saneerimise võimalused vähenevad sellega olulisel määral. Tähtsust omab ajaline faktor, kuna pankrotiotsusest kuni nõuete kaitsmiseni võib minna rohkem kui kuus kuud – kriisi lahendamiseks on see liiga pikk aeg. Ajaliselt on kehtiva pankrotiseaduse kohaselt paremad võimalused saneerimiseks kui uues pankrotiseaduses. Kui käsitleda Eestis sätestatud saneerimisviise joonise 2 alusel, siis on Eestis võimalik saneerida pankrotimenetluse raames, kuid ei ole võimalik saneerida pankrotimenetluse väliselt.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt toimub maksejõuetu ettevõtja saneerimine, sarnaselt Eesti pankrotiseadusega, algatatud pankrotimenetluse raames. Kohtulik saneerimine algatatud pankrotimenetluses on põhjendatud põhiliselt kahe asjaoluga. Esiteks saab algatatud pankrotimenetluses tõstatada vastutuse küsimuse, kuna äriühingute juhtorganid vastutavad osaühingu seaduse (GmbH) § 43 ja aktsiaseltsi seaduse (AktG) § 63 kohaselt süüliselt tekitatud kahju eest, mis tekib, kui nad kriisisituatsioonis saneerimiseks vajalikud abinõud jätaavad tarvitusele võtmata (9, lk 17). Teiseks on kohtuliku menetluse eeliseks kriisi sattunud ettevõtja võimalus taotleda abi riiklikest toetusfondidest (9, lk 18). InsO §-de 217–269 sätetega on Saksa seadusandja järginud Ameerika Ühendriikide eeskujul, mille kohaselt on seaduse väljatöötamisel arvestatud maksejõuetuse majanduslikke aspekte (9, lk 300). Saneerimise pankrotimenetluse raames on Saksa pankrotiseaduses kujundatud olulises osas Ameerika Ühendriikide pankrotiseaduse (*Bankruptcy code*) 11. peatüki järgi (9, lk 301). USA-s nimelt domineerib pankrotiõiguses uue alguse idee – *fresh start* –, mille kohaselt sätestatakse õiguslikud eeldused, mis võimaldavad võlgnikul naasta majandusellu ilma koormatisteta. Avalduse esitamisega tekib uus majandusüksus – reaalne võlgnik, kellel on pankrotiseadusest tulenevad õigused ja kohustused. Niisugune maksejõuetuse lahendamise regulatsioon on oma olemuselt moratorium võlgniku majandustegevusele – võlgnik on kaitstud võlausaldajate nõudeavalduste eest ning võlgnikul on võimalus tegutseda kohtuliku kaitse all ja saneerida ettevõtte algatatud pankrotimenetluse raames.

Saneerimisviisiks on Saksa pankrotiseaduses kompromissi sõlmimine, millega ei vähendata mitte ainult tavaliste võlausaldajate nõudeid, vaid sarnaselt Eesti uue pankrotiseadusega on kompromissikavaga võimalik piirata eelisõigusega võlausaldajate õigusi tagatiste osas (uue PankrS § 182, InsO § 217). Protsessinormid võimaldavad vaatamata hääletamistulemustele kergemini murda oponeerivate võlausaldajate vastuseisu saneerimiskava vastuvõtmise otsuse tegemisel (9, lk 296). InsO § 22 lg 3 kohaselt võib kohus kohustada ajutist pankrotihaldurit andma eksperdihinnangu, kas pankrotimenetluse

algatamine on põhjendatud ja millised väljavaated on ettevõtte äritegevuse jätkamiseks. InsO § 218 kohaselt saavad kompromissikava esitada kohtule nii haldur kui ka võlgnik. Tähtsust omab nimetatud asjaolu selles osas, et haldur saab esitada kava pärast pankroti väljakuulutamist, võlgniku poolt saneerimiskava esitamine võib olla seotud pankrotimenetluse alustamisega. Seega on võlgnikul võimalus algetada saneerimiskava esitamisega pankrotimenetlus, kuid sisuliselt algatatakse saneerimismenetlus pankrotimenetluse raames.

Teiseks saneerimise võimaluseks Saksa pankrotiseaduses on Ameerika Ühendriikide pankrotiseaduse eeskujul maksejõuetu ettevõtja õigus taotleda oma ettevõtte saneerimist omavalitsuse kaudu. Võlgniku omavalitsuse küsimust analüüsitakse käesoleva töö alapunktis 4.1. Seda tuleb mõista kui saneerimisviisi, millega antakse võlgnikule õiguslikud vahendid koormatistest ja võlgnevustest vabana majandusellu tagasi tulla, s.t võlgnik jätkab ise oma ettevõtte saneerimist kompromisettepaneku kohaselt, olgugi et kohtuliku järelevalve all. Ameerika maksejõuetuse regulatsiooni põhiliseks eelduseks on see, et võlgnikul peab olema kontroll oma ettevõtte üle, mis annab otsese põhjuse võlgade tagasimaksmiseks. Omavalitsust on aga Saksa pankrotiõiguse alases kirjanduses käsitletud kui eripankrotimenetlust tavapankrotimenetluse piirides (9, lk 333). Üldine, likvideerimisele suunatud tavapankrotimenetlus leiab aset võlgniku maksejõuetuse olukorras (maksevõimetus või ülevõlgnevus), mille puhul ei ole võimalik majanduslikult põhjendatud ja võlausaldajate poolt aktsepteeritavat omavalitsust määrata.

Saksamaa pankrotipraktikas on alates 1960. aastate lõpust kasutatud maksejõuetuse lahendamisel nn üleantava saneerimise mudelit (9, lk 303). Üleantava saneerimisena käsitatakse võlgnikust ettevõtte vara võõrandamist otse omandajale või uuele asutatavale õigussubjektile, mis annab majanduslikult mõistlikuma tulemuse kui pankrotivara üksikute osade võõrandamine. Üleantav saneerimine hoiab kokku kulused, kuna lahendatakse probleemid tervikuna – kui on olemas omandaja, kes ettevõtte üle võtab. Ka Eesti uue PankrS § 141 kohaselt võib haldur üksnes toimkonna nõusolekul müüa ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisva osa. Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega võiks seda võrrelda üleantava saneerimisega. Nii nagu töö alapunktis 2.1 käsitletud, on töö autor arvamusel, et tervikvara müük tähendab siiski maksejõuetu ettevõtja äritegevuse likvideerimist. Saneerimiseks saab nimetada ettevõtte organisatsiooniliselt iseseisva osa müümist juhul, kui müügist laekuvaid vahendeid kasutatakse ülejäänud osa majandustegevuse jätkamiseks.

Saksa õiguskirjanduses on saneerimise puhul pankrotiseaduse välise kokkuleppe alusel välja toodud erinevad saneerimise ebaõnnestumise põhjused. Oluline on kõigi võlausaldajate nõusoleku saamine ja sõlmitud kokkuleppest kinnipidamine. Maksejõuetuse lahendamisel kohtuvälise saneerimise teel on vajalik kõigi asjaosaliste nõusolek. Võlausaldajate meelemuutus võib olla tingitud mitte ainult finantskriisis ilmnevatest vastuoludest, vaid ka usaldamatusest võlgniku lubaduste suhtes. Riskifaktoriks ongi võlausaldajate õigustatud kartus, et võlgniku maksejõuetus võib olla tekitatud pettuse teel ning võlausaldajatel puudub igasugune kontroll võlgniku tegevuse üle pakutava kava täitmisel.

Saneerimiskava täpsem käsitus Saksa pankrotiseaduses on esitatud töö alapunktis 3.2. Töö autori arvates on Saksa pankrotiseaduses võrreldes Eesti pankrotiseadusega sätestatud saneerimiskava sisu tervikuna ja lähtuvalt maksejõuetuse majanduslikust olemusest paremini, kuna saneerimiskava koosneb nii kompromissettepanekust kui ka tervendamiskavast, seda ka saneerimisel võlgniku omavalitsuse all.

Vene pankrotiseaduse kohaselt on võimalik ettevõtet saneerida nii enne kui ka pärast kohtuliku pankrotimenetluse algust. Pankrotiseaduse mõistes tähendab kohtueelne saneerimine maksevõime taastamise võtteid võlgniku omaniku, ühistu (ühisuse) asutajate, maksejõuetu ettevõtte võlausaldajate või kolmandate isikute poolt eesmärgiga ära hoida pankrotimenetlus (Vene PankrS § 2). Kohtueelne saneerimine on üks abinõudest, mille eesmärk on maksejõuetuse tekkimise ennetamine; pankrotieelne saneerimine eeldab võlgade ja riiklike maksete täielikku tasumist (30, lk 214). Saneerimisel enne kohtuliku pankrotimenetluse algust on kohustuste täielikuks täitmiseks vajalik finantsabi. Riiklikest fondidest või kohalike omavalitsuste eelarvelistest vahenditest rahalise abi saamist reguleerib vastav seadus. Vene õigusteadlased on avaldanud arvamust, et riiklik abi maksejõuetute ettevõtjate äriühingutele on vastuolus konkurentsi printsiipidega; veelgi enam, paljude teiste maade maksejõuetuse seadused ei näe niisugust võimalust ette, et riik abistaks mis tahes viisil äriühingu makseraskuste korral (30, lk 52). Töö autor ei nõustu sellise arvamusega, kuna riigipoolne toetus maksejõuetule äriühingule on mõeldav vaid teatavatel tingimustel: kui lähtuvalt üleriigilisest majanduslikust olukorrast on toetus vajalik tootmisharu või tööhõive säilitamise huvides.

Saksamaa ja Venemaaga sarnane riigiabi saamise võimalus on sätestatud ka Eestis. Vabariigi valitsuse määrusega nr 314 2. oktoobrist 2001. a on kehtestatud majandusraskustes äriühingutele riigiabi andmise eritingimused. Eritingimused on kehtestatud Eesti konkurentsiseaduse § 31 lg 6 alusel. Vabariigi valitsuse määrus kehtib

saneerimiseks või restruktureerimiseks mõeldud riigiabi kohta, mida antakse majandusraskustes äriühingule, kes ilma riigi abita ei ole võimeline oma olukorda parandama ja oleks sunnitud lõpetama oma tegevuse ettevõtjana (VV määruse § 1 lg 1). Nimetatud määruse kohaselt on võimalik taotleda riigiabi maksejõuetul ettevõtjal, kelle ettevõtte suhtes on algatatud pankrotimenetlus. Saneerimisabi antakse äriühingule likviidsuse taastamiseks eesmärgiga abi andmise ajal välja selgitada äriühingu tegevuse jätkamise võimalus. Riigiabi on võimalik taotleda üks kord kümne aasta jooksul üksnes laenuna või laenutagatisena (VV määruse § 2). Näiteks Rapla Dairy pankrotimenetluses kaalus riiklik Maaelu Edendamise Sihtasutus abi andmist 25 miljoni krooni väärtuses piimatootjate nõuete rahuldamiseks (32, lk 6) eesmärgiga pehmenendada tagasilööki piimatootmises ja töötlemises Rapla maakonnas.

Kohtueelse saneerimise eelduseks on maksejõuetu ettevõtte finantsseisundi kontroll, kuna finantsabi saab anda nendele võlgnikele, kelle seisund realselt võimaldab teatud aja jooksul maksevõime taastamist. Vene pankrotiseadus ei sätesta maksejõuetuse kohtueelse lahendamise kohustust (30, lk 19). Senise saneerimispraktika analüüsi alusel raskendas kohtueelne saneerimine oluliselt hilisemat pankrotimenetlust, eriti sel juhul, kui oli vaja maksejõuetuse küsimused lahendada operatiivselt. Peale selle andis pankrotieelne saneerimine pahasoovlikele võlausaldajatele võimaluse saada põhjendamatuid eeliseid nõuete valikulise rahuldamise läbi. Kohtueelse saneerimise regulatsiooni väljajätmisel on Vene Föderatsiooni pankrotiseaduse koostajad lähtunud maksejõuetuse küsimuste lahendamise rahvusvahelisest praktikast (30, lk 20).

Vene Föderatsiooni riiklik poliitika maksejõuetuse lahendamisel on suunatud pankroti ennetamisele ja maksevõime taastamisele. Riikliku poliitika elluviimiseks on loodud riiklik asutus pankroti ja maksejõuetuse küsimuste lahendamiseks (30, lk 48). Selle organi ülesandeks on nõuete väljatöötamine halduritele ja nende litsentseerimine; võlgnikuga seotud küsimuste lahendamine; maksejõuetuse lahendamise protseduuride väljatöötamine; arvestuse ja analüüsi teostamine maksejõuetutes äriühingutes, mis on suured või omavad majanduses erilist tähtsust (majanduslikus või sotsiaalses plaanis), ning ettepanekute väljatöötamine nende ettevõtete finantsseisundi parandamiseks; piirangute ettevalmistamine, kui võlgniku tegevuses ilmneb tahtliku või ettekatsetatud maksejõuetuse ilminguid; kohustuslike selgituste väljaandmine pankrotimenetluse läbiviimiseks.

Vene pankrotiseaduses on sarnaselt Saksa pankrotiseadusega saneerimisviisiks kompromiss (rahumeelne kokkulepe – *vn k мировое соглашение*). Vene pankrotiseaduse

sätted lubavad sarnaselt Eestis kehtiva pankrotiseadusega kompromisettepaneku esitada igas pankrotimenetluse staadiumis, kas enne või pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 102 lg 2, Vene PankrS § 120 lg 1). Vene pankrotiseaduse § 122 lg 2 kohaselt võib erinevalt Eesti ja Saksa pankrotiseadusest kompromissi sisu olla võlausaldajate nõuete vahetamine osaluse vastu.

Sarnaselt Eesti ja Saksa pankrotiseadusega on kompromisettepaneku menetlus Vene pankrotiseaduse alusel üheks algatatud pankrotimenetluse etapiks (30, lk 213).

8. veebruaril 1993. a jõustus Soomes seadus ettevõtete saneerimise kohta (22, lk 20). Erinevalt Eesti, Saksa ja Vene pankrotiseadusest toimub Soomes saneerimine pankrotimenetluse väliselt eraldi seaduse alusel. Nimetatud seadusega ongi Soome Vabariigis loodud alternatiiv likvideerimisele pankrotimenetluses; selle seaduse alusel saavad majanduslikes raskustes olevad ettevõtjad valida maksevõime taastamisele suunatud saneerimismenetluse ja tegevuse lõpetamiseni viiva pankrotimenetluse vahel. Saneerimisviisiks ongi saneerimiskava esitamine, mida on põhjalikumalt käsitletud töö alapunktis 3.2. Saneerimiskava Soome saneerimisseaduse alusel võib sisaldada kompromisettepanekut nõuete vähendamiseks ja maksete ajatamiseks; sarnaselt Saksa ja Vene pankrotiseadustega ei ole välistatud üleantav saneerimine, kui menetluse käigus peetakse ainsaks või parimaks lahenduseks loovutada maksejõuetu ettevõtte (või osa sellest) teisele ettevõtjale (22, lk 38). Eesti uue pankrotiseaduse kohaselt on ettevõtte varade või iseseisva osa loovutamine võimalik likvideerimismenetluses. Samas Soome saneerimisseaduse kohaselt kasutatakse loovutushinda saneerimiskavas määratud viisil võlausaldajatele maksete sooritamiseks või osalise loovutamise korral järele jäänud majandustegevuse tervendamiseks.

Soome saneerimisseaduse kohaselt toimub ettevõtte saneerimine pankrotiseaduse väliselt kohtuliku menetlusena ning kohus peab saneerimismenetluse algatamise kohta tegema eraldi otsuse. Saneerimismenetluse algatamisele on esitatud kolm valikulist eeldust (YSL § 6.1). Esiteks võib kohus teha otsuse saneerimismenetluse algatamise kohta ülevaadata võlgniku majanduslikust olukorrast, kui taotluse esitavad koos võlgnik ja vähemalt kaks võlausaldajat, kelle poolt sissenõudmisele kuuluvad võlad esindavad kokku vähemalt viiendikku võlgniku teadaolevatest võlgadest. Enne menetluse algatamist peab kohus taotlusest teavitama ka teisi teadaolevaid suuremaid võlausaldajaid. Võlausaldajad võivad sellisel juhul vajaduse korral apelleerida sellele, et menetluse algatamisel on seadusega (YSL § 7) takistatud võlgade sissenõudmine ja võlausaldaja muude õiguste teostamine, mis muuhulgas võib olla põhjendatud sellega, et võlgniku maksejõuetust ei ole võimalik

saneerimise abil lahendada. Teiseks võib kohus otsuse saneerimismenetluse algatamise kohta teha juhul, kui võlgnikku ähvardab maksejõuetus. Kui taotlejaks on võlgnik, tuleb taotlusele lisada ähvardava maksejõuetuse hindamiseks vajalik aruanne. Kui taotlejaks on võlausaldaja või tõenäoline võlausaldaja, peab taotleja esitama ülevaate võlgniku majanduslikust seisukorrast. Võlausaldajalt nõutavate selgituste vajalikkus sõltub sellest, kas võlgnik on saneerimismenetluse alustamise vastu või mitte. Kui võlausaldaja või tõenäoline võlausaldaja taotleb saneerimismenetluse algatamist ähvardava maksejõuetuse alusel, peab taotleja tõendama oma õiguslikku huvi nimelt saneerimismenetluse algatamise vastu. Saneerimismenetlust ei saa algatada võlausaldaja taotluse alusel, kelle nõue ei ole võlgniku maksejõulisust arvestades määrava suurusega (22, lk 36).

Kolmandaks võib kohus saneerimismenetluse algatada, kui võlgnik juba on maksejõuetu, välja arvatud juhul, kui on tõenäoline, et võlgnik pole saneerimiskõlblik. YSL § 7 kohaselt ei tohi menetlust algatada, kui võlgniku maksejõuetust ei õnnestu saneerimiskava abil lahendada või maksejõuetust saab saneerimiskava abil lahendada lühiajaliselt. Seega, kui juba taotlust käsitledes võidakse suure tõenäosusega prognoosida, et võlgniku majanduslik olukord ja arenguperspektiivid võimaldavad saneerimiskava abil maksejõuetust lahendada ajutiselt, ei tohi kohus saneerimismenetluse algatamise otsust teha ja mõistlik võlgniku maksejõuetuse lahendus on pankrotimenetlus (22, lk 37).

YSL § 24 kohaselt kui saneerimismenetluse algatamise avalduse menetlemise ajal on menetluses ka pankrotiavaldus maksejõuetu ettevõtja vastu, peatatakse pankrotiavalduse menetlus, kuni on tehtud otsus saneerimismenetluse algatamise kohta. Juhul kui algatatakse saneerimismenetlus, jätab kohus käiguta pankrotiavalduse; kui saneerimismenetlust ei algatata, siis jätkatakse pankrotiavalduse menetlust. Kui kohus algatab maksejõuetu ettevõtja pankrotimenetluse, ei saa enam saneerimise ettepanekut kohtule esitada.

Töö autori arvates võib saneerimismenetluse käivitamise üheks põhjuseks olla eesmärk põhjalikult välja selgitada ettevõtja majanduslik seisund ja olemasolevad võimalused, selleks et parima lahendusena loovutada ettevõtte majandustegevus (või osa sellest) teisele ettevõtjale. Sellisel juhul on küsimus hoopis varade realiseerimises, mis toob kaasa maksejõuetu ettevõtja äritegevuse likvideerimise, kuid ei ole otstarbekas alustatud saneerimismenetlust peatada ja minna üle pankrotimenetlusele.

Rootsis on sarnaselt Soomega maksejõuetust puudutavad sätted eraldi õigusaktides – pankrotiseaduses (1987:672) ja ettevõtte reorganiseerimise seaduses (1996:764) (35, lk

491). Nimetatud seadustel on erinev otstarve: pankrotiseadus (1987:672) keskendub likvideerimisele, ettevõtte reorganiseerimise seadus (1996:764) saneerimisele. Rootsisis ei ole seadusandja maksejõuetust puudutavat valdkonda komplekselt käsitlenud (35, lk 491). Rootsisis on võimalik maksejõuetu ettevõtte saneerida pankrotimenetluse väliselt ilma ettevõtete saneerimiseseaduseta (kokkuleppemenetluses) või ettevõtte reorganiseerimise seaduse järgi. Saneerimine ettevõtete reorganiseerimise seaduse järgi toimub avaliku kokkuleppe alusel. Saneerimine kohtuvälise kokkuleppe alusel toimub kõigi võlausaldajate nõusolekul. Erinevalt kirjeldatud pankrotiseadustest Rootsisis maksejõuetud ettevõtted likvideeritakse sageli kokkuleppemenetluses, kuna pankrotimenetluses likvideerimine võib kujuneda väga kulukaks (43, lk 3). Saneerimisel ettevõtete reorganiseerimise seaduse alusel ei esitata nõudeid saneerimise läbiviimisele. Vastavalt kokkuleppele kasutatakse saneeritava äriühingu vara majandusetegevuse jätkamiseks ja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Igal juhul tuleb kohtul määrata haldur ja teostada järelevalvet saneeritava võlgniku tegevuse üle (43, lk 4).

Kanada maksejõuetust reguleerivad seadused annavad samuti võimaluse lahendada maksejõuetus pankrotimenetluse väliselt, kuid siin on määravaks äriühingu suurus. Kanadas on äritegevuse saneerimist reguleerivates seadustes toimunud oluline muutus. Lisaks läbirääkimiste teel toimuvale saneerimisele (*work-outs*), mis on väga levinud väiksemate ettevõtjate maksejõuetuste puhul, on võimalik läbi viia ka formaalsemaid kohtu poolt määratud reorganiseerimisi kas siis vastavalt ettevõtete võlausaldajate korralduse seadusele (*the Companies' Creditors Arrangement Act* – CCAA) või pankroti ja maksejõuetuse seadusele (*the Bankruptcy and Insolvency Act* – BIA). CCAA on mõeldud suurettevõtjate maksejõuetuse juhtude jaoks ning seda on võimalik kasutada ainult siis, kui juriidilisest isikust võlgniku võlausaldajate nõuete kogusumma ületab 5 miljonit Kanada dollarit. CCAA sätted võimaldavad ettevõtjale reorganiseerimisel suuremat paindlikkust kui BIA sätted (41, lk 2).

Nii CCAA kui ka BIA kalduvad osaliselt USA pankrotiseaduse mudeli suunas, kuid Kanada reeglistik annab võlgnikule vähem õigusi kui USA oma. Nii CCAA kui ka BIA näevad ette moratooriumi kõigi potentsiaalsete vastaspoolte suhtes. Võlgnik, jäädes vara omanikuks, allutatakse peaaegu alati mingil kujul väljastpoolt tulevale professionaalsele järelevalvele, mida teostab kohtu poolt määratud järelevaataja või haldur.

Iiri 1985. a äriühingute seaduse (*Cpanies Act* – CA) § 425 sätestab saneerimise võimaluse, kus äriühing võib sõlmida siduva kompromissi või kokkuleppe oma liikmete, võlausaldajate või kolmandate isikutega. 1985. a äriühingute seaduse 13. osa reguleerib

kokkuleppeid ja ümberkujundamisi, mida kasutatakse enamasti ümberkujundamiste, ülevõtmiste ja ühinemiste korral tavapärase äritegevuse käigus, kuid seda saab kohaldada ka äriühingu suhtes, mis on majanduslikes raskustes. Tegemist on kohtuliku menetlusega. Kohus peab seega arutama esitatud kava nii protseduurilise õigluse kui ka mõistlikkuse eesmärgist lähtudes (CA § 425 lg 2). Sarnaselt Eesti, Saksa ja Vene pankrotiseadustega on CA kohaselt ettevõtte saneerimine kompromisettepaneku või reorganiseerimiskava alusel alternatiiviks maksejõuetu ettevõtja ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses.

Töö autori arvamuse kohaselt on saneerimine pankrotimenetluse väliselt ilma eraldi seaduseta oma olemuselt sarnane tervendamisega pankrotimenetluses. Nagu käesolevas peatükis käsitletud, seisneb tervendamine abinõude rakendamises, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise täies ulatuses võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu, sama tingimus on saneerimisel pankrotimenetluse väliselt kokkuleppe alusel. Samas on saneerimine pankrotimenetluse väliselt ilma eraldi seaduseta riskantsem kui saneerimine eraldi seaduse alusel või pankrotimenetluse raames. Esiteks suureneb väljaspool kohtumenetlust võlgnikust ettevõtja vastutusest kõrvalehoidmise risk, juhul kui ta otsib kohtuvälise saneerimise võimalust selleks, et mööda pääseda saneerimisest pankrotimenetluses. Õigustatud on võlausaldajate usalduse puudumine maksejõuetu ettevõtja suhtes, kelle tegevuse tulemusena on äritegevus finantskriisini jõudnud. Ettevõtte juhtkond võib kasutada antud hingetõmbeaega vara väljaviimiseks; kokkulepete sõlmimiseks, mis annavad eeliseid valitud võlausaldajatele; lepingute sõlmimiseks, mis kahjustavad ettevõttele kuuluvat vara ning sellega vähendavad võlausaldajate võimalusi oma nõuetele suurimat rahuldust saada. Teiseks eeldatakse, et võlgnik tasub kõik oma võlad täies ulatuses. Kolmandaks peab kokkuleppe puudutama kõiki võlausaldajaid ning võlausaldajad peavad pakutavate tingimustega nõustuma. Vabatahtliku tsiviilõigusliku kokkuleppe korral on võlausaldajatel alati võimalik kasutada ka teisi seadusest tulenevaid võimalusi nõude rahuldamiseks, mis kohtuvälise kokkuleppe välistavad. Neljandaks puudub maksejõuetu ettevõtja majandustegevuse kohtuvälise saneerimise üle võlausaldajatel kontroll,² nagu on saneerimisel eraldi seaduse alusel või saneerimise korral pankrotimenetluses. Samas on kokkuleppe alusel saneerimise vaieldamatuks eeliseks protsessi odavus.

Saneerimine pankrotimenetluse väliselt eraldi seaduse alusel on võrreldes vabatahtliku kokkuleppega võlausaldajate seisukohast usaldusväärsem saneerimise teostamise viis ning

² Saneerimiseks kohtuvälise kokkuleppe sõlmimine ei välista kontrolltingimuse seadmist kokkuleppes, kuid see ei ole siiski võrreldav kohtu järelevalvega kohtuliku saneerimise puhul.

arvestab võlgniku huvidega paremini kui saneerimine pankrotimenetluses. Saneerimine toimub võlgniku enda algatusel, kuid sarnaselt saneerimisega pankrotimenetluses otsustavad võlausaldajad kava vastuvõtmise üle ning saneerimine toimub kohtu järelevalve all.

Nagu eespool käsitletud, saneerimine pankrotimenetluse raames ja saneerimine eraldi seaduse alusel ei erine oma olemuselt – maksejõuetu ettevõtja äritegevuse jätkamiseks rakendatakse erinevaid finantslahendusi eesmärgiga rahuldada võlausaldajate nõudeid. Nimetatud saneerimisvõimaluste erinevus seisneb ajafaktoris. Maksejõuetuse lahendamisel eraldi seaduse alusel on võimalik algetada saneerimismenetlus maksejõuetuse ilmnemisel ja kogu protsess on ettevõtte jätkamise suunitlusega. Algatatud pankrotimenetluses toimub kõigepealt otsustamine saneerimise või likvideerimise vahel. Juhul kui on otsustatud saneerida kas tervendamise kaudu või kompromisettepaneku alusel, on jõudnud pankrotimenetlus ajaliselt staadiumisse, milles näiteks ajutised makseraskused on muutunud püsivateks makseraskusteks ning äritegevuse jätkamise asemel on mõttekas ettevõtte likvideerida tervikvara müümise teel.

Töö autori arvates peaksid maksejõuetust reguleerivad seadused andma võlgnikule tõuke esitada saneerimiskava võlausaldajatele maksejõuetuse ilmnemise võimalikult varases staadiumis – kas algatatud pankrotimenetluses või eraldi saneerimisseaduse alusel. Seaduse sätted peaksid võimaldama kava esitada ähvardava või ajutise iseloomuga maksejõuetuse korral, et oleks võimalus algetada saneerimine võimalikult lähedal finantskriisi algusele. Sellest tulenevalt tuleb ühitada ettevõtja teistest seadustest tulenevad kohustused ja saneerimise algamise võimalused niisuguse mudeli kohaselt, et saneerimiskava esitamine algatab maksejõuetuse menetluse ähvardava maksejõuetuse põhjusel ning menetluse käigus selgitatakse välja võimalused kas saneerimise läbiviimiseks või pankrotimenetluse algamiseks. Saneerimisviis, olenemata seaduse iseloomust, saab olla saneerimisettepanek (nagu see on Saksa ja Vene pankrotseaduses või Soome saneerimisseaduses), mis sisaldab endas kompromisettepanekut võlgade kustutamiseks ja tervendamiskava kompromisettepaneku täitmiseks.

Eesti uue pankrotiseaduse koostamise üheks peamiseks eesmärgiks on olnud vähendada likvideerivate pankrotimenetluste arvu ja parandada saneerimise ehk ettevõtte tervendamise võimalusi (44, lk 2). Nagu eespool käsitletud, võib haldur uue PankrS § 129 lg 2 kohaselt alustada tervendamist kohe pärast pankroti väljakuulutamist. Tervendamiskavas tuleb näidata, kas on otstarbekas teha kompromiss. Kui uue PankrS § 129 lg 3 kohaselt esimene võlausaldajate üldkoosolek otsustab valida tervendamiskava,

mis seisneb muuhulgas kompromissi sõlmimises, saab kompromissotsuse teha pärast nõuete kaitsmist (uue Pankrs § 180 lg 2). Kehtiva pankrotiseaduse järgi saab võlgnik esitada kompromissettepaneku enne või pärast pankroti väljakuulutamist. Seega võimaldab kehtiv pankrotiseadus ajaliselt kompromissettepanekut esitada varem kui uus pankrotiseadus. Töö autori arvates on otsustamine ajaliselt nihutatud pankrotimenetluse keskele, mis võib muuta saneerimise võimalikuks. Käesolev töö pakub lahendusena uue pankrotiseaduse muutmist selliselt, et juhul kui ajutine pankrotihaldur tuvastab ajutise maksejõuetuse või kui võlgniku avalduse alusel kohus uue PankrS § 31 lg 3 kohaselt kuulutab pankroti välja tulevikus tekkiva maksejõuetuse alusel, kohustab kohus maksejõuetut ettevõtjat või pankrotihaldurit koostama tervendamiskava ning kogu edaspidine menetlus toimub saneerimismenetlusena pankrotimenetluse raames. Samas tuleks võlgnikule taas anda võimalus esitada tervendamiskava kas koos pankrotiavaldusega või enne pankroti väljakuulutamist. Uue PankrS § 129 tuleks täiendada lõikega 9, mille kohaselt juhul, kui üldkoosolek on kinnitanud ettevõtte tervendamiskava, käsitletakse edaspidist menetlust saneerimismenetlusena.

Saneerimismenetluse alustamise primaarsus on oluline signaal edaspidise saneerimise õnnestumise kohta. Kohese saneerimismenetluse alustamisega kaitstakse paremini võlgniku huvi ettevõtte päästmiseks, mis suurendab võlausaldajate usaldust esitatava saneerimiskava suhtes ja võlgniku vara hulka kuuluva ettevõtte saneerimise teostatavust.

2.3. Kokkuvõte

Saneerimine on maksejõuetu ettevõtja äritegevuses abinõude rakendamine, mille tulemusena jätkub majandustegevus ning majandustegevuse jätkamise kaudu on võimalik rahuldada võlausaldajate nõudeid. Nagu töö alapunktis 1.1.1 käsitletud, on maksejõuetus ettevõtja halvenenud finantsseisund ning saneerimine on teostatav, kui seda on võimalik alustada finantskriisi võimalikult varases staadiumis. Pankrotimenetluses likvideerimine on maksejõuetu ettevõtja äritegevuse lõpetamine, kus ettevõtte vara realiseerimisest saadava tulemiga rahuldatakse võlausaldajate nõudeid. Kui kohus on kinnitanud juriidilise isiku lõpetamise otsuse, likvideeritakse juriidiline isik pankrotimenetluse lõpuks. Tegemist on alternatiivsete maksejõuetuse lahendamise viisidega. Töö alapunktis 2.2 käsitletud üleantav saneerimine on protsess, mida võiks tinglikult nimetada nii saneerimiseks kui ka likvideerimiseks. Ettevõtte tervikuna loovutamine saneerimiskava alusel on saneeritava ettevõtte ja ettevõtte töötajate jaoks majandustegevuse jätkumine, kuid maksejõuetu

ettevõtja seisukohast on see siiski äritegevuse likvideerimine ning sarnaselt likvideerimisega rahuldatakse laekuvatest vahenditest maksejõuetu ettevõtja võlausaldajate nõudeid. Töö autori arvates tuleks maksejõuetuse lahenduste kaalumisel eelkõige kaaluda saneerimist ning saneerimiseks vajalike eelduste puudumisel ettevõtte likvideerida. Saneerimine võimaldab säilitada maksejõuetu ettevõtja majandustegevuse ja majandustegevuse kaudu rahuldada võlausaldajate nõudeid suuremas ulatuses kui likvideerimine pankrotimenetluses.

Saneerimismenetlust reguleerivad eri seadusandjad kahel alusel: saneerimine toimub kas pankrotimenetluse raames või eraldi seaduse alusel. Pankrotiseadused võib oma lähtealustelt tinglikult jaotada kahte gruppi sõltuvalt sellest, kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine (37, lk 2). Kui seadusandja lähtealuseks on võlausaldaja kaitsmine, siis on pankrotiseadusel üldjuhul likvideeriv iseloom ning saneerimine sätestatakse pankrotimenetluse vähemtähtsa osana, mille rakendumist ei oodatagi. Kui seadusandja on valinud võlausaldajate huvide kaitsmise võlgniku kaitsmise kaudu, siis on saneerimine sätestatud menetlusena üldise pankrotimenetluse raames. Saneerimise sätestamine eraldi seaduse alusel sõltub eelkõige valitsevast õigussüsteemist ja seadusandja tahtest majanduspoliitika arenguga kaasas käia.

Saneerimise majanduslik olemus saneerimise sätestamise viisist ei sõltu. Saneerimine pankrotimenetluse raames ja saneerimine eraldi seaduse alusel on mõlemad alternatiiviks ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses. Töö alapunktis 2.2 käsitletuna on pankrotimenetluse raames saneerimise viisideks tervendamine ja kompromiss. Nimetatud saneerimisviiside korral on tingimuseks pankrotimenetluse algatamine. Sõltuvalt pankrotiseaduses sätestatud võimalustest on võimalik saneerimist alustada kas koos pankrotimenetluse algatamisega, pärast pankroti väljakuulutamist või veel hiljem, näiteks pärast nõuete kaitsmist.

Saneerimisel eraldi seaduse alusel on menetluse sisu saneerimine ja pankrotimenetluse algatamise küsimus tekib siis, kui ettevõtte finantsseisund saneerimist ei võimalda või saneerimine ebaõnnestub. Saneerimise kasuks otsustamisel on oluline tähtsus ajalisel faktoril – millal seadus võimaldab saneerimisega alustada. Töö autori arvamuse kohaselt juhul, kui saneerimise võimalus on sätestatud algatatud pankrotimenetluses, peaks maksejõuetul ettevõtjal, võlausaldajatel või isegi kohtul olema võimalik alustada saneerimisega kohe pankrotimenetluse alguses, nagu on see sätestatud näiteks Saksa pankrotiseaduses. Kui saneerimine on võimalik eraldi seaduse alusel, siis maksejõuetuse

ilmnemisel esitab tulevane võlgnik või võlgnik koos võlausaldajatega saneerimisavalduse kohtule ning algatatakse kohe saneerimismenetlus, mis ei ole seotud pankrotimenetlusega.

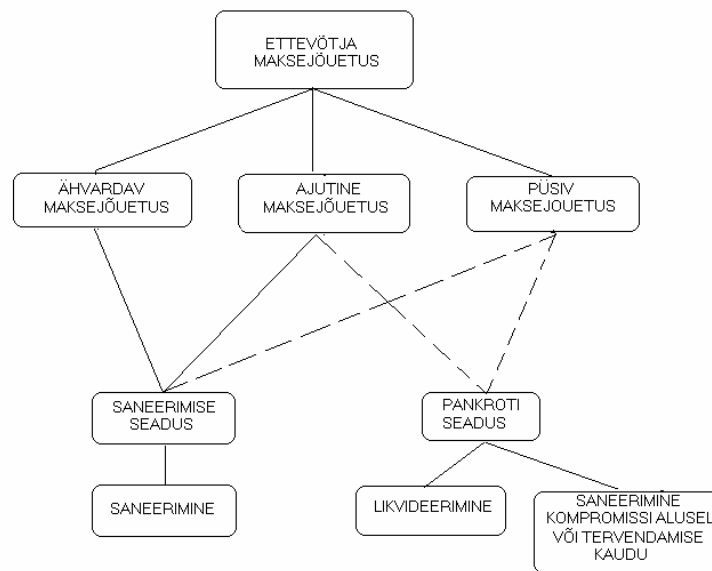
Vähetahtis ei ole võlgniku tahe kasutada seadusest tulenevaid võimalusi, samuti võlausaldajate usaldus võlgniku või halduri poolt pakutava saneerimisettepaneku suhtes, kui saneerimist on võimalik alustada finantskriisi ilmnemisel. Mida paremad võimalused sätestab seadusandja kohtuliku kaitse all saneerimiseks, seda suurem on saneerimise õnnestumise võimalus isegi suurema raskusastmega finantskriisi puhul. Majanduslikes raskustes olevad ettevõtjad saavad majanduslikest kaalutlustest lähtuvalt valida maksevõime taastamisele suunatud saneerimismenetluse ja tegevuse lõpetamiseni viiva pankrotimenetluse vahel. Finantskriisi sattumisel peaks ausal võlgnikul säilima kontroll oma ettevõtte üle, kuna ähvardavad makseraskused ei ole veel põhjuseks, et riivata võlgniku valitsemise ja käsutamise õigust ning piirata aktsionäride ja osanike võimalust oma senised investeeringud säilitada.

TsÜS § 36 alusel peavad juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse püsiva maksejõuetuse korral. TsÜS § 37 lg 1 kohaselt juriidilise organi juhtorgani liikmed vastutavad solidaarselt juriidilise isiku ees, kui nad oma kohustuste rikkumisega on tekitanud kahju juriidilisele isikule. Uue PankrS § 31 lg 3 kohaselt võib kohus pankroti välja kuulutada, kui maksejõuetus on tulevikus tõenäoline. Eestis kehtiv seadus suunab maksejõuetut ettevõtjat ajutise või püsiva iseloomuga maksejõuetuse korral esitama pankrotiavaldust ning alles pärast pankroti väljakuulutamist on võimalik valida tervendamise või kompromissi vahel. Pankroti väljakuulutamine on aga signaal pankadele ja võlausaldajatele, et maksejõuetu ettevõtja on püsivates makseraskustes.

Töö autori arvates puudub Eestis mõistlik regulatsioon saneerimise läbiviimiseks ning sellepärast tuleks saneerimine sätestada eraldi seadusena. Saneerimise sätestamisel eraldi seadusena tuleks Eestis kehtivat õiguslikku mudelit täiendada sellisel viisil, et näiteks äriseadustik kohustab ettevõtjat algatama maksejõuetuse ilmnemisel vastavalt kas saneerimis- või pankrotimenetluse. Saneerimismenetluse algatamisel rahuldatakse võlausaldajate nõuded võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu võlgniku omavalitsuse teel, mis on allutatud kohtu järelevalvele. Kui saneerimine ei ole võimalik või ebaõnnestub, algatatakse pankrotimenetlus ja ettevõtte likvideeritakse pankrotimenetluse lõpuks. Saneerimismenetluse ja pankrotimenetluse eraldi sätestamisel tuleks eelistada saneerimismenetlust. Kui saneerimistaotluse esitamise ajaks on esitatud ka pankrotiavaldus, tuleks kohtul eelkõige kaaluda saneerimismenetluse alustamist. Juhul kui

kohus algatab saneerimismenetluse, tuleks pankrotiavaldus jätta rahuldamata; kui saneerimise avaldus jääb rahuldamata, tuleks algetada pankrotimenetlus. Kui on algetatud pankrotimenetlus ja enne pankroti väljakuulutamist ilmneb saneerimise võimalus, siis võlausaldajate enamuse nõusolekul võiks saneerida pankrotiseaduse raames, kuid saneerimiseseaduses sätestatud korras. Kui ettevõtte pankrot on välja kuulutatud, tuleks jätta saneerimisavaldus rahuldamata.

Joonis 3. Maksejõuetuse lahendamise viis

Allikas: Autori koostatud

Pakutud õiguslik mudel võimaldab ettevõtjal lahendada maksejõuetuse küsimuse juba ähvardava maksejõuetuse staadiumis. Püsiva maksejõuetuse tuvastamise ja pankroti väljakuulutamise korral tekib eelkõige küsimus, kas võlgnik on vastutav maksejõuetuse tekitamise eest. Juhul kui jäetakse kasutamata seadusest tulenevad võimalused ja kuulutatakse välja pankrot, on võimalik analüüsida juhatuse või nõukogu liikmete tegevust enne pankroti väljakuulutamist ning kaaluda ettevõtte juhtorganite vastutuse küsimust. Töö autori hinnangul niisugune maksejõuetuse viiside sätestamine peaks ettevõtjat stimuleerima saneerimise eelistamisele alternatiivina likvideerimisele pankrotimenetluses. Töö autori arvates on saneerimisel eraldi seaduse alusel eeliseid võrreldes saneerimisega pankrotimenetluse raames. Esimeseks eeliseks on, nagu eespool märgitud, menetluse algamise ajaline eelis. Maksejõuetu ettevõtja saneerimine eraldi seaduse alusel annab

protsessuaalse võimaluse esitada saneerimiskava ähvardava maksejõuetuse staadiumis, s.t algatatakse kohe saneerimismenetlus ja kogu menetlus on juba saneerimise suunitlusega. Saneerimise alustamine on võrreldes saneerimisega pankrotimenetluses nihutatud võimalikult maksejõuetuse tekkimise algusesse.

Teiseks eeliseks on võlgniku huvide kaitse. Võlgnikul säilib võimalus osaleda oma äritegevuse saneerimisel. Võlgnikust ettevõtjal on ebaedule vaatamata rohkem informatsiooni antud majandusvaldkonna kohta ja ta tunneb paremini oma äritegevust. Kui teda kõrvale ei lükata, siis on ta võimeline majandustegevuse raskustest välja tooma. Kui maksejõuetu ettevõtja vähegi sellekohast initsiatiivi üles näitab, peaks majandustegevuse saneerimine olema eelistatum maksejõuetuse lahendamise viis kui pankrotimenetluse algatamine, kuna ettevõtja omandab kohtumenetluses õiguse ise oma majandustegevust saneerida. Kolmandaks tekib saneerimisel eraldi seaduse alusel moratoriumiga sarnane seisund võlgniku tegeliku olukorra väljaselgitamise, saneerimise kavandamise ja läbiviimise osas. Samuti annab see seadusliku kaitse võlausaldajate seaduslike ja ebaseaduslike rünnete eest, mis võivad hävitada ka parimad kavatsused ja võimalused, olenemata sellest, et saneerimine on nii võlausaldajate, võlgniku kui ka majandussüsteemi korrastamise huvides. Neljandaks võimaldab saneerimismenetluse algatamine ja maksejõuetuks muutuva ettevõtja majandustegevuse analüüs nii võlgniku kui ka võlausaldajate huvides vastata küsimusele, kas saneerimismenetluse läbiviimine on võlausaldajate huvides majanduslikult põhjendatud.

3. SANEERIMISKAVA

3.1. Saneerimiskava esitamine

InsO §-d 18 ja 19 annavad võlgnikule võimaluse esitada ähvardava maksejõuetuse või ülevõlgnevuse korral avaldus pankrotimenetluse algatamiseks. Kui võlgnik esitab kohtule ettevõtte maksevõimetuse lahendamiseks saneerimiskava, siis võib see olla InsO § 218 lõikest 1 tulenevalt pankrotimenetluse algatamise aluseks. InsO § 270 kohaselt käsitatakse võlgniku poolt esitatud saneerimiskava kui pakkumist edasiseks menetluseks (9, lk 97).

InsO § 22 alusel võib kohus panna ajutisele haldurile lisakohustuse anda eksperdihinnang pankrotimenetluse algatamise põhjendatuse ja juriidilisest isikust võlgniku püsimajäämise kohta, kuid Saksa pankrotiseaduse kohaselt saneerimisettepanekut ajutine haldur ei esita. Ajutine pankrotihaldur peab kontrollima, kas võlgniku vara katab menetluse kulud.

InsO § 218 lg 1 annab pankrotihaldurile õiguse esitada ettevõtte saneerimisel võlausaldajatele kompromisettepanek. InsO § 218 lg 2 kohaselt võib kohtule saneerimiskava esitada haldur, kui võlausaldajate üldkoosolek on andnud saneerimisettepaneku väljatöötamise ülesande haldurile. Sama paragrahvi lõike 3 kohaselt osalevad halduri poolt saneerimise ettevalmistamisel nõuandjatena pankrotitoimkond, juhul kui see on olemas, ja komisjon, mis on moodustatud juriidilisest isikust võlgniku juhtivatest töötajatest.

Võlausaldajad teostavad oma õigusi ettevõtte maksejõuetuse lahendamisel saneerimise teel võlausaldajate üldkoosoleku kaudu, otsustades, kas kohustada haldurit esitama saneerimiskava või keelduda üldse saneerimise arutamisest. Näiteks InsO § 233 sätete alusel ei kinnita kohus esitatud saneerimisettepanekut, kui esitatud kava võib üldkoosoleku otsuse kohaselt kahjustada pankrotivara ja raskendada selle realiseerimist likvideerimismenetluses.

Vene pankrotiseaduse alusel on saneerimiskava esitajateks sarnaselt Saksa pankrotiseadusega võlgnik ja võlausaldajad (Vene PankrS § 120 lg 1). Vene pankrotiseaduse kohaselt on halduril võimalik esitada saneerimiskava pärast pankroti väljakuulutamist (Vene PankrS § 120 lg 2). Erinevalt Saksa pankrotiseadusest, mille kohaselt haldur esindab võlausaldajate huve, on Vene pankrotiseaduse kohaselt haldur saneerimiskava esitamisel võlgniku esindajaks. Vene PankrS § 120 lg 2 teise lause

kohaselt esitab võlgniku poolse saneerimiskava maksejõuetu ettevõtja või pankrotihaldur. Vene pankrotiseaduse kohaselt saavad peale võlgniku ja võlausaldajate saneerimiskava väljatöötamisest osa võtta ka asjast huvitatud ehk kolmandad isikud (30, lk 215). Kompromissettepaneku esitamisest võtavad kolmandad isikud osa sellises ulatuses, mil määral nad kohustuvad kandma saneerimiskavas tunnustatud võlgniku kohustusi võlausaldajate ees (Vene PankrS § 120 lg 3).

Sarnaselt Saksa pankrotiseaduse sätetega võib ka Vene PankrS § 7 lg 2 alusel võlgnik esitada pankrotiavalduse ähvardava maksejõuetuse alusel. Juriidilisest isikust võlgniku juhtorganid saavad kompromissettepaneku teha pärast pankrotimenetluse algatamist kooskõlastatult ajutise pankrotihalduriga (30, lk 215). Kui Saksa pankrotiseaduse järgi võis võlgniku poolt saneerimiskava esitamisega alustada pankrotimenetlust, siis Vene pankrotiseaduse kohaselt, sarnaselt Eesti kehtiva pankrotiseadusega, on võlgnikul kompromissettepaneku tegemise võimalus algatatud pankrotimenetluse raames enne pankroti väljakuulutamist.

Soome ettevõtete saneerimise seaduse sätted võimaldavad sarnaselt Saksa pankrotiseadusega esitada ettevõtte saneerimiskava eelkõige maksejõuetuks muutuval ettevõtjal. Soome saneerimisseaduse järgi on saneerimise alustamise võimalus võlgniku kõrval ka võlausaldajal või mitmel võlausaldajal ühiselt. Saneerimise alustamise õigust ei ole võlausaldajal, kelle sissenõutav võlg on oma olemuselt või põhiosas vaieldav või muudel põhjustel ebaselge. Samas kui võlausaldajad, kelle poolt sissenõutavad võlad moodustavad kokku rohkem kui viiendiku võlgniku teadaolevaist võlgadest, ühiselt taotlevad saneerimismenetluse algatamist, peab kohus saneerimismenetluse algatama (YSL § 6). Saneerimissettepaneku esitamiseks kohtu poolt määratud tähtjaks on lisaks eespool nimetatud eesõigusnõudeta võlausaldajatele õigustatud ka tagatisega võlausaldajad, kelle saadaolev võlg moodustab kokku vähemalt viiendiku kõigi eesõigusega võlausaldajate saadaolevatest võlgadest.

Erinevalt Saksa ja Vene pankrotiseaduse regulatsioonist ei ole YSL sätete kohaselt võimalu mitme saneerimise ettepaneku esitamise õigust omava osapoole poolt ühise saneerimiskava esitamine. Oluliseks erinevuseks võrreldes Saksa, Vene ja ka Eesti pankrotiseadustega on asjaolu, et esitatav võlgniku saneerimiskava peab olema koostatud audiitori poolt (22, lk 102). Saneerimiskava koostamisel tuleb audiitoril nõu pidada võlgniku ja suurimate võlausaldajatega või valitud võlausaldajate toimekonnaga. Saneerimiskava esitamise õigust omavatel osapooltel on õigus saada audiitorilt seda informatsiooni, mida audiitor kasutab saneerimiskava koostamisel (YSL § 8.1 p 1).

Nimetatud protsessiosalistega koostöö tegemine on üldjuhul vältimatu ka ilma konkreetse seadusesätteta, kuna saneerimiskava kinnitamine nõuab võlausaldajate enamuse heakskiitu. Samas ei välista Soome saneerimisseadus, et saneerimisettepaneku esitamise õigust omavad osapooled või mõned neist teatavad, et nad ühinevad võlgniku auditeeritud ettepanekuga, või hoopis vastupidi, on saneerimise vastu (22, lk 103). YSL sätted võimaldavad saneerimise alustamist nn tõenäolisel võlausaldajal. Tõenäoline võlausaldaja on see, kellel saneerimise taotlemise hetkel pole veel õiguspärast võlausaldaja positsiooni, kuid võimalik võlgniku maksejõuetus tõenäoliselt põhjustaks tema võlausaldajaks saamise. Tõenäoliseks võlausaldajaks võib olla näiteks laenu käendaja või riik maksusaajana (22, lk 104).

Töö autori hinnangul soodustab Soome saneerimisseadus võlgniku initsiatiivi. Erapooletu isiku – audiitori – kaasamise kohustus ja võlgniku koostöö võimalike võlausaldajatega juba saneerimiskava koostamisel lahendab erimeelsused saneerimise käigu ja läbiviimise osas. Saneerimisseaduse sätted annavad võimaluse ajaliselt kiiremini kinnitada saneerimisettepanek ja kindlustustunde võimalikule finantseerijale ning suurendavad sellega saneerimise õnnestumise tõenäosust võrreldes saneerimisega pankrotiseaduse raames.

Eesti kehtiva pankrotiseaduse kohaselt koostab haldur pärast pankroti väljakuulutamist juriidilise isiku tegevuse tervendamise kava või teeb ettepaneku juriidilise isiku lõpetamiseks (PankrS § 57 lg 1). Saneerimisel kompromissi esitamisega on initsiaatoriks võlgnik. Kompromiss tehakse võlgniku ettepanekul pankrotimenetluses enne või pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 102 lg 2). Kompromissettepaneku esitab võlgnik ajutisele haldurile või haldurile, kes teeb selle teatavaks võlausaldajatele (PankrS § 103 lg 3).

Uue pankrotiseaduse järgi võib haldur sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega alustada tervendamist kohe pärast pankroti väljakuulutamist ning esitada tervendamiskava kinnitamiseks võlausaldajate esimesele üldkoosolekule (uue PankrS § 129 lg 3). Saneerimiskava kompromissi sõlmimisega esitatakse võlgniku või halduri ettepanekul pankrotimenetluses pärast pankroti väljakuulutamist (uue PankrS § 178 lg 2). Nagu alapunktis 2.3 käsitletud, on töö autori hinnangul uue pankrotiseadusega piiratud maksejõuetu ettevõtja võimalusi taotleda majandustegevuse saneerimist alternatiivina pankrotimenetlusele. Kehtiva pankrotiseaduse alusel võib võlgnik esitada kompromissettepaneku kohe pärast pankrotimenetluse algatamist. Uue pankrotiseaduse alusel on võlgnikul võimalus esitada kompromiss või osaleda tervendamiskava

väljatöötamisel alles pärast pankroti väljakuulutamist. Kompromissi tegemise ettepaneku võib erinevalt kehtivast pankrotiseadusest teha lisaks võlgnikule ka haldur. Kui pankrotivarasse kuulub ettevõtte, peab haldur oma ettekandes esimesel võlausaldajate üldkoosolekul selgitama, kas on võimalik võlgniku ettevõtte tervendamine ja millised on võimalused kompromissi tegemiseks. Halduri ettekandest peab selguma, millised on väljavaated võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ettevõtte tervendamise, kompromissi ja pankrotivara müügi korral (uue PankrS § 127 lg 2). Haldur peab uue seaduse kohaselt pakkuma võlausaldajatele erinevaid alternatiive, niisugust kohustust kehtiv pankrotiseadus ei sätesta, kehtiva pankrotiseaduse kohaselt haldur kas koostab tervendamiskava või teeb ettepaneku juriidilise isiku lõpetamiseks (PankrS § 57 lg 1).

Üksnes võlgniku või võlgniku asemel halduri või üksiku võlausaldaja poolt väljatöötatud ettepanek saneerimiseks tervendamise- või kompromissikava alusel ei pruugi leida enamuse heakskiitu ning sellepärast on sätestatud uues pankrotiseaduses võlausaldajate võimalus näidata initsiatiivi saneerimisküsimustes võlausaldajate üldkoosoleku või toimkonna kaudu. Uue pankrotiseaduse kohaselt võib võlausaldajate üldkoosolek või pankrotitoimkond teha haldurile ülesandeks töötada välja kompromissettepanek (uue PankrS § 178 lg 2).

Töö autor teeb ettepaneku täiendada uut pankrotiseadust eesmärgiga suurendada eeldatava maksejõuetuse puhul võlgniku saneerimisinitiaatiivi. Sarnaselt Saksa pankrotiseaduse või Soome saneerimisseaduse sätetega tuleks anda võlgnikule võimalus taotleda saneerimist koos maksejõuetusmenetluse alustamisega. Nimelt uue pankrotiseaduse § 1 lg 3 kohaselt on juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata püsivalt tema kohustusi. Sellist seisundit näeb oma aruandluse kaudu võlgnik ise, mis annab talle võimaluse esitada pankrotiavaldus enne, kui on saabunud suutmatus täita võlausaldajate nõudeid. Uue PankrS § 31 lg 3 kohaselt kuulutab kohus pankroti välja ka juhul, kui võlgnik on esitanud pankrotiavalduse tulevikus tekkiva maksejõuetuse alusel. Uus pankrotiseadus on sätestanud alused ettevõtte pankroti väljakuulutamiseks ettevõtja saabuva maksejõuetuse alusel, samas puudub selles alus, nagu on Saksa pankrotiseaduses või Soome saneerimisseaduses, mis lubaks kohe koos pankrotiavaldusega esitada saneerimiskava ning jätkata menetlust saneerimismenetlusena. Uue pankrotiseaduse kohaselt peab võlgnik taotlema pankrotimenetluse algatamist ja pankroti väljakuulutamist, et võimalusel osaleda saneerimise ettevalmistamisel. Töö autor peab vajalikuks uut pankrotiseadust täiendada sätetega, mis võimaldavad ettevõtjal ähvardava maksejõuetuse või ülevõlgnevuse korral esitada tervendamiskava või kompromissettepanek koos

pankrotiavaldusega. Pakutud täiendus Eesti uues pankrotiseaduses suurendaks võlgnikute initsiatiivi saneerimiskava esitajana.

3.2. Saneerimiskava sisu

InsO §-e 217–269 analüüsid on Saksa pankrotiseaduse kohaselt maksejõuetu ettevõtja saneerimiskava sisuks kompromisettepanek koos tervenduskavaga, mille alusel maksejõuetu ettevõtja taastab ettevõtte tuluvõimelisuse ja majandustegevuse jätkamise kaudu rahuldab võlausaldajate nõuded. Saneerimiskavas võib olla tingimuseks võlgniku poolt ettevõtte edasi juhtimine (võlgniku omaavalitsus), samas võib saneerimiskava sisaldada üleantava saneerimise võimalust, mille puhul loovutatakse ettevõtte tervikuna või selle iseseisev osa kolmandatele isikutele (9, lk 300).

InsO §-d 219–230 sätestavad saneerimiskava sisu, selle kohaselt peab koostatav kava olema viieosaline ning koosnema kirjeldavast, hindavast ja õigussuhteid muutvast osast ning hääletusgruppide moodustamise ja dokumentide osast.

Tabel 1. Saneerimiskava sisu Saksa pankrotiseaduses

Saneerimiskava sisu InsO § 219–§ 230 sätete kohaselt			
	Seaduslik alus	Osa nimetus	Osa sisu lühikirjeldus
1.	InsO § 220 lg 1	Kirjeldav osa	Aruanne maksejõuetuse raskuse ja selle põhjuste kohta, ettevõtte seisukord, meetmed vastavalt kavale
2.	InsO § 220 lg 2	Hindav osa	Võetavate meetmete hindamine, võlausaldajate seisund ja otsuse mõju
3.	InsO § 221	Õigussuhteid muutev osa	Võlausaldajate õigusliku seisundi muutmine täitmist võimaldavas vormis (InsO § 254, 257)
4.	InsO § 222	Gruppide moodustamine	Võlausaldajate jaotamine hääletusgruppidesse (InsO § 237 jj)
5.	InsO § 229, 230	Lisad	Ülevaade varadest, kasumi-kahjumiplaan ja finantsplaan, võimaluse korral võlgniku nõusolek ettevõtte edasi juhtimiseks, vajalikud võlausaldajate avaldused

Allikas: Grundzüge des neuen Insolvenzrechts: eine Einführung/begr.von Hans Heilmann. 3.,völlig neu bearb. Aufl./von Stefan Smid. München: Beck, 1999, autori täpsustustega.

Kirjeldavas osas tuleb InsO § 220 lg 1 kohaselt esitada aruanne ettevõtte majandusliku seisundi, maksejõuetuse tekkimise põhjuste ja majandustegevuse kahjumi kohta. Kirjeldada tuleb rahaliste kohustuste struktuuri, mis viisid või eeldatavalt viivad maksevõimetuseni või ülemääraste võlgnevusteni. Põhjuseid tuleb kirjeldada ja analüüsida näiteks ülemääraste võlgnevuste korral koos kasumi aruandega võimalikult täpselt (9, lk 301). Siia juurde kuulub ka informatsioon veel täitmata lepingute kohta ja selle kohta, kuidas neid lepinguid kavatsetakse täita, info vaidlustatavate tehingute ning tagatiste kavandatava ümberhindamise kohta jne. Samuti tuleb plaani kirjeldavas osas ära tuua andmed ettevõtja majandustegevuse kohta kuni pankrotiavalduse esitamiseni koos andmetega senise majandusliku arengu, õiguslike ja finantsmajanduslike suhete, organisatsiooniliste põhimõtete ja näiteks tootmistegevuse võimaliku keskkonnakahjulikkuse kohta. Saneerimiskava kirjeldavas osas tuleb esitada detailne plaan saneerimismeetmete koht.

Hindav osa peab võimaldama võlausaldajatel saneerimiskava vastuvõtmise või tagasilükkamise üle otsustamisel hinnata võimalikke oodatavaid tagajärgi (InsO § 220 lg 2). Hindavas osas tuleb esitada võlausaldajatele andmed põhi- ja käibekapitali, kinnisvara ja vallasvara kohta; saneerimiskava alusel oodatava majandustegevuse kasumi kujunemise prognoos, teave võimalike kasumit ja kahjumat mõjutavate tegurite kohta ning eksperdiarvamused saneerimiskava teostamise võimalikkuse kohta.

Õigussuhteid muutev osa peab InsO § 221 kohaselt sisaldama teavet selle kohta, kuidas saneerimiskavaga muudetakse võlausaldajate õiguslikku seisundit. InsO § 224 järgi tuleb saneerimiskavas esitada täpne ülevaade, millises ulatuses saneerimiskavaga vähendatakse võlanõudeid, pikendatakse tasumise tähtaegu või sekkutakse muude meetmetega eesõigusega võlausaldajate nõudeõigustesse. Kui kava näeb ette sekkumist hüpoteegiga tagatud võlausaldajate eelisõigustesse või teistesse kinnistusraamatusse kantud õigustesse, tuleb need piirangud täpselt kavas esitada. Kui kavaga on kellelegi antud lisatagatise, tuleb kavas esitada andmed nende õiguste tekitamise, muutmise või tühistamise tingimuste kohta, nagu näiteks tagatisomandi loovutamine, kinnisvõlgade tekkimine, hüpoteegi kustutamine või eelisõigustest loobumine (InsO § 228). Eelisõigusega võlausaldajatel ja pankrotivarast välistatavate nõuete või esemete omanikel on erinev õiguslik seisund. Nende õigustesse võib kavaga sekkuda niivõrd, kuivõrd nad on kolmandate isikutena oma õigustest loobunud (9, lk 313). Saneerimiskavaga ei ole hõlmatud laenuandja, üürileandja või omandireservatsiooni müüja õigused. InsO § 225 kohaselt võib kavaga sekkuda viimase järjekorra võlausaldajate õigustesse, mille mõtteks on vabastada ettevõtja

kompromissi kinnitamisel ja pärast edukalt lõpetatud saneerimist niisugustest menetluskuludest nagu menetluse jooksul kuhjunud intressid.

Õigussuhteid muutvas osas kajastatakse vajadusel haldurile antud volitusi nagu ettevõtte edasijuhtimise meetmed, töötajate vabastamine, krediitdivõtmine, kinnisvara võõrandamine või koormamine. Üksikasjalikult tuleb kirjeldada võlausaldajate üldkoosoleku otsuseid, mis on vastu võetud enne kompromissikava esitamist ja puudutavad niisuguseid küsimusi nagu ettevõtte võõrandamine huvitatud isikutele (InsO § 162). Huvitatud isikuteks Saksa pankrotiseaduse kohaselt on võlgniku lähikondlased, kes omavad juriidilise isiku kapitalist vähemalt viiendiku, või võlausaldaja, kelle nõue moodustab vähemalt viiendiku nõuete kogusummast. Samuti tuleb ära märkida üldkoosoleku otsus, kus võlausaldajad on otsustanud juriidilisest isikust võlgniku vara võõrandamise alla selle tegeliku väärtuse, kui selline võõrandamine on majanduslikult põhjendatud (InsO § 163).

Saneerimiskava neljandas osas jaotatakse võlausaldajad hääletusgruppidesse (InsO § 222). InsO § 222 lg 2 kohaselt moodustatakse grupid samasuguse õigusliku seisundi ja samalaadsete majanduslike huvidega võlausaldajatest. Grupid tuleb üksteisest piiritleda ja piiritlemise kriteeriumid saneerimiskava neljandas osas ära näidata. InsO § 222 lg 3 kohaselt peab eraldi grupi moodustama töövõtjatest, juhul kui nad on pankroti-võlausaldajad. Tavaliste võlausaldajate grupi võib edasi alagruppideks jaotada, nimelt tööettevõtjate grupiks, kui nende nõuded moodustavad majanduslikult olulise osa, ja väikevõlausaldajate grupiks (*9, lk 313*). Täpsemalt tulenevad gruppide piiritlemise põhimõtted InsO kohaselt alljärgnevalt: eelisõigusega võlausaldajate puhul InsO §-st 49 ja § 222 lg 1 p-st 1, samasuguse õigusliku seisundi ja majanduslike huvidega võlausaldajate puhul InsO §-st 38 ja § 222 lg 1 p-st 2 ning võlausaldajate puhul, kelle nõuded on tekkinud pärast pankrotimenetluse algatamist, InsO §-st 39 ja § 222 lg 1 p-st 3.

Gruppidesse jaotamisega tahab Saksa seadusandja teadlikult piirata võlausaldajate häälteenamuse domineerimist saneerimiskava üle otsustamisel (*9, lk 314*).

Kompromissikava viies osa peab sisaldama järgmisi lisasid: vara staatust kirjeldavad dokumendid (bilanss, kasumi ja kahjumi aruanne, võlausaldajate ja võlgnike ning põhivahendite ja käibevarade nimekirjad); kompromissi puudutavad dokumendid (saneerimise kontseptsioon, tuluarvestused, ettevõtte hindamised ja prognoosid, turuanalüüsid jne); ekspertide arvamused hindava osa juurde (kinnisvara ja muu vara hindamisaktid), juhtimiskonsultantide ja audiitorite eksperdiarvamused; alternatiivsed

arvutusmodelid saneerimismeetmete kohta ning muud dokumendid (lepingud, avaldused, tõendusmaterjalid). Võimalike ohtude tõrjumiseks võlausaldajate jaoks peab võlgnik tema poolt esitatud saneerimiskavasse lisama selgituse valmisoleku kohta anda vajadusel vande all kinnitusi (9, lk 314). Niivõrd kui on ette nähtud, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlgniku või kolmanda isiku poolt omandatava ettevõtte tulu arvel, tuleb kompromissikavale lisada vara kohta ülevaade, milles tuuakse välja vara osad ja neil lasuvad kohustused. Ettevõtte tervikvara võõrandamisel tuleb lisada selgitused kulutuste ja võlausaldaja nõuete rahuldamise kohta ning see, millises järjestuses tehakse väljamakseid, samuti meetmete kohta ettevõtte majandustegevuse säilimise tagamiseks.

Saneerimiskava sisu Vene pankrotiseaduse kohaselt on sarnaselt Saksa pankrotiseadusega kompromissettepanek võlausaldajatele. Vene PankrS § 122 kohaselt peab pakutav kompromisskokkulepe (vn k *мировое соглашение*) sisaldama võlgniku kohustuste täitmise suurust, korda ja tähtaegu; samuti kohustuste muudatusi, mis on seotud nende suuruse, olemuse ja tähtaegadega (ajatamised) vastavalt Vene Föderatsioonis kehtivale tsiviilõigusele. Samas võib saneerimiskava ette näha lisatingimusi, nagu võlgniku kohustuste täitmise tähtaegade võimalikud muutused, võlgniku nõuete loovutamine või tasaarvestus, võlgnikust ettevõtja kohustuste tasumine kolmandate isikute poolt, kohustuste väärtuse vähendamine, nõuete vahetamine osaluse vastu äriühingus jm, mis ei ole vastuolus Vene õigusaktidega (Vene PankrS § 122 lg 2). Vene pankrotiseadus ei sätesta saneerimiskava sisule detailseid nõudeid, nagu seda teeb Saksa pankrotiseadus, samas täiesti erinev üldlevinud pankrotimenetluse praktikast on see, et Vene pankrotiseaduse kohaselt võib pankrotimenetlust alata lisaks võlgnikule või võlausaldajale ka prokurör (30, lk 21), mis võib viia ka kompromissi esitamiseni pankrotimenetluses.

Erinevalt Saksa pankrotiseaduse sätetest on Vene pankrotiseaduse kohaselt võimalik saneerimiskavas ette näha võlausaldajate nõuete vahetus võlgnikust juriidilise isiku osakute või aktsiate vastu. Tegemist on antud juhul kõrvalekaldega üldisest äriõiguslikust regulatsioonist äriühingus osaluse omandamisel (31, lk 10). Töö autori arvamusel kohaselt nõuete vahetamisel osaluse vastu äriühingus väheneb küll kohustuste hulk, kuid see ei too kaasa täiendavaid rahalisi vahendeid maksejõuetuse lahendamiseks. Antud juhul peab pankrotiseadus eraldi sätestama võlausaldajate õigused ja kohustused, kes nõustuvad nõuete vahetusega osaluse vastu, ja nende staatuse juhul, kui saneerimine ebaõnnestub. Küsimus tekib võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise printsiibi kohaldamisest erineva staatusega võlausaldajate osas siis, kui saneerimine otsustatakse

lõpetada ja võlausaldajad, kes säilitasid võlausaldaja staatuse, nõuavad maksejõuetu äriühingu likvideerimist. Siinkohal tuleb nõustuda Vene õigusteadlaste seisukohaga, et seadus peaks sätestama erisused võlausaldajate jaoks, kes on nõustunud vahetama nõuded juriidilisest isikust võlgniku osaluse vastu (29, lk 359).

Oluline erinevus Saksa pankrotiseaduse sätetest on selles, et saneerimiskava koostamise eelduseks on rahaliste vahendite olemasolu esimese ja teise järgu nõuete rahuldamiseks (Vene PankrS § 123 lg 1). Esimesse rahuldamisjärku kuuluvad nõuded, mis tulenevad võlgniku poolt tekitatud kahjustustest elule ja tervisele (Vene PankrS § 94 lg 3), ning teise rahuldamisjärku nõuded, mis tulenevad töö-, tööettevõtu- ja autorikaitse lepingutest (Vene PankrS § 94 lg 4). Erinevalt Saksa pankrotiseadusest annab Vene pankrotiseaduse sätete analüüs võimaluse järeldada, et kompromissi tingimused võivad olla võlausaldajate jaoks erinevad, samas ei või pakutavad tingimuste erisused olla suured ega halvemad neile võlausaldajatele, kes hääletasid vastu või ei võtnud hääletamisest osa (30, lk 19).

Soome ettevõtete saneerimise seaduse kohaselt on kohtule esitatava saneerimiskava sisuks sarnaselt Saksa ja Vene pankrotiseadusega kompromissettepanek võlausaldajatele ettevõtte saneerimiseks ja nõuete rahuldamiseks. Saneerimisavaldus kohtule tähendab erinevalt Saksa ja Vene pankrotiseaduses sätestatud saneerimismenetluse alustamise taotlust. Saneerimisavaldusele lisatud saneerimiskavas peavad olema kirjeldatud kõik asjaolud, mis on seotud võlgnikust ettevõtja tegevuse jätkamise, muutmise või lõpetamisega. Erinevalt Saksa pankrotiseadusest ja sarnaselt Vene pankrotiseadusega ei saa Soome saneerimisseaduse alusel saneerimiskavaga sekkuda eelisõigusega nõuetesse.

Sarnaselt Saksa pankrotiseaduses sätestatud nõuetega saneerimiskavale peab Soome saneerimisseadusele vastav saneerimiskava olema vähemalt neljaosaline ning koosnema kirjeldavast, meetmeid ja korraldusi sisaldavast ning hääletusgruppide moodustamise osast, neljandas osas esitatakse andmed võimalike tulevikus tekkida võivate võlausaldajate kohta (22, lk 102).

Saneerimiskava esimene, kirjeldav osa annab üksikasjaliku ülevaate võlgniku majanduslikust olukorrast. Kirjeldav osa peab sisaldama põhjalikku informatsiooni juriidilisest isikust võlgniku maksejõuetuse seisundi ning teiste saneerimist mõjutavate asjaolude kohta. Kirjeldavas osas esitatakse andmed vara ja võlgade ning võlausaldajatele antud tagatiste, saneerimismenetluse algatamise järel toimunud majandustegevuse ning võlgniku organisatsioonis toimunud muutuste kohta, samuti võetud krediitide, nende tagatiste ja muude kohustuste kohta. Võlausaldajatele tuleb esitada ettevõtte

saneerimisplaan koos võrdlevate andmetega selle kohta, milliseks kujuneb prognoositavalt võlgniku majanduslik olukord saneerimisel ja ilma saneerimiseta. Veel tuleb lisada ülevaade võlgniku lähikondsetest, ja andmed selle kohta, kuidas võlgnik täidab oma seaduses sätestatud informatsiooni andmise ja koostöökohustust (YSL § 13). Saneerimiskava ja selle realiseerimiseelduste prognoosimise seisukohast omavad tähtsust võlgniku valmisolek kavas toodud meetmete alusel majandustegevust jätkata (22, lk 103).

Teises, meetmeid ja korraldusi hõlmavas osas esitatakse informatsioon võlgniku ja võlausaldajate olukorda puudutavate tegevuse jätkamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud meetmete ja ümberkorralduste kohta. Meetmeid ja korraldusi puudutavas osas peab saneerimiskava esitaja ära tooma maksejõuetu ettevõtja ettevõtte saneerimiseks mõeldud, võlgniku ja võlausaldajate olukorda puudutavad meetmed ja ümberkorraldused koos nende põhjendustega. Tuleb ära märkida, kas võlgniku majandustegevus jätkub, samuti välja tuua majandustegevusega seonduvad võimalikud muutused ettevõtluse vormis, ettevõtte juhtimise muudatused ning personali puudutavad tähtsad ümberkorraldused. Samuti tuleb ära tuua võlgnikule, juriidilisest isikust võlgniku osanikule või aktsionärile või nende lähedastele makstavad hüvitised ja hüvitise maksmise alused. Esitatavas saneerimiskavas tuleb näidata saneerimiskava finantseerimise alused ja võlgasid puudutavad korraldused, samuti ettepanek saneerimiskava täitmise järelevalve osas (22, lk 105). YSL kohaselt peab saneerimiskava sisaldama kõigi kohustuste kohta maksekava, millest selgub võlakorralduse sisu, ja maksegraafikut iga võla kohta eraldi. Tavaliste võlgade osas peab olema esitatud hinnang selle kohta, kuidas oleks raha jagunenud, kui saneerimismenetluse asemel oleks võlgnikule välja kuulutatud pankrot. Saneerimiskava kohustuste täitmise osa tuleb koostada selliselt, et menetluse käigus tekkinud võlad tasutaks koos eelisõigusega võlausaldajate nõuete rahuldamisega (YSL § 43). Nõuete rahuldamise kord võib sisaldada võla tasumist tervikuna või osaliselt, ühekordselt sel eesmärgil võetava uue laenuga või võlausaldaja tegevusala ja olukorda arvestades sobivate asendusmaksetena. Sarnaselt Vene pankrotiseadusega võib asendusmakse tähendada aktsiaemissiooni võlausaldajatele. Asendusmaksed peavad olema võlausaldaja tegevusala ja olukorra seisukohast sobilikud. Võlausaldaja ei ole seega kohustatud rahulduma sellise asendusmaksega, mille majanduslikuks kasutamiseks tal puudub sobiv võimalus. Näiteks kaupu võib asendusmaksena kasutada ainult siis, kui tegemist on võlausaldaja seisukohast vajalike vahenditega (22, lk 107).

Erinevalt Saksa pankrotiseaduse sätetest, kuid sarnaselt Vene pankrotiseadusega ei tohi Soome saneerimisseaduse kohaselt pandiga tagatud võla suurst vähendada. See puudutab

nii maksmata laenu põhivõla kui ka maksmata krediidikulude (intresside ja võimalike viiviste) suurus. Tagatislaenuks peetakse ainult tagatise väärtust katvat osa võla suuruselt. Kui tagatise väärtus pole piisav, on väärtust ületav osa võlast tavaline saneerimisvõlg ning selle suurus saab vähendada samamoodi nagu teiste tavaliste saneerimisvõlgade suurus (22, lk 107). Tagatisvõlale enne menetluse algatamist kogunenud viivis on siiski teiste krediidikuludega võrreldes eriolukorras, sest seda on võimalik vähendada niipalju, kui palju viivis on jooksvast intressist suurem. Kui võla tingimustega määratud jooksev intress on madalam kui seadusega määratud või kokkulepitud viivis, võib enne saneerimismenetluse algust kogunenud viivist alandada jooksvale intressile vastavaks. Kui saneerimiskavas määratakse tagatisvõla osas, et võlgniku maksed tuleb arvata algul põhivõla ja alles seejärel krediidikulude katteks, tuleb edasilükkuvate krediidikulude pealt maksmiseks määrata nende hetkeväärtuse garanteeriv intress (YSL § 3.4). Võlakorraldus ei mõjuta võlausaldaja pandiõiguse püsivust või sisu, vaid see säilib samasugusena selleks juhuks, kui võlgnik ei peaks oma kohustusi täitma. Kui tagatise väärtus menetluse algul polnud piisav, katmaks kogu võlausaldaja poolt nõutavat summat, siis jääb tagatisõigus jõusse kogu nõutava summa ulatuses, olgugi et nõuete rahuldamise korra kohaselt käsitletakse ainult seda osa võlast, mis vastab tagatise väärtusele menetluse algatamisel. Võlausaldaja ei kaota seega tagatise väärtuse võimalikust tõusust tekkivat eelist, vaid säilitab selle ka puhuks, kui võlgnikule kuulutatakse välja pankrot. Kui tagatise ebapiisavuse tõttu tavaliseks saneerimisvõlaks muutunud võla suurus on YSL § 44 lg 1 p 4 kohaselt vähendatud, siis ei saa nõude vähendatud osa enam sisse nõuda. Võlakorralduses saab siiski muuta võlga puudutavaid tagatisi nii, et eelmine tagatis asendatakse teise võlga garanteeriva tagatisega. Seda võib vaja minna näiteks olukorras, kus tagatiseks olnud vara tahetakse saneerimisprogrammi kohaselt loovutada ilma koormatisteta. Asendav tagatis peab olema oma kvaliteedilt vähemalt sama heaks garantiiks kui algne tagatis (22, lk 108). Kohustuste täitmise detailset kirjeldust ja selgitusi on vaja sellepärast, et võlausaldaja saaks piisava ettekujutuse sellest, kas saneerimiskava alusel saadav nõude rahuldamine on oma väärtuselt väiksem või suurem võrreldes ettevõtte likvideerimisega pankrotimenetluses (YSL § 53 lg 1 p 5).

Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega pole Soome saneerimisseaduse järgi takistusi sellele, kui menetluse käigus peetakse ainsaks või parimaks lahenduseks loovutada saneeritav ettevõtte tervikuna või osa ettevõttest. Kuigi siis on küsimus hoopis saneerimisvõlglaste varade realiseerimises, ei ole otstarbekas saneerimismenetlust peatada ja minna üle pankrotimenetlusele (22, lk 38). Olukorras, kus saneerimise käigus jõutakse ettevõtte varade või nende osa loovutamiseni ühe tervikuna, kasutatakse saneerimiskavas määratud

viisil võlausaldajatele väljamaksete tegemiseks loovutushinda. Ettevõtte iseseisva osa loovutamise korral kasutatakse laekuvaid vahendeid järelejäänud majandustegevuse eelduste parandamiseks. Kui saneerimiskava näeb ette võlgnikust ettevõtja äritegevuse või vara või nende osa loovutamise toimiva tervikuna, peab kavast selguma loovutamiseviis – s.t tingimused ja võimalik investor, kui see on teada. Saneerimiskava teise osa ettevalmistuse käigus selgunud ettevõtte majanduslik positsioon ja olemasolevad võimalused võivad anda vastuse küsimusele saneerimise teostamise võimalikkuse kohta.

Kolmandas saneerimiskava osas jaotatakse võlausaldajad sarnaselt Saksa pankrotiseadusega nõuete iseloomu järgi gruppidesse. Kõigepealt paigutatakse pandiga tagatud võlausaldajad oma rühmadesse – olenevalt sellest, kas tegemist on vallaspandi või kinnispandiga (22, lk 121); seejärel pandiga tagamata võlausaldajad, kellel väljaspool saneerimismenetlust on ühesugune nõudeõigus. Näiteks tavalised võlausaldajad, avalik-õigusliku nõudega võlausaldajad, pandiga tagatud võlgade võlausaldajad tagatise väärtust ületavate nõuete osas ning väikevõlausaldajad, kelle nõuete määr jääb teatavast rahasummast allapoole. Pinomaa³ arvates oleks mõistlik võlausaldajatele, kelle nõuded on oma ulatuselt väikesed, võrdse kohtlemise printsiipi rikkumata määrata tagasimaksed täies ulatuses, kuna üldjuhul need summad ei kahjusta teiste võlausaldajate huve. See lihtsustaks hääletust eriti juhul, kui väikevõlausaldajate arv on suur, kuid summad väikesed (22, lk 122). Lõpliku otsuse rühmadesse jagamise kohta teeb kohus (YSL § 76).

Saneerimiskava neljandas osas esitatakse andmed ebaselgete nõuete või võimalike tulevikus saabuvate nõuete kohta, näiteks andmed maksejõuetu ettevõtja kohustuste osas antud käenduste kohta. Kui osa võlgasid on oma suuruse ja aluse poolest ebaselged, tuleb kohtul otsustada, millises ulatuses võlga saneerimismenetluse käigus arvestatakse. Tulevikus saabuvad kohustused on niisugused kohustused, mis ei ole saneerimise alustamisel teada, kuid selguvad saneerimiskava ettevalmistamise ajal, nagu tehingute tühistamisest tulenevad kahjunõuded, varjatud maksuvõlad ja muud kohustused, mis raamatupidamisest enne saneerimise alustamist ei selgu (22, lk 111).

Töö autori hinnangul on Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses õigustatult pööratud tähelepanu saneerimiskava sisu sätestamisele. Saneerimiskava sisu detailne sätestamine loob aluse saneerimise tõenäosuse hindamiseks nii saneerimiskava esitajale kui ka kava aktsepteerijatele.

³ Saneerimist käsitleva raamatu “Saneeraukäytäntö” autor.

Nagu käesoleva töö punktis 2.2 märgitud, on Eesti pankrotiseaduse kohaselt maksejõuetu ettevõtja majandustegevuse saneerimise viisideks ettevõtte majandustegevuse jätkamine tervendamise kaudu või kompromissotsuse alusel. Saneerimisviisi puhul esitatakse Eesti pankrotiseaduses ainult üldine definitsioon ning erinevalt Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses toodud regulatsioonist ei sätesta Eesti kehtiv pankrotiseadus nõudeid esitatavale tervendamiskavale või kompromissettepanekule. Nimetatud saneerimisviiside eesmärk on nõuete rahuldamine majandustegevuse jätkamise kaudu. Nõuete rahuldamisel ettevõtte tervendamise kaudu eeldatakse, et võlausaldajate nõue rahuldatakse kogu ulatuses. PankrS § 102 kohaselt seisneb kompromissettepanek võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises. Esitatavas kompromissettepanekus peab võlgnik võlausaldajatele teatama, mis ulatuses ja mis tähtpäevaks ta võlad tasub, ning põhjendama, et ta suudab oma võlad selles ulatuses ja lubatud tähtajaks tasuda. Lisaks eespool nimetatud tingimustele peab juriidilisest isikust võlgnik esitama majandustegevuse jätkamise ja tervendamise kava (PankrS § 103 lg 1). Kompromissettepanekule lisatakse ettevõtte võlgade ja vara nimekiri ning bilanss koos lisadega.

Uues pankrotiseaduses on saneerimine sätestatud sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega – saneerida on võimalik võlgniku majandustegevuse tervendamise või kompromissi sõlmimisega. Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega on sätestatud ka tervendamise mõiste – see on selliste abinõude rakendamine, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku majandustegevuse jätkamise kaudu. Uue pankrotiseaduse kohaselt tuleb tervendamiskavas näidata, kas on mõttekas esitada kompromiss ja kompromissi sõlmimisel lisada kompromissile majandus- või kutsetegevuse tervendamise kava. Uue pankrotiseaduse kohaselt on kompromiss võlgniku ja võlausaldaja vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tähtaja pikendamises (uue PankrS § 178 lg 1). Nagu kehtivas pankrotiseaduse nii ka uue pankrotiseaduse kohaselt määratakse kompromissettepanekus, mis ulatuses ja tähtpäevadel võlgnik võlad tasub. Võlgnik peab põhjendama oma võimet ja suutlikkust tasuda võlgasid lubatud ulatuses ja tähtajal. Kui võlgnik tegeleb majandus- või kutsetegevusega, esitatakse lisana majandus- või kutsetegevuse tervendamiskava (uue PankrS § 179 lg 1). Tervendamise ja kompromissi majanduslikust olemusest lähtuvalt ongi Eesti uues pankrotiseaduses tervendamist ning kompromissi koos käsitletud. Selles osas sarnaneb saneerimiskava sisu uues pankrotiseaduses Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses sätestatuga – saneerimisviis on kompromissi pakkumine võlausaldajatele ja kompromissi täitmine toimub tervendamiskava alusel.

Eesti uues pankrotiseaduses on võimalik kompromissettepaneku kohaselt, sarnaselt Saksa pankrotiseadusega, piirata pandipidaja õigusi. Juhtudel, kus suurem osa ettevõtja varast on pantidega koormatud, tähendaks pandipidajate õiguste realiseerimine sisuliselt majandustegevuseks vajaliku vara tükksaaval müümist, mis välistab igal juhul ettevõtja majandustegevuse saneerimise. Samuti võib näiteks panditud kinnisasi omada määravat tähtsust saneerimise läbiviimisel ning seetõttu on ettevõtja majandustegevuse saneerimine võimalik ainult juhul, kui on välistatud kinnisasja realiseerimine hüpoteegipidaja poolt. Sellise pandipidajate õiguste piiramise võimaluse näeb ette uue PankrS § 182 lg 1. Uues pankrotiseaduses on erinevalt kehtivast pankrotiseadusest võimalik kompromissi eeltingimusena võtta majandustegevuse jätkamiseks krediiti. Kompromissiga võib ette näha, et nende isikute nõuded, kes on andnud võlgnikule krediiti tema majandustegevuse jätkamise võimaldamiseks, rahuldatakse kompromissi tühistamise korral järgnevas pankrotimenetluses enne ülejäänud pankroti-võlausaldajate nõudeid.

Uues Eesti pankrotiseaduses ongi saneerimiskava sisu sätestamisel pööratud rohkem tähelepanu maksejõuetuse majanduslikule olemusele kui kehtivas pankrotiseaduses – tervendamist ja kompromissi on käsitletud koostoimivatena. Töö autori arvates tuleks uues pankrotiseaduses asendada tervendamise ja kompromissi eraldi käsitlemine saneerimiskava sätestamisega, mis hoiaks ära teatava segaduse niisuguse küsimuse otsustamisel, missugustel tingimustel on saneerimisviisiks tervendamine ja millal on võimalik esitada kompromissettepanek. Teiseks peab autor vajalikuks sätestada Eesti uues pankrotiseaduses sarnaselt Saksa pankrotiseaduse ja Soome saneerimisseadusega nõuded saneerimiskava sisule. Saneerimiskava sisu detailne sätestamine on saneerimise õnnestumise oluline eeldus, kuna kava sisuosade üksikasjalik sätestamine annab ühesuguse aluse võlgnikule, võlausaldajatele ja kohtule nii saneerimiskava koostamise, hindamise kui ka aktsepteerimise ja kontrolli jaoks. Saneerimiskava sisu sätestamisega on võimalik ära hoida põhjendamatud vaidlused saneerimiskava sisu üle, mis tekivad seetõttu, et halduri, võlgniku, võlausaldajate ja kohtu arvamused sisu osas võivad oluliselt erineda. Saneerimiskava sisu detailne sätestamine annab saneerimiskava koostamisel vastuse küsimusele, kas saneerida on üldse võimalik ja põhjendatud.

Tulenevalt eeltoodust tuleb autori arvates Eesti uut pankrotiseadust täiendada selliselt, et tervendamise ja kompromissi asemel kasutatakse ühtset terminit “saneerimine”, kuna neid uue pankrotiseaduse kohaselt juba käsitletakse koostoimivatena. Sarnaselt Saksa pankrotiseaduses sätestatud saneerimiskava regulatsiooniga tuleks saneerimiskavale (kompromiss ja tervendamiskava) Eesti uues pankrotiseaduses sätestada üksikasjalikud

nõuded, mida tuleb järgida saneerimise planeerimisel ja kava koostamisel. Saneerimiskava sisu peab olema mõistetav võlausaldajatele, kohtule ja tulevastele investoritele ning ka võlgnik ise peab uskuma saneerimise edusse.

3.3. Saneerimiskava kinnitamine

InsO § 235 lg 3 kohaselt tuleb saneerimiskava kinnitada võlausaldajate üldkoosolekul ja kohtus. Kohus saadab võlausaldajatele kompromissikava koopia või selle olulisema osa kokkuvõtte. Kohus võib saneerimiskava arutamiseks ja hääletamiseks määrata eraldi koosoleku (InsO § 241 lg 1). Kui saneerimiskava vastuvõtmisel peetakse vastav arutamise- ja hääletuskoosolek, saadab kohus hääleõigusega võlausaldajatele pärast arutamiskoosolekut hääletussedeli ja teeb neile teatavaks nende hääleõiguse. Kirjaliku hääle andmist arvestatakse ainult siis, kui see on jõudnud kohtusse hiljemalt üks päev enne hääletamistähtaega, sellele tuleb hääletussedeli saatmisel viidata (InsO § 242 lg 2). Saneerimiskava kinnitamise hääletamiseks võlausaldajate üldkoosolekul jaotatakse võlausaldajad InsO § 222 kohaselt hääletusgruppidesse. Nagu töö punktis 3.2 on kirjeldatud, tuleb erineva õigusliku seisundi ja majandusliku huviga võlausaldajate gruppide piiritlemise kriteeriumid saneerimiskavas ära näidata.

Iga hääleõigusega võlausaldajate grupp hääletab kompromissettepanekut eraldi (InsO § 243). Saneerimiskava vastuvõtmiseks on nõutav häälteenamus igas moodustatud võlausaldajate grupis, vajalik on nn topeltenamus – võlausaldajate arvuline enamus isikute hulga järgi ja enamus nõuete suuruse järgi. Igas võlausaldajate grupis peab hääletama kompromissi poolt enamik hääletanuid ja poolt hääletanud võlausaldajate nõuete summa peab olema suurem vastu hääletanud võlausaldajate nõuete summast. Võlausaldajad, kellel on õigus ühiselt hääletada, loetakse hääletamisel üheks võlausaldajaks (InsO § 244 lg 2). Juhul kui igas hääletusgrupis on saneerimiskava ülalnimetatud põhimõtete järgi enamuse poolt aktsepteeritud, loetakse saneerimiskava sellega vastuvõetuks. Samas, kui ka ühes võlausaldajate grupis ei saavutata enamusotsust, on kava sellega tagasi lükatud.

InsO § 245 kohaselt on kohtu otsus kompromissikava kinnitamisel oma põhiolemuselt obstruktsiooniotsus. Saksa pankrotiseaduse saneerimiskava kinnitamise regulatsiooni eeskujuks on Ameerika Ühendriikide pankrotiseaduse (*Bancruptcy Code*) peatükk 11 ja selle järgi *cram-down*-menetlus – võlausaldajate grupi kohustus kompromissikava teatavatel tingimustel vastu võtta (9, lk 323). InsO § 245 lg 1 sätestab üksikasjalikult

obstruktsiooniotsuse faktiliste asjaolude eelduse, mille kohaselt tuleb võlausaldajatel aktsepteerida saneerimiskava, kui eriarvamusel olevate gruppide võlausaldajaid ei seata saneerimiskavaga halvemasse olukorda, kui nad oleks likvideerimise korral pankrotimenetluses. Töö autori hinnangul on obstruktsiooniotsuse aluseks järgmine kaalutlus. Väiksema ettevõtte töötajad on sageli huvitatud võlgniku saneerimisest, samas on koormamata varal tavapäraselt väike väärtus ning tagamata võlausaldajate nõuded jäävad pankrotimenetluses rahuldamata. Nende võimalikku vastuseisu saneerimise suhtes peab olema võimalik ületada sellega, et see ei maksa neile võlausaldajatele näiliselt midagi. Eelisõigusega võlausaldajad reeglina saneerimise vastu ei astu, kuna nende nõuded on pandiga tagatud. Võlausaldajate põhjendamatu vastuseis saneerimisettepaneku kinnitamisele on välistatud sellega, et saneerimiskava kinnitav kohus oma otsuse tegemisel hindab vastuhääletanud võlausaldajate grupi positsiooni majanduslikult aspektist. InsO §-s 245 sätestatuna tähendab kohtu obstruktsiooniotsus majanduslikult põhjendatud saneerimiskava hindamist, võrreldes saneerimiskava abil saavutatavat õiguslikku olukorda ja eriarvamisel oleva võlausaldajate grupi nõuete rahuldamise võimalusi likvideerimisega pankrotimenetluses. Kui kohtul poleks võimalust saneerimiskava kirjeldatud viisil hinnata ja sellist otsust vastu võtta, võib kompromissikava menetlus alati tühja joosta, kuna sellisel juhul võiks võlausaldajate kokkuleppe mittesaavutamine ainult ühes võlausaldajate grupis viia saneerimiskava nurjamiseni.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt, kui kohus kinnitab esitatud saneerimiskava, on see kohustuslik kõigi osapoolte jaoks ning kavas kindlaksmääratud õigused ja kohustused kehtivad kõigi osaliste suhtes (InsO § 254). Kui on tegemist õiguste tekkimisega esemetele, nende õiguste muutmise, üleandmise või lõpetamisega või osaühingu osa loovutamise, siis loetakse osaliste ettepanekus sisalduvad tahteavaldused tehtuks vajalikus vormis. Sama kehtib ettepanekus sisalduvate kohustuste võtmise kohta, mis on aluseks õiguste tekkimisel esemetele, nende õiguste muutmisel, üleandmisel või lõpetamisel. Nimetatud õigused ja kohustused kehtivad samuti võlausaldajate jaoks, kes pole teatanud oma nõuetest, ja saneerimiskava osaliste kohta, kes on esitanud kava suhtes vastuväiteid.

InsO § 254 lg 2 alusel ei puuduta jõustunud saneerimiskava võlausaldajate õigusi võlgniku garantide ja käendajate vastu ning võlausaldajate õigusi esemetele, mis ei kuulu pankrotivarasse, või õigusi tulenevalt eelmärkest selliste esemete kohta. Võlgnik vabastatakse saneerimiskava jõustumisel kohustustest garantiandjate, käendajate ja teiste

regressiõigusega isikute ees samal viisil kui kohustustest võlausaldajate ees. Töö autori hinnangul ei piirata võlausaldajate õigusi esitada nõue võlgniku kohustuste käendaja vastu, kuid arvestades, et võlgnik on saneerimiskavaga vabastatud oma kohustuste täitmisest, on ka võlausaldajatel õigus nõuda käendajalt kohustuste täitmist saneerimiskavaga kinnitatud kohustuste piires.

InsO § 255 kohaselt muutub võlausaldajate nõuete täitmise tähtaja pikendamine või nõuete vähendamine võlgniku suhtes kehtetuks, kui võlgnikul tekib võlausaldajate ees kompromissi täitmisega oluline viivitus. Olulise viivitusega on tegemist alles siis, kui võlgnik võlausaldajate kirjalikele hoiatustele vaatamata (BGB § 126) on kohustuste täitmisega viivitanud vähemalt kaks nädalat. Kui nõudele on nõuete tunnustamise koosolekul vastu vaieldud, siis ei eeldata olulist viivitust. Kui hääleõiguse suhtes ei ole otsust tehtud, siis arvestab võlgnik nõude suuruse lõpliku kindlakstegemiseni nõudega ulatuses, mis vastab pankrotikohtu otsusele võlausaldaja hääleõiguse kohta kompromisettepaneku üle hääletamisel (InsO § 256 lg 1).

Kui saneerimiskava kinnitamise kohtuotsus on jõustunud, otsustab pankrotikohus pankrotimenetluse lõpetamise (InsO § 258). Pankrotimenetluse lõpetamisega lõpevad pankrotihalduri ja pankrotitoimkonna liikmete ametikohustused pankrotimenetluse osas tervikuna, kuid säilivad saneerimismenetluse osas. Võlgnik saab tagasi õiguse pankrotivara vabalt käsutada (InsO § 259). Enne lõpetamist peab haldur vaidlustamata massnõuded täitma ja vaidlustatud nõuetele tagatise andma. Lõpetamise otsus tehakse avalikult teatavaks (InsO § 258 lg 3). Lõpetamata õiguslikku vaidlust, mille objektiks on tehingu vaidlustamine pankrotimenetluses, võib pankrotihaldur ka pärast pankrotimenetluse lõpetamist jätkata, kui see on saneerimiskavas ette nähtud. Sel juhul jätkatakse vaidlust võlgniku nimel, kui saneerimisettepanek ei näe ette teisiti.

Saneerimiskavas võib olla ette nähtud, et saneerimiskava kinnitamisega tekivad uued võlausaldajad, kelle nõuded tulenevad krediitidest, mida võlgnik või majandustegevuse ülevõtnud äriühing on võtnud saneerimiskava täitmiseks või mille võlausaldaja kompromissi täitmise ajal võlgnikule annab. Sellisel juhul tuleb kindlaks määrata selliste krediitide kogusumma (laenu piirid), mis ei tohi ületada pankrotivara väärtust, mis on esitatud saneerimiskava varaülevaates. Uued võlausaldajad on oma nõuete rahuldamisjärjekorras eespool saneerimiskavas märgitud võlausaldajate järjekohta (InsO § 264). Uute võlausaldajate järjekoht kehtib ainult nende võlausaldajate suhtes, kellega on saavutatud kokkulepe, millises ulatuses laenu põhiosa, intressid ja muud kulud mahuvad laenupiiridesse ja kohustuste suurus on pankrotihalduri poolt aktsepteeritud. InsO § 264

lg 1 järgi asetatakse kompromisettepaneku alusel tunnustatud võlausaldajate nõuded kava täitmise ajal võetud krediitidest tulenevate kohustuste taha. Saneerimise krediidi puhul eelisjärjekorra saamise eelduseks on see, et see peab olema kompromisettepanekus kindlaks määratud krediidi piirides, millele vastab varaloendis (InsO § 229) kindlaksmääratud saneeritava ettevõtte vara.

Töö autori arvates on uute krediidiandjate seisund enne teiste võlausaldajate nõudeid uutele kreditoridele garantiiks, mis võimaldab saneeritavale ettevõttele uute krediitide saamise. Samas on uute krediitide tagamine kinnis- või vallaspandi õigustega võimalik sel määral, mil määral kompromisettepanek sekkub enne pankrotti tekkinud tagatistesse. Kui ettevõttes kasutatav vara on näiteks kogu ulatuses või enamuses panditud enne saneerimist võetud krediitide katteks, siis väheneb Saksa pankrotiseaduse kohaselt uute krediitide võtmise võimalus, kuna see ületab saneerimiskava vara loendis oleva vara väärtust. Samas ei välistata uute krediitide võtmist, kui vara väärtus võimaldab täiendavate tagatiste andmist. Seadus annab uutele kreditoridele eeliste – nende nõuded muutuvad eespool olevateks varem võetud krediitidest.

Erinevalt Saksa pankrotiseadusest on Vene pankrotiseaduse kohaselt nii saneerimiskava esitamise kui ka kinnitamise kohustuslikuks eelduseks esimese ja teise järgu nõuete rahuldamine (Vene PankrS § 123 lg 1). Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega esitatakse Vene pankrotiseaduse järgi saneerimiskava vastuvõtmiseks võlausaldajate üldkoosolekule, erinevalt Saksa pankrotiseadusest peavad saneerimiskava poolt hääletama kõik pandiga tagatud nõudega võlausaldajad (Vene PankrS § 120 lg 2). Seda peetakse Vene õigusosalases kirjanduses vajalikuks pandiga tagatud nõuete kaitseks, saneerimiskava jäetakse vastu võtmata isegi juhul, kui pandiga tagatud võlausaldaja ei võta kompromissi hääletamisest osa (*30, lk 215*). Töö autori arvates on pandiga tagatud võlausaldajad niigi eelistatud seisundis maksejõuetuse lahendamisel, kuna nõuded saab rahuldada pandi realiseerimise tulemusena. Vene pankrotiseadus sätestab eelisnõudega võlausaldajatele liiga suure vabaduse otsustada kompromissi kinnitamise üle. Pandiga tagatud võlausaldajad omavad õigust kõiki teisi võlausaldajaid rahuldava saneerimiskava vastu hääletada, kui saneerimiskava kohaselt on panditud vara peamine, mille kasutamine on vajalik majandustegevuse jätkamiseks; samuti võivad nad kompromissi toetada, kui saneerimiskavaga ei arvestata pandiga tagamata võlausaldajate huve võrdse kohtlemise printsiibist lähtuvalt. Tulenevalt eeltoodust toetab töö autor Saksa pankrotiseaduses sätestatud võimalusi sekkuda saneerimiskavaga pandipidajate õigustesse saneerimiseks

vajalikul määral ning kaasata eelisõigusega võlausaldajad saneerimismenetlusse samadel alustel nagu pandiga tagamata võlausaldajad.

Vene pankrotiseadus sätestab võrreldes Saksa pankrotiseaduse vastava regulatsiooniga lihtsama korra kompromisettepaneku kinnitamiseks. Võlgnik või haldur on kohustatud viie päeva jooksul alates üldkoosoleku poolt kompromissi vastuvõtmise päevast esitama kohtule avalduse kompromisettepaneku kinnitamiseks (Vene PankrS § 123 lg 2). Kinnitamise avaldusele on vaja kohtu jaoks lisada saneerimiskava tekst; selle võlausaldajate koosoleku protokoll, kus kinnitati saneerimiskava; võlausaldajate nimekiri koos andmete ja nõuete suurusega; esimese ja teise järgu nõuete rahuldamist tõendavad dokumendid; võlausaldajate nimekiri, kes ei osalenud koosolekul või hääletasid saneerimisettepaneku vastu (Vene PankrS § 123 lg 2). Kohus otsustab kinnitamise kohtuistungil, teavitades kohtuistungi ajast kõiki asjast huvitatud isikuid. Kohtu otsus saneerimiskava kinnitamise või kinnitamata jätmise kohta võetakse vastu kohtule esitatud dokumentide alusel, sõltumata huvitatud isikute osavõtust kohtuistungist (30, lk 222).

Kohtul on võimalus jätta kompromisettepanek kinnitamata, kui on rahuldamata esimese ja teise järgu nõuded (Vene PankrS § 125 lg 1), ning samuti on kohus õigustatud jätma kompromisettepaneku kinnitamata, kui kompromissiga rikutakse võlausaldajate ning kolmandate isikute õigusi ning kompromisettepaneku vorm ja sisu ei vasta pankroti- ja muudele Vene Föderatsioonis kehtivatele seadustele (Vene PankrS § 125 lg 2). Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega on protsessiosalistel võimalus esitada apellatsioon kõrgemalseisvale kohtule, kui kohus jätab kompromisettepaneku kinnitamata. Kinnitamata jätmise tühistamise korral jõustub kompromisettepanek alates esimese astme kohtuotsusest (30, lk 225).

Vene pankrotiseaduse § 126 kohaselt, kui kohus ei kinnita kompromisettepanekut, ei takista see võlausaldajatele uue kompromisettepaneku esitamist. Niisuguse regulatsiooniga on kaitstud kolmandate isikute huvid, kes on võtnud endale kohustusi võlgniku võlausaldajate ees. Kolmandatel isikutel on võimalus võlausaldajatele esitada uus kompromisettepanek või jääda ka vana juurde, kui kõrvaldatakse kohtu poolt kinnitamata jätmise alused (30, lk 225). Nii muudetud kui ka muutmata kompromisettepanek tuleb esitada uuesti kinnitamiseks nii võlausaldajatele kui ka kohtule (Vene PankrS § 128 lg 2).

Vene pankrotiseaduse sätted saneerimiskava kinnitamise tagajärgede osas ei erine Saksa pankrotiseaduse regulatsioonist. Saneerimiskava kinnitamisega lõpetatakse algatatud

pankrotimenetlus ja juriidilisest isikust võlgnik või pankrotihaldur asuvad täitama saneerimiskava. Oluline erinevus Saksa ja Vene pankrotiseaduse vahel on halduri ja toimkonna funktsioonide jätkamises. Kohtu poolt nimetatud ajutine või kinnitatud pankrotihaldur täidab juriidilisest isikust võlgniku juhtkonna kohustusi kuni uue juhtkonna määramiseni (Vene PankrS § 124 lg 4). Sätte analüüs lubab järeldada, et kuigi saneerimiskava kinnitamisega lõppevad kohtu poolt määratud halduri volitused, tuleb tal kinnitatud saneerimiskavast tulenevaid võlgniku kohustusi täita kuni juriidilisest isikust võlgniku juhtkonna nimetamise või valimiseni. Pole välistatud, et haldur annab juhtimise üle juriidilisest isikust võlgniku juhtkonnale, kelle volitused peatusid pankrotimenetluse algatamisega. Saneerimiskava kinnitamisega lõpetab kohus võlgniku pankrotimenetluse (Vene PankrS § 124 lg 3).

Nagu punktis 3.2 käsitletud, on Soome saneerimisseaduse kohaselt saneerimiskava saneerimismenetluse alustamise eelduseks ja esitatav kava kooskõlastatakse eelnevalt audiitori vahendusel nii saneeritava võlgniku kui ka võlausaldajatega. Saneerimiskava kinnitamiseks peab kohus hääleõiguslikele võlausaldajatele andma hääletustunnistuse ja nimetama tähtaja saneerimiskava kohta oma seisukoha esitamiseks. Hääletustunnistus peab olema heakskiitev või tagasilükkav. Kohus esitab tähtjaks saanud hääletustunnistused kava koostanud audiitorile, kes esitab viivitamatult ülevaate hääletuse tulemustest kohtule ja võlausaldajatele.

Kui hääletuse tulemused on selgunud, otsustab kohus saneerimiskava kinnitamise. Kohus kinnitab saneerimiskava, kui kõik teadaolevad võlausaldajad on nõustunud saneerimiskavaga (YSL § 50). Sellisel juhul võib saneerimiskava dispositiivsuse printsiibist lähtuvalt erineda seaduse nendest sätetest, mis puudutavad võlausaldajate õigusi saneerimise käigus, kui see ei kahjusta nende huve. Kõikide teadaolevate võlausaldajate nõusolekust hoolimata peab kohus jätma saneerimiskava kinnitamata, kui kohus tuvastab, et saneerimiskava sisu rikub võlgniku, võlgnikettevõtte osaniku, aktsionäri või kolmandate isikute õigusi ning on põhjust oletada, et saneerimiskava teostamiseks puuduvad eeldused (22, lk 120).

Kohus võib YSL §-de 51 ja 52 kohaselt saneerimiskava kinnitada, kui enamus igast võlausaldajate rühmast on selle heaks kiitnud. Juhul kui võlausaldajate kõigis häälerühmades ei ole saneerimiskava vastu võetud, on kohtul õigus sarnaselt Saksa pankrotiseaduses sätestatuga obstruktsiooniotsusega saneerimiskava kinnitada. Obstruktsiooniotsusega saneerimiskava kinnitamine eeldab, et vähemalt üks võlausaldajate rühm on hääletanud saneerimiskava heakskiitmise poolt nii, et heakskiitu

on pooldanud rohkem kui pooled hääletusest osavõtnud võlausaldajatest ja nende nõue ühtekokku esindab rohkem kui poolt rühma kuuluvate hääletusest osavõtnud võlausaldajate nõuete kogusummast. Sellele lisaks peavad kõigi saneerimiskava poolt hääletanud võlausaldajate nõuded kokku esindama vähemalt viiendikku kõigist hindamise juures arvesse võetavate võlausaldajate nõuetest (YSL § 52.2). Tavaliste võlausaldajate rühma enamuse nõusolekuta ei saa kohus kinnitada saneerimiskava, kui eesõigusnõudega võlausaldajate tagatise väärtus ei kata kogu nõuet, kuid kava kohaselt saaksid tagatist ületavad nõuded ikkagi välja makstud (22, lk 123).

Kohus kinnitab saneerimiskava oma otsusega ja algatab saneerimismenetluse. Otsuses saneerimismenetluse algatamise kohta peab kohus määrama võlausaldajate poolt esitatud halduri. Kui keegi võlausaldajatest pole esitanud halduri kandidaati, peab halduri määrama kohus. Lisaks haldurile tuleb kohtul määrata võlausaldajate toimkond, kui see võlausaldajate arvust lähtuvalt on vajalik, ning tähtaeg, mille jooksul peavad võlausaldajad haldurile kirjalikult oma nõuded esitama ja mille jooksul peab haldur koostama ülevaate võlgniku varadest, võlgadest ja muudest lepingutest ning võlgniku majanduslikust seisukorrast ja selle oodatavat arengut mõjutavatest teguritest ning saatma ülevaate saneerimisest huvitatud isikutele. Otsusest peab haldur viivitamatult teatama teadaolevatele võlausaldajatele ja kolmandatele osapooltele. Võlgniku puhul, kellega töösuhetes on üle 50 töötaja, tuleb otsus teatavaks teha ka tööjõu- ja majanduskeskusele (TE-keskus) (22, lk 123).

Soome ettevõtete saneerimise seaduse alusel tekib sarnaselt käsitletud Saksa ja Vene pankrotiseadustega samasugune juriidiline situatsioon, milles kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava alusel alustatakse saneerimismenetlust. Töö autori hinnangul on see olulise tähtsusega saneeritava maksejõuetu ettevõtte jaoks. Saneerimise positiivne mõju puudutab kõiki võlausaldajaid, sõltumata sellest, kuidas nad saneerimiskavasse suhtuvad. Saneerimiskava kinnitamisega lõpevad ka tundmatud saneerimisvõlad, kui kavast või seadusest (YSL § 47.2 lg 4) ei tulene teisiti. Saneerimiskava kinnitamisega alustakse võlanõuete aluse ja suuruse väljaselgitamist. Kui võlanõue on saneerimismenetluse käigus vaidlustatud, otsustatakse see eraldi kohtumenetluse käigus. Saneerimiskava jõustumisega on lõplikult kindlaks määratud, millised võlad on saneerimisvõlad. Võlausaldaja ei või pärast seda nõuda, et tema saneerimiskavas märgitud nõue kinnitataks menetluse käigus tekkinud nõudeks (22, lk 131).

Eesti pankrotiseaduse § 57 lg 2 kohaselt esitab haldur maksejõuetu ettevõtte saneerimisel tervendamiskava kinnitamiseks võlausaldajate esimesele üldkoosolekule. Võlausaldajate

üldkoosolekul on iga võlausaldaja hääle arv võrdeline tema nõude suurusega. Hääle arvu määrab haldur tema käsutuses olevate dokumentide alusel. Võlausaldaja peab oma hääle arvu määramise aluseks olevad dokumendid esitama haldurile hiljemalt kolm päeva enne koosolekut. Otsused võetakse vastu koosolekust osavõtvate võlausaldajate liithäälteenamusega (PankrS § 26 lg 4). Kui võlausaldajate esimesest koosolekust on teatatud ettenähtud korras, kuid ükski võlausaldaja esimesele üldkoosolekule ei ilmu, võib haldur otsustada juriidilisest isikust võlgniku majandustegevuse jätkamise tervendamiskava alusel ainuisikuliselt (PankrS § 27 lg 3).

Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega on Eesti uue pankrotiseaduse kohaselt tervendamise otsustamine võlausaldajate esimese koosoleku pädevuses. Haldur esitab tervendamiskava kinnitamiseks võlausaldajate esimesele üldkoosolekule (uue PankrS § 129 lg 3). Üldkoosolekul määratakse hääled sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega, kuid uue pankrotiseaduse kohaselt tuleb vajalikud dokumendid esitada haldurile kolm tööpäeva enne üldkoosolekut (uue PankrS § 82 lg 3). Kui võlausaldaja ei nõustu talle määratud hääle arvuga või kui hääled on vaidlustanud teine võlausaldaja, määrab erinevalt kehtivast pankrotiseadusest hääle arvu üldkoosolekul viibiv kohtunik (uue PankrS § 82 lg 4). Tervendamiskava kinnitatakse häälteenamusega.

Kehtiva pankrotiseaduse alusel kinnitatakse kompromiss pandiga tagamata nõuetega võlausaldajate üldkoosolekul (kompromissotsus), kelle nõuded olid olemas kompromissi tegemise ajaks, sõltumata sellest, kas nõude tasumise tähtaeg oli möödunud või mitte (PankrS § 104 lg 1). Kompromiss on tehtud, kui võlgnik teeb ettepaneku maksta vähemalt poole pandiga tagamata nõuete summast ja kui selle poolt hääletab vähemalt 2/3 kohal viibivatest võlausaldajatest, kelle nõuded moodustavad vähemalt 2/3 kõigi pandiga tagamata nõuete summast, või kui võlgnik teeb ettepaneku maksta alla poole pandiga tagamata nõuete summast ja selle poolt hääletab vähemalt 3/4 kohalviibivatest võlausaldajatest, kelle nõuded moodustavad vähemalt 3/4 kõigi pandiga tagamata nõuete summast. Kompromissettepaneku läbivaatamine võib toimuda enne või pärast pankroti väljakuulutamist. Kui kompromissettepanek on tehtud enne pankroti väljakuulutamist, kutsub ajutine haldur kokku võlausaldajate üldkoosoleku sellest sõltumata, kas võlausaldajate nõuete esitamise tähtaeg on möödunud või tingimus saabunud (PankrS § 106 lg 3). Pärast pankroti väljakuulutamist tehtud kompromissettepanek vaadatakse läbi pärast nõuete kaitsmist (PankrS § 107 lg 1).

Töö autori arvamuse kohaselt on tervendamise korral oluline, et otsustamisest võtaksid osa nii tagatisega kui ka tagatiseta võlausaldajad, kuna tervendamine eeldab kõigi nõuete

rahuldamist. Eesti kehtiva pankrotiseaduse kohaselt tervendamiskava kohtu poolt ei kinnitata. Juhul kui üldkoosolek kinnitab juriidilisest isikust võlgniku tervendamiskava, jätkub pankrotimenetlus ning haldur jätkab võlgniku majandustegevust tervendamiskavas ettenähtud meetmete alusel ning rahuldab võlausaldajate nõuded täies ulatus. Haldur esitab pankrotitoimkonnale ja kohtule lõpparuande, kui nõuded on täielikult rahuldatud (PankrS § 94 lg 1 p 1). Erinevalt kehtivast pankrotiseadusest lõpetab kohus uue pankrotiseaduse kohaselt pankrotimenetluse võlgniku avalduse alusel, kui tervendamise tulemusena võlgnik tõendab, et ta ei ole maksejõuetu või teda ei ähvarda maksejõuetus, juhul kui pankrotimenetlus kuulutati välja seetõttu, et võlgniku maksejõuetuse tekkimine oli tulevikus tõenäoline (uue PankrS § 159 lg 1).

Võlausaldajate poolt kompromissi vastuvõtmise otsus tuleb esitada kohtule kinnitamiseks. Ajutine haldur või haldur esitab võlausaldajate kompromissotsuse kohe kohtule. Kompromissi kinnitamise otsustab kohus 15 päeva jooksul kompromissotsuse kohtule esitamise päevast (PankrS § 108 lg 1), tehes selle kohta määruse (PankrS § 102 lg 3). Kohus ei kinnita kompromissi, kui ta leiab, et kompromissi tegemisel ei ole järgitud pankrotiseaduses sätestatud nõudeid või kompromiss on tehtud pettuse mõjul (PankrS § 108 lg 2).

Määruse peale, millega kohus kompromissi kinnitas või kinnitamata jättis, võib pandiga tagamata nõudega võlausaldaja või võlgnik, ajutine haldur või haldur esitada erikaebuse. Erikaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa edasi kaevata (PankrS § 108 lg 4). Uus pankrotiseadus kompromissi kohtuliku kinnitamise osas uuendusi ei sätesta ning järgib kehtiva pankrotiseaduse põhimõtteid (uue PankrS § 183).

Eestis kehtiva pankrotiseaduse kohaselt kompromissi kinnitamisega kohus lõpetab pankrotimenetluse (PankrS § 109 lg 1). Kompromissi kinnitamisega saab võlgnik tagasi vara valitsemise õiguse ja vara müük lõpetatakse. Vara müügist laekunud raha, mis ei ole võlausaldajatele välja makstud, antakse üle võlgnikule (PankrS § 109 lg 2). Nõudeid, mille suhtes saneerimine kehtib, ei saa kompromissi kehtivuse ajal esitada ning kompromissi kehtivuse ajal ei saa uut pankrotimenetlust algatada (PankrS § 109 lg 5). Pankrotihaldurit saneerimiskava kinnitamisega kohus ei vabasta (PankrS § 109 lg 6). Kui kompromiss kinnitati pärast pankroti väljakuulutamist, on halduril õigus kompromissi kehtivuse ajal vara saneeritavale võlgnikule tagasi nõuda või tagasi võita. Saadud varast täidab võlgnik saneerimiskavast tulenevaid kohustusi (PankrS § 112). Erinevalt Saksa ja Vene pankrotiseadustest on Eesti pankrotiseaduse kohaselt võlgnik kohustatud andma vande kohtus. Nimelt kui saneerimiskava kompromissettepanekuga esitatakse enne pankroti

väljakuulutamist, võib kohus võlausaldajate taotlusel nõuda, et võlgnik annaks vande enne kompromissi tegemist (PankrS § 113).

Edukas saneerimine eeldab pandipidajate kaasamist, kuna tavaliselt enamik maksejõuetu ettevõtja ettevõtte varast majandustegevuse arendamise huvides panditakse ning pandipidajate õiguste realiseerimine tähendaks vara ümberjagamist ning võlgniku majandustegevuse lõpetamist. Uue pankrotiseaduse kohane pandipidajate kaasamine kompromissi kinnitamisega (uue PankrS § 181) on sarnane Saksa pankrotiseadusega ja uuendus võrreldes Eesti kehtiva pankrotiseadusega. Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega saavad pandiga tagatud võlausaldajad hääletamisel osaleda nõude osas, mis jääks eeldatavalt rahuldumata pandieseme müügist saadu arvel (uue PankrS § 181 lg 1). Kui kompromissettepanekuga soovitakse välistada pandipidajast võlausaldaja pandiõigusest tuleneva nõude maksmapanek rohkem kui 90 päevaks, arvestatakse hääletamisel pandipidajast võlausaldaja nõudega kogu ulatuses (uue PankrS § 181 lg 3). Vene pankrotiseaduses sätestatud pandipidajate nõusolekuga arvestamine kompromissi sõlmimisel, õigemini kompromissi sõlmimine ainult nõusoleku andmise korral on liiga jäik, samas arvestab uue pankrotiseaduse kohane pandiga tagatud võlausaldajate kaasamine pandipidajate positsiooniga paindlikumalt ning tagab nii pandiõiguse säilimise kui annab ka võimaluse saneerimise õnnestumiseks.

Uue pankrotiseaduse kohaselt on saneerimiskava kinnitamise tagajärjed sarnased kehtiva pankrotiseaduse § 109 regulatsiooniga. Uue PankrS § 184 kohaselt kompromissi kinnitamisega lõpetab kohus pankrotimenetluse, võlgnik saab tagasi vara valitsemise õiguse ning vara müük lõpetatakse. Vara müügist laekunud raha, mis ei ole võlausaldajatele üle antud, antakse võlgnikule. Võlgnikule läheb üle kohustus tasuda masskohustused ja pankrotimenetluse kulud. Pankrotimenetluse lõpetamisega ei vabastata haldurit ja pankrotitoimkonna liikmeid ning nad teostavat järelevalvet uue PankrS §-des 188–190 sätestatud alustel. Toimkonna liikmete ülesannete jätkumine kompromissmenetluse täitmise ajal on uuendus võrreldes kehtiva pankrotiseadusega. Nagu Saksa pankrotiseaduses nii ka uues pankrotiseaduses ei vabasta kompromissi kinnitamine võlgniku kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut oma kohustuste täitmisest. Kui võlgnikuga kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutav isik on kohustuse täitnud, on tal võlgniku suhtes tagasinõudeõigus üksnes ulatuses, milles võlgnik vastutaks kohustuste täitmise eest saneerimiskava alusel. Kohtu poolt kinnitatud kompromiss on täitedokument pankrotimenetluses tunnustatud nõuete suhtes (uue PankrS § 184 lg 5). Kui kompromiss seisneb võlgade tasumise tähtaja pikendamises, ei saa saneerimiskavas

nimetatud tähtaja jooksul maksma panna nõudeid, mille suhtes kompromiss on tehtud (uue PankrS § 184 lg 6).

Erinevalt kehtivast pankrotiseadusest, kuid sarnaselt Saksa pankrotiseadusega on võimalik uute võlausaldajate tekkimine seoses krediidi saamisega ettevõtte majandustegevuse jätkamiseks. Saneerimiskavaga võib ette näha, et nende isikute nõuded, kes on andnud võlgnikule krediiti tema majandustegevuse jätkamise võimaldamiseks, rahuldatakse kompromissi tühistamise korral sellele järgnevas pankrotimenetluses enne ülejäänud pankroti-võlausaldajate nõudeid (uue PankrS § 186 lg 1). Uute võlausaldajate tekkega muutub ka pandipidajate osavõtt saneerimiskava kinnitamisest. Nimelt kui saneerimiskavaga nähakse ette, et võlgnikule majandustegevuse jätkamiseks krediiti andnute nõuded rahuldatakse täielikult või osaliselt enne pandiga tagatud nõudeid, arvestatakse kompromisettepaneku hääletamisel pandipidajast võlausaldaja nõuetega kogu ulatuses. Kehtiv pankrotiseadus võimaldab küll võtta krediiti üldkoosoleku otsuse alusel (PankrS § 55 lg 3), kuid tegemist on masskohustusega pankrotivara valitsemisel pankrotimenetluses. Vaatamata krediidiandjate eelistamisele, tekitab töö autori hinnangul kompromissi pakkumise võimalus pankrotimenetluses pärast nõuete kaitsmist potentsiaalsetes finantseerijates psühholoogilise tõrke maksejõuetu ettevõtte saneerimiskava aktsepteerida, kuna pankrotimenetlus on jõudnud staadiumisse, kus seadusest tulenevalt on osa vara realiseeritud ning seadus kohustab haldurit koostama jaotusettepaneku.

Sarnaselt Saksa pankrotiseaduses sätestatuga on eesmärgiks säilitada võlgniku majandustegevuse jätkamiseks üüritud või liisitud asjad. Saneerimiskava kinnitamisega jäävad püsima üüri-, rendi- ja liisingulepingute ülesütlemise piirangud. Alustatud pankrotimenetlus ja selle raames kinnitatud saneerimiskava ei ole rendi- või üürilepingu lõpetamise aluseks, lõpetada saab nimetatud lepinguid üksnes võlaõigusseaduse sätete alusel (uue PankrS § 185).

3.4. Saneerimiskava täitmise järelevalve

InsO § 260 kohaselt võib saneerimiskavas olla ette nähtud, et saneerimiskava täitmise üle teostatakse järelevalvet. Järelevalvet teostatakse saneerimiskavas märgitud võlausaldajate nõuete täitmise üle kavas kinnitatud korras. Juhul kui võlausaldajatel on tekkinud näiteks kompromisettepaneku kohaselt nõue juriidilise isiku või ühingu vastu, mis on asutatud

selleks, et võtta üle ja jätkata ettevõtte majandustegevust, siis ka selle ülevõtnud kolmanda isiku kohustuste täitmise üle (InsO § 260 lg 3). Järelevalvet teostab haldur ja pankrotitoimkond pankrotiseaduses sätestatud volituste piires (InsO § 261 lg 1). Pankrotihalduril on õigus järelevalve teostamisel saada saneerimiskava täitmise kohta ettevõtjalt informatsiooni. Pankrotihaldur peab InsO § 261 lg 2 kohaselt pankrotitoimkonnale ja kohtule kord aastas esitama aruande kompromissi täitmise ja edasiste väljavaadete kohta ning teatama, kui on nõudeid, mida järelevalve teostamise ajal ei täideta või ei saa täita. Samas on pankrotitoimkonnal ja kohtul õigus nõuda järelevalvet teostavalt haldurilt igal ajal informatsiooni või vahearuandeid saneerimiskava täitmise kohta (InsO § 261 lg 2).

InsO § 263 kohaselt võib kompromissettepanek ette näha, et võlgniku või tervikavara ülevõtnud ühingu teatud tehingud kehtivad ainult siis, kui need on tehtud pankrotihalduri nõusolekul.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt tuleb järelevalve teostamisest koos pankrotimenetluse lõpetamisega avalikult teatada. Vastavas teates tuuakse ära, millist järelevalvet teostatakse saneeritava ettevõtte või majandustegevuse ülevõtnud äriühingu üle, millistele tehingutele on vaja pankrotihalduri nõusolekut ja millised on laenupiirid (InsO § 267 lg 2).

Kohus lõpetab järelevalve, kui kõik saneerimiskavas märgitud nõuded on täidetud või on tagatud nõuete täitmine, samuti kui pankrotimenetluse lõpetamisest on möödunud kolm aastat ja ei ole esitatud uue pankrotimenetluse algatamise taotlust (InsO § 268). InsO § 269 järgi kannab võlgnik või võlgniku majandustegevuse üle võtnud äriühing saneerimiskava järelevalvega seotud kulud.

Vene pankrotiseaduse alusel toimub saneerimiskava täitmine kohtuvälise menetlusena (30, lk 224). Vene PankrS § 127 kohaselt on võlgniku esindaja, võlausaldaja või prokurör õigustatud esitama avalduse kinnitatud kompromissettepaneku tühistamiseks, kui saneerimise käigus on põhjendamatult eelistatud ühtesid võlausaldajaid, halvendades sellega teiste võlausaldajate seisundit, ja saneerimiskava täitmine võib viia saneeritava võlgniku uuesti makseraskustesse, samuti kui kava täitmisel on sõlmitud kahjulikke tehinguid.

Erinevalt Saksa pankrotiseadusest ei pane Vene pankrotiseadus järelevalve kohustust pankrotihaldurile. Kaudset järelevalvet teostab võlausaldaja või prokurör, kellel on võimalik pöörduda kohtusse saneerimise tühistamiseks. Saneerimiskava on võimalik kompromissi täitmise ajal tühistada kohtu kaudu. Võlgniku, võlausaldaja ja prokuröri

kõrval on ka kolmandatel isikutel, kes Vene PankrS § 122 lg 2 alusel on võtnud endale kohustuse täita võlgniku kohustusi, õigus samadel alustel kompromissi tühistada, kuigi pankrotiseadus seda otseselt ei sätesta (30, lk 227).

Vene PankrS § 129 lg 2 kohaselt ei saa taotleda kogu saneerimiskava tühistamist, kui täitmata jäetakse kohustused ainult ühe võlausaldaja ees. Kohus tühistab saneerimisel sõlmitud kompromissi, kui võlgnik ei täida kompromisskokkulepet vähemalt 1/3 võlausaldajate osas (30, lk 230).

Kompromissi tühistamine Vene PankrS § 128 alusel toob kaasa pankrotimenetluse taastamise ning võlausaldajate nõuded, mida vähendati või ajatati, taastuvad pankrotimenetluses rahuldamata osas. Erisus, mis on toodud Vene pankrotiseaduses seoses kompromissi tühistamisega, on see, et esimese ja teise järgu võlausaldajate olukord ei muutu ja nende nõuded loetakse rahuldatuks pankrotimenetluse taastamisel (Vene PankrS § 128 lg 3). Kogu saadu peavad tagastama need võlausaldajad, kelle nõudeid rahuldati eelistatult teistele võlausaldajatele või kelle nõuete rahuldamine rikkus teiste võlausaldajate seaduslikke õigusi pankrotimenetluses (Vene PankrS § 128 lg 5); võlausaldajad, kelle nõuded on täidetud vastavalt kompromissi tingimustele seaduses ettenähtud korras, midagi tagastama ei pea (Vene PankrS § 128 lg 5).

Kompromissi mittetäitmisel on võlausaldajatel võimalus esitada nõudeid suuruses, mis on ette nähtud kinnitatud kompromissettepanekus (Vene PankrS § 130 lg 1). Kompromissi lõpetamine kompromissi mittetäitmise alusel ei anna võlausaldajatele õigust taastada nõudeid, mis olid neil enne kompromissi sõlmimist.

Soome ettevõtete saneerimise seaduse kohaselt võidakse sarnaselt Saksa pankrotiseadusega määrata saneerimiskava täitmist kontrollima järelevaataja. Erinevalt Saksa pankrotiseadusest ei ole järelevalve teostajaks pankrotihaldur. Järelevalve teostajaks võidakse määrata audiitorina tegutsenud või mõni muu isik, kes ei ole pankrotis, kellel on sarnane ettevalmistus audiitoriga ning kelle tegevuslitsents ei ole piiratud. Järelevaatajal on audiitoriga samad õigused ning sama vaikimiskohustus võlgnikult saadud informatsiooni osas. Soome saneerimispraktikas määratakse järelevaatajaks reeglina audiitorina tegutsenud isik (22, lk 134).

Järelevalve teostaja ülesandeks on võlausaldajate huvides saneerimiskava täitmise kontrollimine vastavalt YSL §-dele 63–65; samuti muude küsimuste lahendamine, mis ei ole võlgniku ega ühegi teise saneerimismenetluse osalise kohustus. Kui saneerimiskava ei näe järelevaataja määramist ette, siis võib järelevalve teostaja määramist nõuda

võlausaldajate poolt valitud toimkond või võlausaldajad, kellel oleks olnud õigus teha saneerimisettepanek (tagatisvõlausaldajad, kelle nõuded moodustavad vähemalt viiendiku kõikide tagatisvõlausaldajate nõuetest, või võlausaldajad, kelle nõuded moodustavad vähemalt viiendiku kõigi pandiga tagamata võlausaldajate nõuete kogusummast). Järelevaataja määramine tuleb lahendada juba saneerimiskava arutelu raames. Järelevalve teostaja peab võlausaldajatele ja toimkonnale (kui toimkonna tegevus jätkub) saneerimiskava täitmisest regulaarselt aru andma; juhul kui järelevaatajat ei ole määratud, lasub aruandmiskohustus võlgnikul. Aruanne tuleb esitada iga kuue kuu tagant, alates saneerimiskava kinnitamise hetkest. Saneerimise lõppedes tuleb järelevalve teostajal või võlgnikul võlausaldajatele, võlausaldajate toimkonnale ja kohtule esitada lõpparuanne saneerimiskava täitmise kohta (22, lk 134).

Soome ettevõtete saneerimise seaduse kohaselt võidakse saneerimiskava täitmine järelevalve teostaja või võlausaldaja nõudmisel kohtus lõpetada, kui saneerimiskava kinnitamise järel ilmnes selliseid võlgnikuga seotud asjaolusid, mis YSL § 53 sätete kohaselt oleksid takistanud saneerimiskava kinnitamist, kui need oleksid olnud kinnitamise ajal teada. Siin peetakse silmas juhtumeid, kus võlgnik, juriidilisest isikust võlgniku osanik, juhatusse kuuluv isik või keegi nende esindajaist on saneerimismenetluse teostamisel eelistanud ühte võlausaldajat teistele, rikkunud seadust, pannud toime majanduskuriteo või rikkunud ärikeeldu või on sellises kuriteos kahtlustatav või süüdistatav (22, lk 139).

Kui saneerimine otsustatakse lõpetada, on võlausaldajatel samasugune nõudeõigus võlgniku vastu nagu ilma saneerimiskavata. Saneerimiskava katkemine ei tühistata saneerimise käigus teostatud tehinguid. Näiteks kava alusel võetud reorganiseerimismeetmed ja personali puudutavad ümberkorraldused, nagu ka võimalikud võõrandamistehingud ja finantseerimiskorraldused, jäävad kehtima. Saneerimiskava lõpetamise juriidilised tagajärjed ulatuvad seega ennekõike kavas sisalduvate võlakorraldusteni (22, lk 139).

Eesti kehtiva pankrotiseaduse kohaselt teostab järelevalvet saneerimiskava täitmise üle haldur (PankrS § 114 lg 1). Kui saneerimiskompromiss kinnitatakse enne pankroti väljakuulutamist, nimetab kohus üheaegselt kompromissi kinnitamisega halduriks võlausaldajate üldkoosolekul esitatud isiku. Juhul kui haldur järelevalve teostamisel avastab, et võlgnik saneerimise läbiviimisel paneb toime pankrotikuriteo või ei täida kompromissist tulenevaid kohustusi, või kompromissi kehtivuse ajal on ilmne, et võlgnik ei suuda kompromissi tingimusi täita, tuleb halduril esitada kohtule saneerimise

tühistamise nõue (PankrS § 115 lg 1). Kui kompromissi ei ole tühistatud, vabastab kohus halduri tema kohustustest pärast kompromissi kehtivuse tähtaja möödumist, määrates talle tasu (PankrS § 117).

Uues pankrotiseaduses on võrreldes kehtiva pankrotiseadusega sätestatud erinevalt järelevalve saneerimiskava täitmise üle. Sarnaselt Saksa pankrotiseaduses sätestatuga teostab järelevalvet saneerimiskava täitmise üle haldur ja pankrotitoimkond (uue PankrS § 189 lg 1). Haldur on kohustatud kord aastas esitama aruande järelevalve teostamise ja kompromissi täitmise kohta kohtule ja pankrotitoimkonnale. Töö autor on arvamisel, et sarnaselt Saksa pankrotiseadusega on pankrotitoimkond ja kohus (teatud juhtudel Finantsinspektsioon) õigustatud saama järelevalvet teostavalt haldurilt igal ajal informatsiooni või vahearuandeid saneerimiskava täitmise kohta.

Kui pankrotihaldur tuvastab, et võlgnik ei suuda täita nõudeid, mille suhtes kehtib saneerimiskava, peab haldur kohe sellest teatama pankrotitoimkonnale ja kohtule (uue PankrS § 189 lg 4). Sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega, kui haldur järelevalve teostamisel avastab, et võlgnik saneerimise läbiviimisel paneb toime pankroti- või täitemenetluskuriteo või ei täida kompromissist tulenevaid kohustusi, või kompromissi kehtivuse ajal on ilmne, et võlgnik ei suuda kompromissi tingimusi täita, tuleb järelevaatajal esitada kohtule saneerimise tühistamise nõue (uue PankrS § 190 lg 1).

Kui saneerimiskavas on ette nähtud, et võlgnik võib teha tehinguid halduri nõusolekul, tuleb teha vastavad märkused käsutuskeelu kohta registritesse (uue PankrS § 189 lg 3). Sarnaselt Saksa pankrotiseadusega on teatud tehingud kompromissi täitmise kontrolli ajal ainult siis kehtivad, kui nad on tehtud pankrotihalduri nõusolekul. Kompromissi tähtaja möödumisel vabastab kohus halduri järelevalve kohustusest ning kustutab registritest märkused käsutuspriirangute kohta.

Eesti pankrotiseaduse kohaselt kompromissi tühistamisel pankrotimenetlus taastatakse. Kompromissi tühistamisel on võlausaldajal, kelle nõue kompromissiga vähenes, nõudeõigus esialgses suuruses, arvestades tema poolt saadut (PankrS § 115 lg 4); pandiga tagatud nõudeid kompromissi sõlmimine või tühistamine ei puuduta, kuna kehtiva pankrotiseaduse kohaselt ei võta pandiga tagatud võlausaldajad kompromissi menetlemisest osa.

Uue pankrotiseaduse kohaselt tühistab kohus kompromissi halduri või selle võlausaldaja nõudel, kelle suhtes kompromiss kehtib. Kompromissi tühistamise alused on sarnased kehtiva pankrotiseadusega, milleks on võlgniku pankrotikuritegu, võlgniku poolt

kompromissi mittetäitmine või veendumus, et võlgnik kompromissi täita ei suuda (uue PankrS § 190 lg 1). Uue pankrotiseaduse kohaselt, sarnaselt kehtiva pankrotiseadusega, kompromissi tühistamisel võlgniku pankrotimenetlus taastatakse. Võlausaldajate nõuded taastuvad endises suuruses, kuid neid vähendatakse selle arvelt, mis on kompromissi täitmise ajal saadud. Võlausaldajad, kelle nõue on tekkinud kompromisettepaneku ajal, peavad esitama nõudeavalduse haldurile ning neid on vaja kaitsta pankrotiseaduses sätestatud korras (uue PankrS § 190 lg 6). Siin tekib mõningane oht nendele isikutele, kes andsid krediiti või kellel tekkis nõue kompromissi ajal lepingu alusel – nende nõudeid tuleb enne eelisseisundi saamist kaitsta, mis autori arvates vähendab näiteks krediidi andmise võimalust. Nõudeid, mille suhtes kompromiss kehtis, peetakse kaitstuks. Kompromissi ajal tekkinud nõuete kaitsmine toimub pankrotiseaduses sätestatud korras. (uue PankrS § 190 lg 7). Seega jäävad uue pankrotiseaduse kohaselt kompromissi tühistamisel kehtima nõuded nende tunnustamise osas enne kompromissi kinnitamist, kuid taastatud pankrotimenetluses on võimalik esitada uusi nõudeid, mis jäid enne kompromissi kinnitamist esitamata või mis omandati alles kompromissi kehtivuse ajal, ning nõudeid, mis ei olnud hõlmatud kompromisettepanekuga.

3.5. Kokkuvõte

Saneerimise õnnestumise oluliseks eelduseks on võimalus saneerimismenetlust alustada maksejõuetuse ilmnemisel. Saksa pankrotiseadus ja Soome saneerimisseadus võimaldavad alustada saneerimismenetlust ähvardava maksejõuetuse või ülevõlgnevuse korral, mis ei tähenda alati, et tegemist on püsiva iseloomuga maksejõuetusega. Vene ja Eesti kehtiv pankrotiseadus võimaldavad esitada saneerimiskava kohe pärast pankrotimenetluse algatamist, kuid Eesti uus pankrotiseadus võimaldab tervendada või kompromisettepanekut esitada alles pärast pankroti väljakuulutamist. Saksa pankrotiseadus ja Soome saneerimisseadus annavad ajaliselt (ähvardava maksejõuetuse korral) parema võimaluse saneerimise õnnestumiseks kui Vene ja Eesti pankrotiseadus.

Saneerimisest huvitatud peaks olema eelkõige maksejõuetu ettevõtja. Töö autori hinnangul on võlgniku võimalused õiguslikult paremini sätestatud Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses, mille kohaselt saab võlgnik algatada saneerimismenetluse oma initsiatiivil saneerimiskava esitamisega. Töö autor teeb ettepaneku täiendada uut pankrotiseadust eesmärgiga suurendada eeldatava maksejõuetuse puhul võlgniku saneerimisinitsiatiivi. Sarnaselt Saksa pankrotiseaduse või Soome saneerimisseaduse

sätetega tuleks anda võlgnikule võimalus taotleda saneerimist koos maksejõuetusmenetluse alustamisega. Nimelt on uue pankrotiseaduse § 1 lg 3 kohaselt juriidilisest isikust võlgnik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata püsivalt tema kohustusi. Sellist seisundit näeb oma aruandluse kaudu võlgnik ise, mis on tema võimalus esitada pankrotiavaldus enne, kui on saabunud suutmatus täita võlausaldajate nõudeid. Uue PankrS § 31 lg 3 kohaselt kuulutab kohus pankroti välja ka juhul, kui võlgnik on esitanud pankrotiavalduse tulevikus tekkiva maksejõuetuse alusel. Uus pankrotiseadus on sätestanud alused ettevõtte pankroti väljakuulutamiseks ettevõtja saabuva maksejõuetuse alusel, samas puudub võlgnikul või võlausaldajal alus sarnaselt Saksa ja Soome saneerimiseseadusega kohe koos pankrotiavaldusega esitada saneerimiskava. Uue pankrotiseaduse kohaselt peab näiteks võlgnik taotlema pankrotimenetluse algatamist ja pankroti väljakuulutamist, et võimalusel osaleda saneerimise ettevalmistamisel. Töö autori arvamuse kohaselt tuleks Eesti uues pankrotiseaduses sarnaselt Saksa pankrotiseadusega sätestada võlgniku võimalus algatada pankrotimenetlus saneerimiskava esitamisega, et ettevõtjal oleks võimalik ähvardava maksejõuetuse või ülevõlgnevuse korral esitada tervendamiskava või kompromisettepanek koos pankrotiavaldusega. Sama eesmärgi, s.o võlgniku initsiatiivi suurendamist saneerimiskava esitajana, teenib Soome ettevõtete saneerimise seadus, mille kohaselt just võlgnik on peamine saneerimiskava esitaja. Töö autori poolt pakutud täiendus Eesti uues pankrotiseaduses suurendaks võlgniku initsiatiivi saneerimiskava esitajana.

Saksa ja Vene pankrotiseaduse ning Soome saneerimiseseaduse kohaselt on saneerimiskava sisuks kompromisettepanek koos tervendamiskavaga ettevõtte majandustegevuse jätkamiseks ja võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Eesti uues pankrotiseaduses ongi saneerimiskava sisu sätestamisel pööratud rohkem tähelepanu selle majanduslikule olemusele kui kehtivas pankrotiseaduses – käsitletud tervendamist ja kompromissi koostoimivana. Töö autori arvates tuleks ka uues pankrotiseaduses asendada tervendamise ja kompromissi eraldi sätestamine saneerimiskava käsitlemisega, mis hoiaks ära teatava segaduse niisuguse küsimuse otsustamisel, millistel tingimustel on saneerimisviisiks tervendamine ja millal on saneerimisviisiks kompromisettepanek. Niisuguse paranduse tegemise korral oleks võimalik esitada saneerimiskava, mis sisaldab kompromisettepanekut koos tervendamiskavaga, mis ongi uues pankrotiseaduses koos käsitlemist leidnud (uue PankrS § 129 lg 2 ja § 179 lg 1).

Erinevate pankrotiseaduste analüüsi kohaselt kujutab saneerimiskava endast ettepanekut võlausaldajatele kriisiolukorra lahendamiseks. Sellest tulenevalt peab kava olema

usaldusväärne, mille kindlustab majandusliku põhjendatuse nõude detailne sätestamine. Saneerimiskava nõudeid on põhjalikult käsitletud Saksa ja Soome vastavates seadustes ning vähem reguleeritud Eesti ja Vene pankrotiseadustes. Töö autor on arvamusel, et saneerimiskavale esitatavad nõuded peavad olema üksikasjalikult sätestatud, selleks et tagada saneerimiskava usaldusväärsus võlausaldajate ja võlgniku jaoks ning kohtul oleks objektiivne alus hindamiseks. Kavandamine (planeerimine, plaanimine) tähendab taotletava majandusliku eesmärgi (nõuete rahuldamine majandustegevuse läbi) ja sellele viivate teede läbitöötamist soodsamate (parimate) talitlusviiside leidmiseks (24, lk 7). Saneerimine äriühingus viiakse ellu eelarvesüsteemi kaudu, mis sisaldab müügiüksuse, personali, tootmisüksuse, varude ja varade eelarveid. Sisuliselt tuleb võlgnikul koostada ettevõtte kohta võlausaldajatele ja ka võimalikule uuele investorile vastuvõetav äriplaan.

Müügiprognoos on kogu saneerimise (äriplaani) võtmeelement. Selle koostamisel arvestatakse senise läbimüügi tendentse, mis püsivad ka järgmisel aastal, ning neid tendentse oluliselt mõjutada võivaid asjaolusid (reklaam, hinnad) (24, lk 9). Saneerimiskavast kujunebki kompromissi ja uue müügiplaani ühendus. Lisaks majanduslikule põhjendatusele on vajalik dokumentidega tõendamine – makseraskustes oleva äriühingu kriisiseisundi lahenduste ebausutav või pealiskaudne käsitlemine ei lahenda, vaid suurendab usaldamatust ning süvendab maksejõuetust. Töö autor on saneerimiskavale esitavate nõuete analüüsil jõudnud järeldusele, et saneerimiskava võlgniku majandustegevuse jätkamiseks peaks olema sarnaselt Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses sätestatuga vähemalt neljaosaline. Saneerimiskava esimeses osas antakse ülevaade maksejõuetu äriühingu seisundist. Teises osas kirjeldatakse maksejõuetuse lahendamise viise (sisuliselt ettevõtja kutse või majandustegevuse uus äriplaan, sealhulgas näiteks eriregulatsiooni alusel võlausaldajate poolt osaluse omandamine⁴) ja finantseerimisallikaid, mis on saneerimise õnnestumise aluseks. Kolmandas osas käsitletakse võlausaldajaid ning nõuetega seonduvat (võlgade vähendamine või maksetähtaegade pikendamine, kuidas koheldakse pandiga tagatud võlausaldajaid) ja rahuldamise korda. Neljandas osas esitatakse dokumendid ja nimekirjad (võlgniku varade ja kohustuste kohta); ekspertide (audiitorite) arvamus pakutava saneerimiskava realiseerumise tõenäosuse kohta (hinnang varade väärtuse ning selle tõenäosuse kohta, et esitav kompromisskõkkulepe täidetakse) ning avaldus tagatiseta võlausaldajatele nõuete tunnustamise kohta, kui võlgnik kuulutatakse pankrotistunuks, võimalusel ka suurimate võlausaldajate poolt kava tunnustamise avaldused. Töö autori

⁴ Tuleb nõustuda Vene õigusteadlase M. V. Teljukina seisukohaga, mille kohaselt vaatamata maailma praktikas olnud juhtumitele, tekivad seoses osaluse omandamisega kohegi maksuõiguslikud probleemid.

arvates tuleb Eesti uut pankrotiseadust nimetatud argumentide alusel muuta selliselt, et tervendamise ja kompromissi asemel kasutataks ühtseid termineid “saneerimine” ja “saneerimiskava” (tervendamine ja tervendamiskava), kuna neid uue pankrotiseaduse kohaselt juba käsitletakse koostoimivana. Eesti uue pankrotiseaduse § 179 tuleks täiendada vastavate lõigetega, mis sätestavad esitatavale saneerimiskavale üksikasjalikud nõuded, mida tuleb järgida saneerimise planeerimisel ja kava koostamisel. Saneerimiskava sisu peab olema üheselt mõistetav võlausaldajatele, kohtule ja tulevastele investoritele ning ka võlgnik ise peab uskuma saneerimise edusse.

Saneerimine on eelkõige kokkulepitud meetmete kasutamine, mille eesmärk on majandustegevuse jätkamine ja võimaliku teenitud kasumi jaotamine vastavalt kinnitatud saneerimiskavale. Saneerimiskava kinnitamiseks on vajalik nii võlausaldajate enamuse heakskiit kui ka kohtu kinnitus. Töö autori hinnangul on võlausaldajate enamuse nõue õigustatud, kuna saneerimise edukuse tagab võlausaldajate enamuse usaldus võlgniku tegevuse suhtes. Võlausaldajate enamuse heakskiit on signaaliks saneerimiskava võimalikele finantseerijatele. Ettevõtte edukas saneerimine – ettevõtja päästmine – eeldab vabu rahalisi vahendeid, mis reeglina võlgnikul puuduvad. Saneerimiskrediitide täiendav tagamine võrreldes teiste kohustustega on otsustava tähtsusega saneerimise läbiviimise võimaluse suhtes. Krediidiandjad jäävad rahule ainult eeldusel, et nende risk on eriliselt tagatud. Kui saneerimine nurjub ja algatatakse uus pankrotimenetlus, tuleb saneerimise krediteerijaid kohelda eelistatult võrreldes seniste võlausaldajatega. Eesti ja Saksa pankrotiseadus sätestavad võimaluse eelistada neid laenuandjaid, kes riskivad finantseerida kriisiolukorras majandustegevust. Töö autori arvates ei peaks kohus saneerimiskava hindamisel lähtuma mitte ainult õiguslikest alustest, vaid hindama saneerimiskava majanduslikke aspekte saneerimiskava teostamise võimalikkusest lähtuvalt. Kohtu poolt kinnitamise nõue tuleneb vajadusest erapooletu ja pädeva kontrollorgani järele, kes tagaks kompromisettepaneku kinnitamisega kompromissi osapooltele, et ettepanek võeti vastu seaduse sätteid ja võlausaldajate huve järgides. Töö autori hinnangul peaks kohus eelkõige jälgima seda, et seadusega sätestatud nõuded oleksid täidetud ja kava esitaja on käitunud heas usus (*bona fide*). Kohus peaks samuti jälgima, et vähemus ei oleks enamuse poolt hoolimatult kõrvale tõrjutud. Lisaks peab kohus vaatama kava ning otsustama, kas see on selline, mida mõistlikult ja ausalt käitudes ning oma volitajate parimaid huvisid silmas pidades teeksid tavaliselt äriaga tegelevad isikud.

Saneerimiskava ei tohi halvendada nende võlausaldajate õigusi, keda ei olnud teada või kes ei võtnud otsustamisest osa või kes hääletasid saneerimiskava vastu. Nimetatud võlausaldajate seisund ei tohi olla halvem seisundist, milles võlausaldajad oleksid likvideerimisel pankrotimenetluses.

Töö autori arvates tuleb lahendada pankrotiseaduses väikevõlausaldajate küsimus. Ka Eesti pankrotimenetluse praktikas on olukordi, kus oleks mõistlik kuni 1000 Eesti krooni suurused nõuded rahuldada saajaprotsendiliselt, mis tagaks menetluse parema läbiviimise. AS ERA Pank (pankrotis) pankrotimenetluses tsiviilasjas nr 2-500/99 17. juulil 2002. a Tartu Maakohtu määrusega kinnitatud jaotusettepaneku kohaselt kinnitati 1013 võlausaldajatele väljamaksed; nendest *ca* 140 võlausaldajat olid alla 1000 kroonise nõudega. Väikevõlausaldajate nõude keskmine summa oli *ca* 450 krooni, nendest väikseim 1,50 krooni. Kõigi väikevõlausaldajate nõuete rahuldamiseks oleks kulunud *ca* 70 000 krooni. Arvestades seda, et V järgu nõuete rahuldamiseks maksti esialgu välja *ca* 115,8 miljonit krooni, oleks väikevõlausaldajatele 100% väljamaks mõjutanud ülejäänuid ainult 0,06% ulatuses. Töö autor teeb ettepaneku uues pankrotiseaduses sätestada alammäär nõuetele, mis rahuldatakse täies ulatuses enne oluliste otsuste vastuvõtmist, vältimaks majanduslikult otstarbeka ettepaneku mittekinnitamist väikevõlausaldajate ebaobjektiivsete emotsioonide tõttu; samas ei kahjustataks sellega teiste võlausaldajate huve.

Töö autor peab õigeks järelevalvet saneerimise teostamise üle kohtu poolt määratud halduri või halduri ning toimkonna poolt, või nagu see on sätestatud Soome saneerimisseaduses, audiitori poolt, kes koostas saneerimiskava. Võlgnik, kes on juba äriühingu finantskriisi viinud, võib korrata samu vigu, mida ta eelnevalt on teinud, ning võimalike kuritarvituste ärahoidmiseks, samuti varem tehtud vigade kordamise ärahoidmiseks on vajalik kohtu poolne järelevalve. Saneerimine eeldab järelevalvemeetmete rakendamist kulutuste tegemise osas ja teenitava kasumi kasutamist eelkõige võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Saksa ja Eesti uue pankrotiseaduse kohaselt teostavad järelevalvet nii haldur kui ka pankrotitoimkond. Kuna järelevalve teostamine on tasustatav võlgniku vahendite arvelt, võib see kujuneda arvestatavaks lisakulutuseks. Võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt oleks mõistlik anda võimalus võlausaldajate üldkoosolekul määrata koos saneerimiskava kinnitamisega, kuidas teostada järelevalvet saneerimiskava täitmise üle, kas teostab haldur või haldur ja toimkond. Saneerimise ebaõnnestumisel kas kuulutatakse välja pankrot (Soomes) või taastatakse juba algatatud pankrotimenetlus (Eestis, Saksamaal, Venemaal). Nagu on käsitletud töö

alapunktis 2.3, oleneb saneerimise teostamise tõenäosus maksejõuetu ettevõtte saneerimise alustamise võimalusest. Samas alapunktis esitatud maksejõuetuse lahendamise mudel aitab ettevõtjal seaduses ettenähtud korras algselt alustada saneerimismenetlust enne maksejõuetuse tegelikku saabumist, esitades kohtule suurimate võlausaldajatega kooskõlastatud saneerimiskava, mille täitmine toimub kohtu poolt määratud järelevalve all. Juhul kui saneerimine ei õnnestu, likvideeritakse maksejõuetu ettevõtja äritegevus vara realiseerimisega, millega rahuldatakse võlausaldajate nõudeid.

4. VÕLGNIKU OMAVALITSUS SANEERIMISE TEOSTAMISE ERIVORMINA

4.1. Võlgniku omavalitsuse mõiste ja määramine

Võlgniku omavalitsuse käsitlemise aluseks on Saksa pankrotiseadus, kuna just Saksamaal on sätestatud niisugune võimalus – ettevõtte maksejõuetuse lahendamine pankrotimenetluse raames saneerimisega võlgniku omavalitsuse all. Võlgniku omavalitsus InsO § 270 lg 1 kohaselt on võlgniku õigus kohtu poolt määratud järelevalve all pankrotivara võlausaldajate huvides vallata, kasutada ja käsutada. Omavalitsuse määramine kohtu poolt on üheks võimaluseks anda seaduses sätestatud alustel võlgniku käsutusse õiguslikud vahendid majandusellu tagasitulemiseks vabana koormatistest ja võlgnevustest. Võlgniku omavalitsuse mõtteks on see, et võlgnikul peab olema võimalus oma ettevõtte saneerimist alustada finantskriisi saabumise tunnetamisel ja läbi viia saneerimine.

Võlgniku omavalitsuse taotlemise regulatsioon Saksa pankrotiseaduses tugineb Ameerika Ühendriikide pankrotiseaduse eeskujule. InsO §-de 270–285 alusel on võlgniku omavalitsus võrreldav moratoriumiga – ettevõtja jätkab ise oma maksejõuetu ettevõtte juhtimist. Ameerika Ühendriikide pankrotiõiguses on selle tähenduseks võlgnikule *fresh start*’i ehk uue võimaluse andmine kohtuliku järelevalve all (9, lk 335). Näiteks 13. augusti 2002. a Äripäeva uudiste leheküljelt oli võimalik lugeda teadet, mille kohaselt USA suuruselt kuues lennufirma US Airways esitas pühapäeva (11. augusti 2002. a) hilisõhtul pankrotitaotluse, milles palub kohtult 11. peatüki alusel kaitset laenuandjate eest võlgade restruktureerimiseks ja tegevuskulude kärpimiseks.

Maksejõuetus või ähvardavad makseraskused iseenesest ei ole alati veel sedalaadi põhjuseks, et piirata võlgniku ettevõtte juhtimise ning vara valitsemise ja käsutamise õigust. Saksa seaduse reformijad loodavad võlgniku omavalitsuse võimaldamisega saavutada saneerimisel võrreldes pankrotimenetlusega pankrotivara kasutamise efektiivsuse suurenemist ja kulude kokkuhoidu (9, lk 335). Ettevõtja jaoks on ettevõtte saneerimismenetluse algatamine oluliselt atraktiivsem lahendus kui pankrotimenetlus, milles teda ähvardab oht minna kohtu poolt määratud pankrotihalduri alluvusse. Pankrotihaldurile on *cram-down*-menetlus selle ajalise intensiivsuse ja võimalike suuremate kulude tõttu väga riskantne, samas võib võlgnik selle lühikese ajaga

majandustegevuse päästa, kui ta oma ettevõtte juhtimise ja säilitamise kontseptsioonile saab suurimate võlausaldajate toetuse.

Töö autori arvates kulude kokkuhoid ja vara kasutamise efektiivsus sõltuvad sellest, millisest perspektiivist räägitakse – saneerimist sooviv võlgnik hindab efektiivsust teisiti kui võlausaldajad, kes loodavad kiiret ja võimalikult suures osas oma nõuete rahuldamist. Võlgniku objektiivne ja õigustatud initsiatiiv saneerimise kavandamisel ning teostamisel on saneerimise õnnestumise oluliseks eelduseks. Selles osas sarnanevad Saksa pankrotiseaduse ja Soome saneerimisseaduse sätted, et võlgnikule, aga ka menetluse algatanud võlausaldajale antakse võimalus taotleda seaduses ettenähtud korras võlgniku omavalitsust.

Eesti uues pankrotiseaduses on saneerimisekava selle väljatöötamisest kuni kinnitamiseni kohtus käsitletud lühidalt võrreldes Saksa pankrotiseadusega. Uue pankrotiseaduse § 129 lg 1 kohaselt võib järeldada, et saneerimisekava koostamise initsiatiiv on halduril, kes juhul, kui pankrotivarasse kuulub ettevõtte, peaks esimeseks võlausaldajate koosolekuks koostama ja esitama ettevõtte tegevuse jätkamise kava. Uue PankrS § 159 lg 1 kohaselt võib võlgnik taotleda pankrotimenetluse lõpetamist, kui teda ei ähvarda maksejõuetus ja pankrot kuulutati välja maksejõuetuse võimaliku tekkimise alusel. Töö autori arvates tuleks uues pankrotiseaduses sätestada võlgnikule võimalus, sarnaselt Saksa pankrotiseadusega, taotleda omavalitsust, kui ta on esitanud pankrotiavalduse ähvardava maksejõuetuse alusel.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt on omavalitsuse määramise eelduseks võlgniku või võlausaldajate taotlus, võlgniku ähvardav maksejõuetus InsO § 18 alusel ja võlausaldajate enamuse toetus võlgniku kompromissettepanekule. Omavalitsuse määramise tulemusena tekib võlgnikul omavalitsuse ajaks kohtulik kaitse võlausaldajate nõuete eest.

Saksa pankrotiseaduse kohaselt võib võlgnik taotleda omavalitsust juba koos pankrotiavalduse esitamisega. Nagu töö alapunktis 3.1 käsitletud, on sarnane võimalus sätestatud Soome saneerimisseaduse sätete kohaselt (YSL § 7). Kui omavalitsuse määramist taotleb võlgnik (InsO § 270 lg 2 p 1), on taotluse rahuldamisel kohtu poolt kohtumäärusesse ühendatud pankrotimenetluse (saneerimismenetluse) algatamine ja omavalitsuse määramine (11, lk 76). Teistel menetlusosalistel reeglina ei ole InsO § 270 kohaselt võlgniku omavalitsuse taotluse esitamise õigust. Võlausaldaja taotluse puhul peab taotlust esitav võlausaldaja, kui menetlus on algatatud tema avalduse alusel, heaks kiitma võlgniku taotluse omavalitsuse määramiseks (InsO § 270 lg 2 p 2). Samas ei pea

võlausaldaja põhjendama, miks ta keeldub heaks kiitmast võlgniku omavalitsust. Omavalitsuse määramise eelduseks on nii võlgniku poolse avalduse kui ka nõusoleku andnud võlausaldajate poolt esitatava omavalitsuse avalduse korral, et omavalitsuse määramine ei kahjustaks maksejõuetuse menetluse läbiviimist ega rikuks muul viisil võlausaldajate huve (Ins O § 270 lg 2 p 3).

Töö autori hinnangul on väga oluline nii võlgniku omavalitsuse kui ka saneerimismenetluse (väga sarnane võlgniku omavalitsusele) taotluse esitamisel asjaolul, et ettevõtte maksejõuetus on saabuv ehk alles ähvardava iseloomuga ning omavalitsuse taotlust toetavad võlausaldajad. See selgitab võlgniku omavalitsuse taotlemise võimaluse olulisust – saneerimist alustatakse võlausaldajate huvides enne tegeliku maksejõuetuse saabumist. InsO kohaselt peab kohus omavalitsuse määramisel tuvastama, kas võlgnik on esitanud pankrotiavalduse InsO §-s 17 sätestatud maksevõimetuse, InsO § 18 järgi ähvardava maksejõuetuse või InsO §-s 19 kohaselt ülevõlgnevuse alusel. Sarnaselt Soome saneerimisseaduse §-ga 6 on InsO § 18 alusel ähvardava maksejõuetuse ilmnemisel esitatud võlgniku omavalitsuse taotluse puhul kohtul kergem eeldada, et InsO § 270 lg 2 p 3 sätestatud menetluse venitamise või võlausaldajate kahjustamise soov võlgnikul puudub ja võlgnik tahab varakult alata saneerimist ning esitab kompromisettepaneku (*9, lk 335*). Maksejõuetuse ja ülevõlgnevuse alusel esitatud taotluse puhul on olukord keerulisem. Nimelt kui võlgnik on teostanud sellist ärijuhtimise poliitikat, mille tulemusena on tekkinud majandustegevuse kahjum ja võlausaldajate nõuded jäävad olulises ulatuses rahuldamata, ning võlgnik ei ole kasutanud InsO §-s 18 ettenähtud seaduslikku võimalust kriisi vältimiseks, on kohtul ja võlausaldajatel raske aktsepteerida võlgniku omavalitsuse taotlust – palju selgem võib olla vajadus tavalise pankrotimenetluse algatamiseks (*9, lk 338*). Võlgnik saab kohtu kahtlusi protsessi venitamise või võlausaldajate huvide kahjustamise osas tagasi lükata sellega, et ta esitab temaga suhteid omavate pankade ja äripartnerite nõusolekud ja ettevõtte nõukogu liikmete kinnituse, et omavalitsuse määramisega ei rikuta võlausaldajate õigusi (InsO § 270 lg 2 p 3). Suured võlausaldajad peavad olema valmis vastutama väikeste võlausaldajate ja töötajate huvide kaitsmise eest. Nimelt peab võlgnik kohtule tõendama, et väikevõlausaldajate ja töötajate nõuete täitmine on suurimate võlausaldaja poolt garanteeritud (*9, lk 339*).

InsO §-ga 271 on esimesele võlausaldajate koosolekule antud võimalus korrigeerida kohtu ajutist otsust võlgniku omavalitsuse taotluse tagasilükkamise kohta ja otsustada võlgniku omavalitsemine. Pärast pankrotimenetluse algatamist ei ole võlgnikul enam õigust vastavat taotlust esitada. Antud juhul peavad võlausaldajad nõustuma võlgniku

saneerimiskavaga ning olema veendunud, et omavalitsuse aktsepteerimisel ei teki takistusi menetluse läbiviimisel ega kahjustata võlausaldajate huve.

Omavalitsuse määramisel nimetab kohus järelevaataja. Kui võlgnik taotleb omavalitsuse määramist, nimetab kohus uue isiku senise pankrotihalduri asemele (InsO § 270 lg 3). Juhul kui võlausaldajad taotlevad võlgniku omavalitsuse määramist, võib kohus määrata järelevaatajaks senise pankrotihalduri (InsO § 271). Järelevaataja peab kontrollima võlgniku majanduslikku olukorda ja tegevust ning isiklikke väljaminekuid.

Töö autori hinnangul kehtestab InsO § 270 tingimused, mille alusel võib kohus pankrotimenetluse põhieeldustest ja -otsustustest kõrvale kalduda. Kohus ei vabasta võlgnikku tema vara valitsemise- ja käsutamise õigustest, vaid jätab võlgnikule omavalitsuse määramisega vara valitsemise õiguse järelevalve all, mis on iseloomulik ka saneerimismenetlusele Soome ettevõtete saneerimise seaduse alusel.

4.2. Võlgniku omavalitsuse teostamine ja tühistamine

Võlgniku omavalitsuse määramine eeldab, et võlgnik esitab omavalitsuse taotluse koos pankrotimenetluse algatamise avaldusega enne tegeliku maksejõuetuse saabumist (InsO § 18). Kui kohus rahuldab omavalitsuse taotluse, omandab ettevõtja oma ettevõtte osas pankrotihalduriga sarnased volitused pankrotivara haldamisel.

Võlgnikul säilib vara valitsemise ja käsutamise õigus, kaasa arvatud krediitide tagamise sõigus. InsO § 275 lg 1 kohaselt saab võlgnik võtta endale kohustusi, mis kuuluvad tavalise äritegevuse juurde. Kohustusi, mis ei ole seotud tavapärase majandustegevusega, saab võlgnik võtta ainult järelevalvet teostava haldur nõusolekul. InsO § 278 lg 1 kohaselt on võlgnik õigustatud enda ja oma perekonnaliikmete jaoks võtma pankrotivarast vahendeid, mis võimaldavad, arvestades võlgniku senist elatustaset, tagasihoidlikku eluviisi. Omavalitseval võlgnikul tekivad spetsiifilised pankrotiõiguslikud volitused, mis kuuluksid tavalises pankrotimenetluses pankrotihaldurile, näiteks peab võlgnik tagama võlausaldajate võrdse kohtlemise ja nõuete ühetaolise rahuldamise. Omavalitsuse ajal on võlgnik algatatud menetluses “iseenese asjade hooldaja” (9, lk 345).

Võlgnik jääb raamatupidamise kohustatud subjektiks ning lisaks peab võlgnik tulenevalt InsO § 281 lg-st 1 pidama pankrotivara ja võlausaldajate nimekirja ning koostama vara ülevaate (InsO §-d 151–153). Võlgnik peab koostama aruandeid võlausaldajate

koosolekule (InsO § 281 lg 3). Lisaks raamatupidamise kohustusele tuleb võlgnikul teostada iga-aastane audiitorkontroll (InsO § 155). Omavalitseval võlgnikul on Saksa maksukorraldusseaduse (*Abgabeordnung*) § 251 lg 1 alusel äri- ja maksuõiguslikud kohustused ainult selles ulatuses, mis on määratud pankrotimenetluse erisustega (8, lk 345).

Võlgniku omavalitsuse korral peavad võlausaldajad sarnaselt pankrotimenetlusega oma nõuetest teatama. Omavalitsust teostaval võlgnikul on õigus esitada põhjendatud vastuväiteid võlausaldajate nõuetele (InsO § 283 lg 1). Võlgniku omavalitsuse määramine tähendab moratoriumi võlgniku lepingulistele suhetele tema võlausaldajatega kogu saneerimise ajaks. Nagu tavalises pankrotimenetluses põhjustab omavalitsuse määramine olukorra, kus võlausaldaja ei saa enam nõuda võlgnikult täitmist, vaid saab esitada nõude kahju hüvitamiseks lepingu mittetäitmise tõttu. InsO § 279 kohaselt tehingute täitmise ja ettevõtte nõukogu liikmete osalemise volitused (InsO §-d 103–128) kehtivad omavalitsuse ajal nii, nagu on pankrotimenetluses ette nähtud, vaatamata asjaolule, et pankrotihalduri asemele astub võlgnik. InsO § 282 lg 1 kohaselt on omavalitsuse määramisel võlgnikul pankrotihaldurile kuuluv õigus pandiesemed realiseerida ning kasutada menetluse läbiviimiseks õiguslikku abi (9, lk 345).

Võlgniku omavalitsuse teostamise kontrollimiseks määratakse kohtu poolt järelevaataja – kohtu poolt kinnitatud haldur. InsO § 274 lg 3 kohaselt on järelevalvet teostav haldur kohustatud kontrollima, kas omavalitsuse teostamine kahjustab võlausaldajate huve ja sellest kohe teatama kohtule ning pankrotitoimkonnale. Kohustusi, mis ei ole seotud tavalise majandustegevusega, võib võlgnik võtta ainult halduri nõusolekul. Kohus võib määrata, et kogu majandustegevuseks vajalik arveldus toimuks ainult halduri nõusolekul.

Omavalitsuse teostamine on sarnane saneerimiskava täitmisega pankrotimenetluses. Nagu alapunktis 4.2 käsitletud, esitab võlgnik koos pankrotiavaldusega saneerimiskava, mis on pakkumiseks võlausaldajatele edaspidise menetluse läbiviimiseks – omavalitsuse teostamine toimub algatatud pankrotimenetluse raames. Sarnane olukord tekib Eesti kehtivas pankrotiseaduse alusel, kus võlgnikul on võimalus algatatud pankrotimenetluse raames, kuid enne pankroti väljakuulutamist esitada võlausaldajatele kompromissettepanek. Kui kompromiss kinnitatakse kohtu poolt, lõpetab kohus pankrotimenetluse ja võlgnik saab tagasi vara valitsemise õiguse (PankrS § 109 lg-d 1 ja 2), mis on iseloomulik omavalitsusele Saksa pankrotiseaduse alusel.

Kohtuliku järelevalve all oleva võlgniku omavalitsuse määramise saab tühistada, kui seda taotleb võlausaldajate koosolek. Mitte ainult esimene võlausaldajate koosolek, kes on InsO § 271 alusel kohustatud omavalitsuse üle otsustama, vaid ka iga hilisem võlausaldajate koosolek võib InsO § 272 lg 1 kohaselt vastu võtta otsuse võlgniku omavalitsuse lõpetamiseks. Samasugune õigus on lisaks võlausaldajate üldkoosolekule ka üksikul võlausaldajal. InsO § 272 lg 1 p 2 kohaselt võlausaldajate koosoleku kokkutulemisest sõltumata on iga üksik võlausaldaja õigustatud piisavate põhjenduste esitamisel võlausaldajate õiguste kahjustamise kohta taotlema omavalitsuse määrase tühistamist.

Võlausaldajate koosoleku ja üksikute võlausaldajate kõrval on ka võlgnikul õigus esitada avaldus omavalitsuse tühistamiseks. Isegi kui võlgnik oli pankrotimenetluse algatamisel valmis ettevõtet ise edasi juhtima ja ta esitas ka taotluse omavalitsuse määramiseks, võib juhtuda, et tema valmidus selleks kaob edasise menetluse käigus. Üheks põhjuseks on omavalitseva võlgniku piiratud otsustusvabadus – võlgnik peab arvestama halduri ja pankrotitoimkonna poolt esitatud nõuetega ja samal ajal võlausaldajate koosoleku taotlusel kohtu poolt määratud piirangutega (9, lk 345). Teiseks põhjuseks võib olla omavalitsusmenetluses esitatud saneerimisettepaneku ebaõnnestumine. Seetõttu on võlgnikule vastavalt InsO § 272 lg 1 p-le 3 antud võimalus esitada taotlus omavalitsuse ennetähtaegseks lõpetamiseks.

Kohus ei lõpeta võlgniku omavalitsust halduri avalduse alusel, kuigi tühistamise avalduse aluseks võib olla omavalitsuse ajal võlausaldajate huvide kahjustamine. See eristab omavalitseva võlgniku õiguslikku positsiooni halduri omast, kes võidakse mõjuvatel põhjustel InsO § 59 lg 1 kohaselt pankrotikohtu poolt oma ametikohustustest vabastada. Omavalitsuse lõpetamine eeldab võlausaldaja või võlgniku avaldust ja võlausaldajate koosoleku otsust (InsO § 272 lg 1). Võlgniku omavalitsuse tühistamise tagajärjel taastatakse pankrotimenetlus üldiste reeglite järgi algusest peale.

4.3. Moratorium kui võlgniku omavalitsuse vorm

Eesti seadusandlus tunneb samuti võlgniku omavalitsuse instituuti ähvardava maksejõuetuse lahendamiseks. Nimelt sätestavad kindlustustegevuse seaduse (edaspidi – KTS) §-d 50–57 kindlustusandaja erirežiimi ja krediidasutuste seaduse (edaspidi – KAS) §-d 111–115 krediidasutuse moratoriumi kehtestamise.

KTS § 50 kohaselt on erirežiim kindlustusandja esindamiseks või tema tegevuseks kehtestatud tavalisest erinev kord, mille eesmärgiks on välja selgitada kindlustusandja tegevuse seadusega kooskõlla viimise võimalikkus ja tarvitusele võtta abinõud kindlustusvõtjate huvide kaitsmiseks. Erirežiimi võib kehtestada, kui esinevad asjaolud, mis võimaldavad tegevusloa kehtetuks tunnistada, või kui on põhjendatud kahtlus, et selliseid asjaolusid võib esineda (KTS § 50 lg 2). Seega on erirežiimi puhul sarnaselt võlgniku omavalitsusega tegemist tavalisest erineva korraga, mille eelduseks on asjaolu või põhjendatud kahtlus, et kindlustusandja tegevus ei vasta kehtestatud normatiividele, mis tähendab, et kindlustusandaja majandustegevus on sattumas finantskriisi. Kuigi Finantsinspektsiooni poolt KTS § 51 kohaselt tehtud kindlustusandja erirežiimiotsusega antakse erirežiimihaldurile nii kindlustusandja juhatuse, nõukogu kui ka üldkoosoleku volitused (KTS § 52 lg 3), ei ole määratud erirežiimihalduril võimalik kindlustusandjat juhtida ilma endise juhtkonnata. Kindlustusandaja juhtkonnast ja töötajatest sõltub olulisel määral erirežiimi tulemus – tegevusloa tühistamine või tegevuse jätkamine. Seega toimub erirežiimi ajal võlgniku omavalitsus erirežiimihalduri kontrolli all. 12. mail 2002. a kehtestas Finantsinspektsiooni juhatus oma otsusega nr 31-3 Nordika Elukindlustuse AS erirežiimi, tehes erirežiimihaldurile ülesandeks esitada tegevusaruanne kindlustusandja majandustegevuse kohta, sh vara, kohustuste, kindlustusportfelli, seotud vara koosseisu, likviidse vara ning kindlustusportfelli üleandmise vajalikkuse kohta. Selles menetluses toimus kindlustusandja majandustegevuse edasine juhtimine koostöös juhtkonnaga, arvestades erirežiimi kehtestamisest tulenevaid piiranguid. Erirežiimihaldur on kohustatud oma tegevuses lähtuma eelkõige kindlustusvõtjate, kindlustatute ja võlausaldajate ning seejärel kindlustusandja huvidest. Erirežiimihalduri tegevus ei tohi kahjustada muuhulgas võlgniku majanduslikke huve (KTS § 52 lg 7). Juhtkonnaga koostöö käigus selgitati välja kindlustusandja kõrvalekalded kindlustustegevuse seaduse nõuetest ning arutati võimalusi kindlustustegevuse jätkamiseks. Selle tulemusena otsustati kindlustusportfell üle anda teisele kindlustusandjale. 11. juulil 2002. a Finantsinspektsioon oma otsusega nr 45-4/2 lõpetas erirežiimi ja tühistas kindlustusandja tegevuslitsentsi kindlustustegevuse kohta. Endine kindlustusandja säilitas vara ja majandustegevuse, mis võimaldas jätkata tavalise äriühinguna. Oma olemuselt toimus kindlustusandja saneerimine, mille tulemusena olid kaitstud nii kindlustusvõtjate õigused, kui säilis ka maksejõuetu äriühingu majandustegevus.

KAS § 111 alusel on moratorium makseraskustes oleva krediitiasutuse tegevuse osaline või täielik peatamine eesmärgiga selgitada välja makseraskuste põhjused ja iseloom ja võimalused maksevõime taastamiseks ning kaitsta võlausaldajate varalisi huve. Sarnaselt

erirežiimi või võlgniku omavalitsuse kehtestamisega on moratooriumi määramise aluseks ähvardav maksejõuetus, kuna krediidasutus ei suuda täita tähtaegselt kas või ühtegi kohustust hoiustajate ees, või on krediidasutuse likviidse vara ja jooksvate kohustuste vahekord on selline, et Finantsinspektsiooni arvamuse kohaselt ei ole krediidasutus suuteline oma kohustusi täitma (KAS § 112 lg 1). Moratooriumi kehtestab Finantsinspektsioon, määrates moratooriumihalduri, kelle pädevusse kuulub krediidasutuse esindamine, juhtimine ja kontrollimine ning krediidasutuse vara valitsemine ja käsutamine. Töö autori hinnangul on moratoorium võlgniku omavalitsus Finantsinspektsiooni ja moratooriumihalduri kontrolli all.

6. oktoobril 1998. a kehtestas Eesti Pank AS-le ERA Pank juhtkonna taotlusel moratooriumi kuueks kuuks. 6. aprillil 1999. a Eesti Panga Nõukogu oma otsusega nr 3-1 lõpetas moratooriumi ja esitas kohtule avalduse pankrotimenetluse algatamiseks. Eesti Panga Nõukogu otsuse punktide 3-6 kohaselt ületasid AS Era Panga kohustused panga vara rohkem kui 40 miljoni krooni võrra ning AS ERA Pank ei täitnud panga poolt kavandata tehinguid ja toiminguid panga rekapitalizeerimiseks ja panga likviidsuse kindlustamiseks, mis pidi võimaldama AS ERA Panga tegevust jätkata. Lisaks eeltoodule esitas AS ERA Pank 5. aprillil 1999. a Eesti Pangale AS-i ERA Pank aktsionäride üldkoosoleku otsuse, milles panga aktsionärid tunnistasid, et ei ole võimelised oma saneerimiskava teostama, ja otsustasid panga tegevuse vabatahtlikult likvideerida, esitamata dokumente oma suutlikkuse kohta rahuldada võlausaldajate nõuded täies ulatuses (Eesti Panga Nõukogu 6. aprilli 1999. a otsuse nr 3-1 p 1-2). Seega ei suutnud võlgnik täita oma esitatud saneerimiskava moratooriumi ajal. Töö autori arvamuse kohaselt sõltub võlgniku omavalitsuse ajal esitatud saneerimiskava õnnestumine eelkõige maksejõuetu ettevõtja võimalustest objektiivselt olukorda hinnata ja pakkuda saneerimiskava, mis on usaldusväärne nii võlausaldajate kui ka järelevalvet teostava ameti jaoks.

Eesti uue pankrotiseaduse kohaselt, kui pankrotiavalduse on esitanud võlgnik, kuulutab kohus pankroti välja ka juhul, kui maksejõuetuse tekkimine on tulevikus tõenäoline (uue PankrS § 31 lg 3). Uues pankrotiseaduses on ettevõtjale sätestatud võimalus taotleda pankrotimenetluse algatamist äriühingu ähvardava maksejõuetuse korral, samas ei ole sätestatud võimalust koos pankrotiavalduse esitamisega taotleda ettevõtja omavalitsust saneerimise läbiviimiseks nagu näiteks Saksa pankrotiseaduses, kuigi Eesti seadustes on krediidasutuse puhul moratooriumi taotlemine ettevõtja enese poolt sätestatud. Töö autori arvates peaks olema võlgnikul võimalus rangelt piiritletud eeldustel ähvardava

maksejõuetuse ilmnemisel taotleda ettevõtja omavalitsuse kehtestamist. Niisuguse õiguslikult garanteeritud võimaluse loomine peaks stimuleerima ausat võlgnikku õigeaegselt saneerimismenetluse avaldust esitama. Töö autori hinnangul ei suurenda veel niisuguse võimaluse andmine saneerimise kasutamist, kuid loob selleks seadusest tulenevad eeldused. Võlgniku omavalitsuse taotlemine võib toimuda nii pankrotimenetluse raames kui ka pankrotimenetluse väliselt eraldi seaduse alusel. Ka uue pankrotiseaduse autorite arvates on vaja kaaluda iseseisva ja spetsiifilisi menetlusnorme sisaldava saneerimisseaduse väljatöötamist, mis reguleeriks ettevõtte tervendamist ja kompromissi tegemist pankrotimenetluse väliselt (44, lk 20).

LÕPPSÕNA

Eesti vanasõna “Häda ei hüüa tulles!” ei kehti üldreeglina ettevõtja maksejõuetuse kohta. Finantskriisi lähenemine annab endast märku ähvardava maksejõuetuse näol pingelisusega täita kohustusi. Maksejõuetus ongi ettevõtja halvenenud finantsseis. Ettevõtja maksejõuetus on nii saneerimismenetluse kui ka pankroti väljakuulutamise eelduseks. Maksejõuetuse majandusliku olemuse teadvustamise kõrval on oluline maksejõuetuse õigusliku tähenduse määratlemine tulenevalt maksejõuetuse raskusastmest. Maksejõuetuse juriidiline tähendus seisneb selles, et esiteks peaks maksejõuetuse lahendamist reguleeriv seadus võimaldama, tulenevalt maksejõuetuse majanduslikust olemusest ja raskusastmest, ettevõtjal või tema võlausaldajatel otsustada saneerimismenetluse või likvideerimise vahel pankrotimenetluses. Teiseks annab maksejõuetus aluse kohtule otsustamiseks, kas võlgnikule saneerimisvõimaluse andmine tuleneb seadusest ja on võlausaldajate huvides või tuleb algselt alustada pankrotimenetlust.

Saneerimine on maksejõuetu ettevõtja äritegevuses abinõude rakendamine, mille tulemusena jätkub majandustegevus ning majandustegevuse jätkamise kaudu on võimalik rahuldada võlausaldajate nõudeid. Likvideerimine pankrotimenetluses on maksejõuetu ettevõtja vara realiseerimisega äritegevuse lõpetamine ning realiseerimisest saadava tulemiga võlausaldajate nõuete rahuldamine. Tegemist on alternatiivsete maksejõuetuse lahendamise viisidega. Saneerimise kui alternatiivi sätestamine ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses sõltub eelkõige valitsevast õigussüsteemist ja seadusandja tahtest majanduspoliitika arenguga kaasas käia. Seadusandja sätestab saneerimise kahel viisil: saneerimisena pankrotimenetluse raames ja saneerimisena eraldi seaduse alusel. Saneerimise majanduslik olemus saneerimise viisist ei muutu. Saneerimisel on oluline tähtsus ajalisel faktoril – millal seadus sätestab saneerimise alustamise võimaluse.

Eesti õigus suunab maksejõuetut ettevõtjat esitama ajutise või püsiva iseloomuga maksejõuetuse korral pankrotiavalduse ning alles pärast pankroti väljakuulutamist on võimalik alustada saneerimismenetlusega. Pankroti väljakuulutamine on aga signaal pankadele ja võlausaldajatele, et maksejõuetu ettevõtja on püsivates makseraskustes. Eesti kehtiva ja uue pankrotiseaduse kohaselt on ettevõtte saneerimine võimalik pankrotiseaduse raames võlausaldajate koosoleku poolt kinnitatud tervendamiskava või kompromissi alusel. Juriidilisest isikust võlgniku tervendamine seisneb abinõude

rakendamises, mis võimaldavad võlausaldajate nõuete rahuldamise võlgniku majandustegevuse kaudu. Tervendamist võib haldur alustada kohe pärast pankroti väljakuulutamist.

Kompromiss saneerimisviisina on võlgniku ja võlausaldajate vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises. Kompromissi sõlmimine osutub võimalikuks, kui võlgnik ja võlausaldaja on jõudnud sarnasele arusaamale, et kokkulepe ettevõtte jätkamiseks on kasulikum kui selle likvideerimine pankrotimenetluses. Kompromissi tulemusena jätkab võlgnik tavaliselt oma majandustegevust ning rahuldab võlausaldajate nõudeid olemasoleva vara ja teenitava kasumi arvelt. Kompromissi korral rahldatakse võlausaldajate nõuded kokkulepitud tähtaja jooksul. Eesti kehtiva pankrotiseaduse järgi saab ettevõtet kompromissi regulatsiooni kohaselt saneerida algatatud pankrotimenetluses kas enne või pärast pankroti väljakuulutamist.

Eesti uues pankrotiseaduses on saneerimiskava sisu sätestamisel pööratud rohkem tähelepanu maksejõuetuse majanduslikule olemusele kui kehtivas pankrotiseaduses – käsitletud on tervendamist ja kompromissi koostoimivatena. Töö autori arvates tuleks uues pankrotiseaduses asendada tervendamise ja kompromissi eraldi käsitlemine saneerimiskava sätestamisega. Tulenevalt eeltoodust teeb autor ettepaneku Eesti uut pankrotiseadust täiendada selliselt, et tervendamise ja kompromissi asemel kasutataks ühtset terminit “saneerimine”, kuna neid uue pankrotiseaduse kohaselt juba koostoimivatena käsitletakse.

Eesti uue pankrotiseaduse koostamise üheks peamiseks eesmärgiks on olnud vähendada likvideerivate pankrotimenetluste arvu ja parandada saneerimise ehk ettevõtte tervendamise võimalusi. Nagu eespool käsitletud, võimaldab kehtiv pankrotiseadus võlgnikul esitada kompromissettepaneku enne või pärast pankroti väljakuulutamist. Uue pankrotiseaduse kohaselt peab võlgnik taotlema pankrotimenetluse algatamist ja pankroti väljakuulutamist, et võimalusel osaleda saneerimise ettevalmistamisel; kompromissi vastuvõtmine saab toimuda alles pärast nõuete kaitsmist. Kehtiv pankrotiseadus võimaldab ajaliselt kompromissettepanekut esitada ja kinnitada varem kui uus pankrotiseadus. Töö autori arvates on otsustamine ajaliselt nihutatud pankrotimenetluse keskele, mis võib muuta saneerimise võimatuks. Töö autori hinnangul on saneerimise võimalused juriidiliselt paremini reguleeritud Saksa pankrotiseaduses ja Soome ettevõtete saneerimise seaduses, mille kohaselt saab võlgnik oma initsiatiivil algatada saneerimismenetluse saneerimiskava esitamisega. Töö autor teeb ettepaneku täiendada uut pankrotiseadust

eesmärgiga suurendada eeldatava maksejõuetuse puhul võlgniku saneerimisiniitsiatiivi. Sarnaselt Saksa pankrotiseaduse ja Soome saneerimisseaduse sätetega tuleks anda võlgnikule võimalus püsiva maksejõuetuse ennetamiseks taotleda saneerimismenetluse alustamist. Uus pankrotiseadus on sätestanud alused ettevõtte saneerimiseks pankrotimenetluse raames, kuid ei võimalda saneerida pankrotimenetluse väliselt.

Töö autori arvamuse kohaselt tuleb Eestis kehtestada eraldi ettevõtete saneerimise seadus, mis võimaldaks saneerimismenetluse läbi viia sõltumatult pankrotimenetlusest. See on üheks töös tehtud peamiseks järelduseks, mis tugineb alljärgnevale argumentidele. Esiteks annab saneerimise sätestamine eraldi seadusega võlgnikule võimaluse ajaliselt varem alustada saneerimismenetlust kui pankrotimenetlust. Saneerimismenetluse alustamise eelduseks on ettevõtja ähvardav või ajutise iseloomuga maksejõuetus, seega on otsustus saneerimiseks oma olemuselt puhtalt majandusliku sisuga. Eraldi seadus saneerimise kohta loob eeldused maksejõuetu ettevõtja ettevõtte majanduslikult mõistlike lahenduste saavutamiseks nii võlgnikust ettevõtja kui ka võlausaldajate jaoks. Saneerimine eriseaduse alusel suurendab saneerimise õnnestumise tõenäosust, kuna võimaldab võlgnikul alustada saneerimist juba ähvardava maksejõuetuse staadiumis. Võrreldes saneerimisega pankrotimenetluses võimaldab saneerimine eraldi seaduse alusel vastava menetluse algatamist siis, kui saneerimine on võimalik, kuna maksevõimetus ei ole veel saabunud, kuid on tulevikus tõenäoline.

Teiseks kaitseb saneerimine eraldi seaduse alusel võlgniku huve paremini kui saneerimine pankrotiseaduse raames. Vähetähtis ei ole võlgniku tahe kasutada seadusest tulenevaid võimalusi, samuti on oluline võlausaldajate usaldus võlgniku või halduri poolt pakutava saneerimisettepaneku vastu. Võlgnikust ettevõtjal, vaatamata tema ebaedule, on rohkem informatsiooni antud majandusvaldkonnas ja enam teadmisi oma äritegevuse kohta ning võimaluse andmisel on võlgnik võimeline majandustegevuse raskustest välja tooma. Mida paremad võimalused sätestab seadusandja kohtuliku kaitse all saneerimisele, seda suurem on saneerimise õnnestumise võimalus isegi püsivate makseraskuste korral. Saneerimismenetluse ajal on võlgnik kohtuliku moratoriumi tingimustes; selle käigus koostatakse võlausaldajate enamusele vastuvõetav saneerimiskava, mille abil jätkab võlgnik majandustegevust ja võlausaldajate nõuete rahuldamist majandustegevuse kaudu. Finantskriisi sattumisel peaks ausal võlgnikul säilima kontroll oma ettevõtte üle, kuna ähvardav makseraskus ei ole veel sedalaadi põhjuseks, et riivata võlgniku valitsemise ja käsutamise õigust ning piirata aktsionäride ja osanike võimalust ja huvi oma senised investeeringud säilitada.

Kolmandaks tekib saneerimisel eraldi seaduse alusel puhver võlgniku jaoks võlausaldajate rünnete eest, mis võivad hävitada ka parimad kavatsused ja võimalused sellest olenemata, et saneerimine on nii võlausaldajate, võlgniku kui ka majandussüsteemi korrastamise huvides. Nagu eelmises lõigus käsitletud, tekib moratoriumiga sarnane õiguslik seisund võlgniku tegeliku olukorra väljaselgitamiseks, saneerimiskava esitamiseks ja teostamiseks. Eesti õigus tunneb samuti pankrotieelset võimalust finantskriisi lahendamisel. Nimelt krediitdiasutuste ja kindlustusseltside puhul on võimalik kasutada moratoriumi makseraskustes oleva finantseerimisasutuse tegevuse osaliseks peatamiseks eesmärgiga selgitada välja makseraskuste põhjused ja iseloom ning võtta tarvitusele abinõud olukorra parandamiseks ja võlausaldajate huvide kaitseks. Moratoriumi ajal peatatakse väljamaksed ning kohustuste täitmine, mis on võetud enne moratoriumi kehtestamist. Samal ajal ei ole ka võlausaldajatel õigust esitada nõudeid makseraskustes oleva finantseerimisasutuse vastu. Niisugune seisund kaitseb nii võlgnikku kui ka võlausaldajaid. Moratoriumi ajal peab moratoriumihaldur jõudma selgusele, kas näiteks krediitdiasutus suudab tegevust jätkata või tuleb tegevus lõpetada. Moratoriumihalduri ettekande põhjal otsustab Finantsinspeksioon, kas lubada krediitdiasutusel edasi tegutseda või tühistada krediitdiasutuse tegevuslitsents ja see lubada likvideerida või algatada pankrotimenetlus. Saneerimisel pankrotimenetluse raames on halduril kohustus, vaatamata kompromisettepaneku menetlusele, jätkata pankrotiseaduses ettenähtud protsessi läbiviimist.

Neljandaks loob saneerimise sätestamine eraldi seaduses alternatiivi ettevõtte likvideerimisele pankrotimenetluses, kuna saneerimine tähendab tervendamist, mis turumajanduslikes tingimustes on üldjuhul menetluse osapooltele tulusam kui ettevõtte likvideerimine. Menetluse kulg ja ülesehitus vastavad osalejate majanduslikele huvidele. Töö autori arvates võiks saneerimisseadus saneerimismenetluse jagada neljaks põhietapiks.

Esimeses, menetluse algatamise etapis otsustab kohus, kas menetlus tuleb üldse algatada. Maksejõuetu ettevõtte saneerimisettepaneku esitamine eeldab möödunu, käesoleva ja tulevikus oodatava rahandusliku olukorra hindamist. Analüüsi tulemusel saadakse teada möödunu rahandusliku seisundi ja selle kujunemise põhjustest. Finantsanalüüsi aluseks on raamatupidamisbilanss, kasumiaruanne ja rahavoogude aruanne ning muud vajalikud dokumendid. Eelneva tegevuse objektiivne analüüs annab informatsiooni pakutava saneerimiskava reaalsuse kohta ning võimaluse välja selgitada põhjused, mis finantskriisini viisid. Ebasoodsa olukorrani jõudmise põhjuste analüüs on vajalik selleks,

et vältida põhjendamatut optimismi. Saneerimisettepanekut on mõtet esitada vaid siis, kui on täiesti kindel, et võlgniku edasine tegutsemine on senisest edukam ning võimaldab ettepaneku tingimustega toime tulla. Objektiivsetest asjaoludest lähtuvalt saavad võlausaldajad näidata oma valmisolekut koostööks võlgnikuga. Kui võlgniku maine on halb (ta on teinud katset petta oma võlausaldajaid), siis võlausaldajad tavaliselt saneerimise kasuks ei otsusta. Kui võlgnik siiralt üritab teha kõik temast oleneva võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, siis on ettepaneku aktsepteerimine võlausaldajate poolt reaalne. Kui kohtuotsus on positiivne, määratakse haldur, kes asub saneerimist läbi viima ja teostama kohtupoolset kontrolli edasise menetluses üle.

Teises, saneerimise planeerimise etapis esitatavad võlgnik või haldur kohtule saneerimisettepaneku. Planeerimisetapis tuleb ka saneerimisettepanekut tutvustada võlausaldajatele ja võimalikele finantseerijatele. Saneerimiskava kujutab endast ettepanekut võlausaldajatele kriisiolukorra lahendamiseks ning sellest tulenevalt peab kava olema usaldusväärne, mille tagab saneerimiskava sisu detailne sätestamine, mis omakorda kindlustab majandusliku põhjendatuse. Müügiproгноos on kogu saneerimise (äriplaani) võtmelement. Selle koostamisel arvestatakse senise läbimüügi tendentse, mis püsivad ka järgmisel aastal, ning neid tendentse oluliselt mõjutada võivaid asjaolusid (reklaam, hinnad). Saneerimiskava koostamisel peab arvestama kompromissi võimalusega. Pigem kujunebki saneerimiskavast kompromissi ja uue müügiplaani ühendus. Lisaks majanduslikule põhjendatusele on vaja ka saneerimiskava teostamise võimalikkust lisadokumentidega tõendada. Makseraskustes oleva äriühingu kriisiseisundi lahenduste ebausutav või pealiskaudne käsitlemine suurendab usaldamatust ning võib süvendada maksejõuetust veelgi. Saneerimiskava võlgniku majandustegevuse jätkamiseks peaks olema sarnaselt Saksa pankrotiseaduses ja Soome saneerimisseaduses sätestatuga vähemalt neljaosaline. Saneerimiskava esimeses osas antakse ülevaade maksejõuetu äriühingu seisundist. Teises osas kirjeldatakse maksejõuetuse lahendamise sisu (ettevõtja kutse- või majandustegevuse sisuliselt uus äriplan, sealhulgas näiteks võlausaldajate poolt osaluse omandamine) ja finantseerimisallikaid, mis on saneerimise õnnestumise aluseks. Kolmandas osas käsitletakse võlausaldajaid ning nõuetega seonduvat (võlgade vähendamine või maksetähtaegade pikendamine, kuidas koheldakse pandiga tagatud võlausaldajaid). Neljandas osas esitatakse dokumendid ja nimekirjad (võlgniku varade ja kohustuste kohta), ekspertide (audiitorite) arvamus pakutava saneerimiskava realiseerumise tõenäosuse kohta (hinnang varade väärtuse ning tõenäosuse kohta, et esitatav kompromissikokkulepe täidetakse) ning avaldus tagatiseta võlausaldajatele nõuete

tunnustamise kohta, kui võlgnik kuulutatakse pankrotistunuks, võimalusel ka suurimate võlausaldajate poolt kava tunnustamise avaldused.

Kolmandas, s.o otsustamisetapis võidakse saneerimisettepaneku koostajale anda võimalus ettepanekut parandada, kontrollida või täiendada. Saneerimise läbiviimine on eelkõige kokkulepitud meetmete kasutamine, mis seisneb majandustegevuse jätkamises ja võimaliku teenitud kasumi jaotamises vastavalt kinnitatud saneerimiskavale. Saneerimiskava kinnitamiseks on vajalik võlausaldajate enamuse heakskiit. Ettevõtja majandustegevuse edukas saneerimine – ettevõtja päästmine – eeldab seda, mis reeglina löögi alla sattunud võlgnikul puudub: vabu rahalisi vahendeid. Saneerimiskrediitide täiendav tagamine võrreldes teiste kohustustega on otsustava tähtsusega saneerimise läbiviimise võimaluse suhtes. Krediidandjad jäävad rahule ainult eeldusel, et nende seotus on eriliselt tagatud. Põhjalikult läbitöötatud saneerimisplaan on ka kredidi saamise aluseks. Saneerimisplaani peab saama saneerimise ettevalmistamise ajal nii võlgniku ja võlausaldaja huvides kui ka võimaliku finantseerija ettepanekul muuta või täiendada.

Viimases, kinnitamisetapis teeb kohus otsuse võlausaldajate toetuse saanud ettepaneku kinnitamise kohta. Töö autori arvates ei peaks kohus saneerimiskava hindamisel lähtuma mitte ainult õiguslikest alustest, vaid hindama saneerimiskava majanduslikke aspekte selle teostamise võimalikkusest lähtuvalt. Kohtu poolt kinnitamise nõue tuleneb vajadusest erapooletu ja pädeva kontrollorgani järele, kes tagaks kompromisettepaneku kinnitamisega kompromissi osapooltele, et ettepanek võeti vastu seaduse sätteid ja võlausaldajate huve järgides. Saneerimiskava ei tohi halvendada nende võlausaldajate õigusi, kes ei olnud teada, kes ei võtnud otsustamisest osa või kes hääletasid saneerimiskava vastu. Nimetatud võlausaldajate seisund ei tohi olla halvem seisundist, milles võlausaldajad oleksid likvideerimisel pankrotimenetluses. Kui saneerimisettepanek kinnitatakse, saab sellest võlgnikku ja kõiki võlausaldajaid kohustav saneerimisprogramm. Pärast seda määratakse saneerimisvõlgade ja teiste ettepanekus kindlaksmääratud õigussuhete tingimused juba programmist lähtuvalt. Kohtuliku saneerimise menetlus peab selle järgi tuginema osaliste privaatautonomia põhimõttele, kuna saneerimise kinnitamise otsus peab tulema kohtuliku arutelu protsessis ja olema osaliste poolt teostatav.

Saneerimismenetluse ja pankrotimenetluse eraldi sätestamisel on kohtul võimalik teha valikuid vastavalt seaduses sätestatud võimalustele. Kui saneerimise taotluse esitamise ajaks on esitatud ka pankrotiavaldus, tuleks kohtul eelkõige kaaluda saneerimismenetluse alustamist. Juhul kui kohus algatab saneerimismenetluse, tuleks pankrotiavaldus jätta rahuldamata. Saneerimine viiakse läbi ettevõtte majandustegevuse jätkamise kaudu, mis

on allutatud kohtu järelevalvele. Kui kohus jätab saneerimisavalduse rahuldamata, tuleks alkatada ettevõtja pankrotimenetlus. Kui alkatatud pankrotimenetluses ilmneb enne pankroti väljakuulutamist saneerimise võimalus, siis võlausaldajate enamuse nõusolekul võiks saneerida pankrotiseaduse raames. Pankrotimenetluse raames võib sätestada võimaluse realiseerida ettevõtte või selle organisatsiooniliselt iseseisev osa tervikvarana. Tervikvarana realiseerimine hoiab kokku kulusid, kuna lahendatakse probleemid tervikuna – kui on olemas omandaja, kes ettevõtte üle võtab.

Saneerimisemenetluse alustamise primaarsus on oluline signaal edaspidise saneerimise õnnestumise kohta. Kohene saneerimisemenetluse alustamine suurendab võlausaldajate usaldust esitatava saneerimiskava ja saneerimise teostatavuse vastu. Saneerimisele vaadatakse tänapäeval mitmekesistel sotsiaal- ja majanduspoliitiliste põhjustel kui väärtusele. Pankrotiõiguse uuenemine ja saneerimisemenetluse eelistamine on arengustaadiumis, mis selgelt eraldab pankrotimenetluse üldise sundtäitmise mudelist. Saneerimise sätestamine eraldi seadusena ei võimalda ettevõtjal maksejõuetuse lahendamisega kuritahtlikult viivitada, kuna alkatatud menetluses saneerimisettepaneku väljatöötamine, kulutused sellele ning kaasnev vastutus võlausaldajate ees ei anna selleks võimalust.

Sanierung als Alternative zur Liquidierung dem Unternehmen im Konkursverfahren

Das Resümee

Das Konkursgesetz gilt in Estland seit 1. September 1992, d.h. schon fast elf Jahre. Als das Konkursgesetz im Jahre 1992 in Kraft trat, fehlte die Erfahrung in Konkursrecht, zu heutigem Zeitpunkt sind Personen auf Durchführung des Konkursverfahrens spezialisiert und in den umstrittenen Fragen hat sich Gerichtspraxis gebildet. Die Statistik der Konkursverfahren und die rasche Entwicklung der Wirtschaft haben gezeigt, dass die Wirtschaftstätigkeit der Geschäftsverbände viel komplizierter geworden ist und in dauernde Zahlungsschwierigkeiten können auch diese Geschäftsverbände geraten, die sich bemüht haben ihre Wirtschaftstätigkeit korrekt zu organisieren, gemäß der geltenden Gesetzgebung, haben aber zum Beispiel die der Marktänderungen entstammenden Aspekten zur Seite gelassen. Nach der Analyse der entstandenen Erfahrung und Konkurspraxis wurden Ende des 1996 Jahres in das Konkursgesetz zahlreiche Verbesserungen eingeführt. Das Konkursgesetz in der erneuerten Redaktion trat am 01. Februar 1997 in Kraft.

Am 24. Januar 2003 wurde im Parlament der Estnischen Republik ein neues Konkursgesetz verabschiedet, das am 1. Januar 2004 in Kraft treten wird. Gegenwärtige Gesellschaft und Wirtschaft sind in ständiger Änderung. So wie jedes andere Gesetz muss auch Konkursgesetz geändert und verbessert werden, in Zusammenhang mit Änderungen in wirtschaftlichen, technischen und gesellschaftlichen Entwicklung. Wirtschaftliche Entwicklung hat dazu geführt, dass man an die rechtliche Regulation denken muss, die die Möglichkeit gibt, in die Krise geratenen Geschäftsverband, als Alternative zum verbreiteten Konkursverfahren, zu sanieren.

In der vorliegenden Arbeit ist als Hauptfrage die Möglichkeit der Sanierung als Alternative zum Konkursverfahren untersucht worden. Der Forschungsrichtung der Arbeit ausgehend sind zwei Hauptprobleme analysiert worden – Bestimmung der Zahlungsunfähigkeit und die Prinzipien des Gesetzes über die Zahlungsunfähigkeit, und Sanierung als Alternative zum Konkursverfahren. Sanierung bedeutet soviel wie Wiederherstellung des Geschäftsbetriebs der verschuldeten Körperschaft durch Heilung,

Kompromiss oder Selbstverwaltung des Schuldners als eine Art der Lösung der Zahlungsunfähigkeit.

Eine Idee des Konkursverfahrens ist eine Verfahrensweise anzubieten, um die Tätigkeit des zahlungsunfähig erklärten Unternehmens einzustellen. Bei der Anmeldung des Konkurses wird das im Gewerbe verwendete Vermögen realisiert und die aus der Realisation eingegangene Geldmittel werden an Gläubigern verteilt um ihre Forderungen zu decken. Dieser Teil des Konkursverfahrens ist von wesentlicher Wichtigkeit bei der juristischen Regulation des Wirtschaftssystems, da mittels dieses Verfahrens solche Unternehmen vom Markt entfernt werden können, für deren Fortführung wirtschaftliche Voraussetzungen nicht vorhanden sind. Konkurs seinerseits erhält die Effektivität des Wirtschaftssystems aufrecht. Konkurs ist aber unpassendes Verfahren, falls die wirtschaftlichen Schwierigkeiten des Unternehmens vorübergehend sind oder aus Gründen stammen, die man mit passenden Maßnahmen verbessern kann, so dass die Tätigkeit des Unternehmens als Ganzes oder teilweise fortgesetzt wird, konkurrenzfähig und nützlich sowohl in der Interesse der Gläubiger als auch des Schuldners. Konkursverfahren vom Wesen her ermöglicht nicht die nötige rechtliche Voraussetzungen, die für die Fortsetzungen der Tätigkeit des Unternehmens nötige Basis und wirtschaftliche Position erschaffen würden. Bei dem Konkursverfahren kann man die Wirtschaftstätigkeit des Schuldners sowohl aus objektiven als auch subjektiven Gründen normalerweise nicht wiederherstellen.

Sanierung bedeutet Heilung, Herausbringen des Geschäftsbetriebs aus wirtschaftlichen Schwierigkeiten. Zahlungsunfähigkeit veranlasst das Sanierungsbedürfnis des Unternehmens um das Liquidieren zu vermeiden. Juristische Sanierung besteht darin, die Maßnahmen einzuleiten, die die Zufriedenstellung der Forderungen der Gläubiger durch Schuldnerunternehmens Wirtschaftstätigkeit ermöglichen.

Jeder Konkurs ist Zahlungsunfähigkeit, aber nicht jede Zahlungsunfähigkeit ist Konkurs. Der Hauptunterschied in der Behandlung des Konkurses als Finanzkrise besteht darin, dass der Konkurs in der wirtschaftlichen Bedeutung die schlimmste Folge der Wirtschaftstätigkeit ist, im juristischen Sinn aber ein vom Rechtsschutzorgan (Gericht) festgestellter Zustand. Die zwei Aspekten des Konkursbegriffs – wirtschaftlich und juridisch – bilden beim Zusammenbetrachten ein Ganzes, vervollkommen und erklären einander. Zahlungsunfähigkeit im Licht des Konkursgesetzes muss genau und konkret in den Grenzen des Gesetzes behandelt werden, dabei sollen für Klarstellung objektiver (wirtschaftlicher) Zahlungsunfähigkeit vorgesehene wirtschaftliche Maßnahmen ergriffen

werden. Bei der rechtlichen Behandlung des Konkurses als wirtschaftliche Erscheinung müssen wir die Entsprechung des Vorhandenseins der gewissen Merkmale dem im Gesetz erscheinenden Legalbegriff des Konkurses feststellen. Ebenso ist verständlich, dass bei der Bewusstmachung des Wesens der Finanzkrise die Vorbeugung gegen Zahlungsschwierigkeiten und die Gebung der Sanierungsmöglichkeiten die Verpflichtung des Gesetzgebers sind, mit dem Zweck das Unternehmertum zu bewahren und zu verstärken.

Die analysierten erneuernden Konkursgesetze behandeln die Sanierung als Mittel, mit deren Hilfe das Konkursrecht zum Instrument der Wirtschafts- und Arbeitsmarktplanung und der Planung der öffentlichen Verwaltung umgestaltet werden soll. Sanierung wird heutzutage aus vielfältigen sozial- und wirtschaftspolitischen Gründen als Wert, vor dem die Funktion der Verwirklichung der Verantwortung für die Verursachung der Zahlungsunfähigkeit zurückzugehen scheint.

Die Näherung der Finanzkrise gibt ein Zeichen von sich nach der Rechnungslegung der Buchhaltung des Unternehmens, in der die Indikatoren der Liquiditätskrise sich zum Beispiel auf dem Kontoauszug ausdrücken, woraus sichtbar wird, dass die einkommenden Summen die ausgehenden Summen nicht decken. In einer Finanzkrise werden die Interessen des Schuldners und der Gläubiger sich gleich verflechten. Unterschiede in der Arbeits-, Steuer-, Geschäfts- und Sachenrechtsregulation sprechen nicht nur über die Unterschiede der Regulation des Rechtszweiges, die besonders bei der Sanierung hervortreten, sondern jeder Rechtszweig kann für Gläubiger feste Rechtsgrundlagen bestimmen, die von den Interessen anderer Gläubiger erheblich abweichen können. Mit Pfand versicherte Gläubiger sehen ökonomischen Sinn in der schnellen Realisierung der Garantie, die Arbeitnehmer dagegen sind an Erhaltenbleiben der Arbeitsplätze interessiert oder an größeren Vergütungen im Sozialplan, das verkleinert aber das Interesse der garantierten Gläubiger höhere Zufriedenheit zu bekommen. Das Erreichen des Einklangs zwischen Bestimmungen des Gesetzes und Personen ist äußerst Schwierig, wenn man die bei der Zahlungsunfähigkeit entstehende angestrenzte Lage betrachtet, in der einerseits die Gläubiger die Zufriedenstellung der Forderungen gleich und im vollen Umfang verlangen, dem Schuldner die Mittel zur Zufriedenstellung der anerkannten Forderungen im vollen Umfang nicht reichen und andererseits ist der Schuldner interessiert an Fortsetzung des Geschäftsbetriebs und an Herauskommen aus der Krisensituation. Die genannten Sachverhalte charakterisieren anschaulich die Kompliziertheit von der Lösung der Finanzkrise, indem die Verteidigung der Interessen der Gläubiger zur Verletzung der

Interessen des Schuldners führen kann und die Verteidigungsmittel vom Schuldner die Möglichkeiten der Gläubiger beschränken.

Die Prinzipien des Konkursverfahrens sind die gemeinsame Zufriedenstellung der Gläubiger auf Kosten des Schuldners Vermögen, die Bewahrung des Schuldner-Unternehmers, das von den Restschulden Freiwerden des ehrlichen Schuldners, die Umteilung der schlecht benutzten Ressourcen des Schuldners und dadurch die Steigerung der Effektivität. Bei der Ausarbeitung der Lösungsvarianten muss man die Interessen der Gläubiger, der Schuldner und der Arbeiter, die beherrschende Lage im Wirtschaftssektor des Schuldners und die internationale Breite berücksichtigen. Man muss die Frage beantworten können, ob es wirtschaftlich effektiver zu liquidieren oder zu sanieren ist. Beim Treffen der Entscheidung mit entsprechendem Inhalt muss man aus den Möglichkeiten des Zahlungsunfähigkeit regulierenden Rechtssystems ausgehen. Rücksichtnehmend auf wirtschaftliche Aspekte und die konkursrechtliche Regulation der Gesetzgebung ist den marktwirtschaftlichen Prinzipien unterstellte Sanierung in der längeren Perspektive für die Prozessteilnehmer besser und nützlicher als die Liquidation, egal ob es im Konkursverfahren oder als separat bestimmtes Sanierungsverfahren – der Lauf des Verfahrens wird in den anderen Worten den wirtschaftlichen Interessen der Teilnehmer unterstellt.

Nach der Analyse der verschiedenen Konkursgesetze stellt der Sanierungsvorschlag den Vorschlag des Schuldners an den Gläubigern dar, um die Krisensituation zu lösen. Obwohl deutsche, finnische, russische und estnische Konkursgesetze auch den Gläubigern ermöglichen den Sanierungsvorschlag zu machen, muss er doch mit dem Schuldner koordiniert werden. Die Analyse des Gesetzes bestätigt die Änderung der Konkursgesetzgebung von gläubigerbezogen zu Steigerung der Rechte des Schuldners und sich daraus ergebend ist der Schuldner der logische und auch berechtigte Initiator des Sanierungsvorschlags. Weil der in die Finanzkrise geratene Schuldner „Schutz“ vor den Angriffen der Gläubiger braucht, ist es sinnvoll den Sanierungsvorschlag unter gesetzlichen Schutz zu machen, in der Zeit des Moratoriums, wenn unentbehrliche Wirtschaftstätigkeit erlaubt ist und der Schwierigkeitsgrad der Lage aufgeklärt wird.

Estnische Gesetzgebung kennt auch die Möglichkeit die Finanzkrise vor dem Konkurs mit Moratorium zu lösen. Es besteht eine Möglichkeit sowohl bei Kreditinstitute als auch bei Versicherungsgesellschaften, um die Tätigkeit der Finanzierungsanstalt in Zahlungsschwierigkeiten teilweise zu beenden, das Moratorium zu verwenden, mit dem Zweck die Gründe und Charakter der Zahlungsschwierigkeiten zu klären und die

Maßnahmen zur Verbesserung der Lage und zum Schutz der Interessen der Klienten zu ergreifen. In der Zeit des Moratoriums werden die Auszahlungen und die Erfüllung der vor dem Moratorium auf sich genommenen Pflichten eingestellt. In derselben Zeit haben auch die Gläubiger kein Recht an die Finanzierungsanstalt Forderungen zu stellen. Solche Lage schützt sowohl den Schuldner als auch die Gläubiger. Nach dem Vortrag des Verwalters von dem Moratorium wird Finanzinspektion entscheiden, ob man der Versicherungsgesellschaft oder dem Kreditinstitut weiter arbeiten erlaubt, die Lizenz des Kreditinstituts entzieht oder Konkurs eröffnet.

Sowohl im romanisch-germanischen Rechtssystem als auch in den skandinavischen Ländern wird ein außergerichtliches Verfahren in der Regulation der Zahlungsunfähigkeitfragen nicht ausgeschlossen. Beim außergerichtlichen Verfahren gibt es aber drei ähnliche Hauptstandpunkte. Es wird vorausgesetzt, dass der Schuldner seine Schulden selbst in vollem Umfang bezahlt. Die Erfüllung der Pflichten muss alle Gläubiger betreffen und alle Gläubiger müssen mit den angebotenen Bedingungen einverstanden sein. Weil es sich um das übliche zivilrechtlich vertragliche Verhältnis handelt, haben die Gläubiger immer eine Möglichkeit ein anderes Verfahren einzuleiten, das die außergerichtliche Einigung ausschließt. Der unbestreitbare Vorteil des außergerichtlichen Verfahrens vor der gerichtlichen Sanierung ist die Billigkeit des Prozesses.

Als Risiken des außergerichtlichen Verfahrens werden das Unvertrauen gegenüber dem Schuldner erwähnt, dessen Aktivitäten zufolge der Geschäftsbetrieb in die Finanzkrise geraten ist. Es wird angenommen, dass der Schuldner ihm gegebene Zeit zum Herausbringen des Vermögens, zum Schließen der Vereinbarungen, die Vorteile für gewählte Gläubiger bieten, zum Schließen der Vereinbarungen, die dem Schuldner gehörendes Vermögen beschädigen und damit verkleinern sich die anerkannten Hoffnungen der Gläubiger ihre Forderungen am besten zufrieden zu stellen. So wie der deutsche Gesetzgeber bei der Behandlung der Funktionen richtig erwähnte, verhalten auch die Gläubiger sich gegenüber dem Schuldner nicht objektiv und versuchen zu retten, was zu retten ist, wenn sie von den Finanzschwierigkeiten erfahren. Das Hauptproblem liegt darin, dass über die außergerichtliche Sanierung die zu akzeptierende Kontrolle fehlt. Also wird in verschiedenen Konkursgesetzen bei der Lösung der Zahlungsunfähigkeit gerichtliches Verfahren bevorzugt. Sanierung wird im gerichtlichen Verfahren unter der Kontrolle des Konkursverwalters und des Konkursausschusses durchgeführt.

Unterschiedlich ist die Finnische Republik, wo die Sanierung seit 1993 als von dem Konkursverfahren separates Verfahren bestimmt ist.

Das Entwerfen (Planieren, Planen) bedeutet das Durcharbeiten des verfolgten wirtschaftlichen Ziels (Zufriedenstellung der Forderungen durch Wirtschaftstätigkeit) und der dazu führenden Wege, um die günstigsten (besten) Handelsweisen zu finden. Sanierung im Geschäftsverband wird durch ein Budgetsystem ins Werk gesetzt, wozu die Budgets der Verkaufstruppe, des Personals, der Produktionsabteilung, der Vorräte und des Vermögens gehören. Inhaltlich muss der Verwalter zusammen mit dem Schuldner einen den Gläubigern und dem möglichen neuen Investoren annehmbaren Tätigkeitsablaufplan für das Unternehmen erstellen. Das Erstellen eines Tätigkeitsablaufplans beim zahlungsunfähigen Unternehmen ist kompliziert, da man zusätzlich zu einem guten Plan die Gläubiger vom Erhalten des Vertrauens gegenüber dem Schuldner überzeugen muss. In der größeren Verantwortung für das Erstellen des Tätigkeitsablaufplans steht der Schuldner. Erstens kennt er das zu führende Unternehmen besser und zweitens gibt es eine Möglichkeit gründlich durchzudenken, wie es möglich wäre, die mit den Schulden zusammenhängende Fragen am besten zu lösen.

Der Meinung des Autors nach wäre es empfehlenswert nach dem Vorbild des deutschen Konkursgesetzes und des finnischen Sanierungsgesetzes der Unternehmen im Sanierungsplan die Pflichtteile des Plans – beschreibender, bewertender und das Rechtsverhältnis ändernder Teil, Bildung der Abstimmungsgruppen und der Teil der Dokumenten zu vermerken. Sanierungsvorschlag an den Gläubigern könnte vorkommen in Möglichkeiten wie zum Beispiel das Reduzieren der Schulden oder Verlängerung der Zahlungsfristen, das Reduzieren der Schulden und Verlängerung der Fristen, Verkauf des ganzen oder eines Teils des Vermögens vom Schuldner und das zu bekommende Geld wird wie im Sanierungsplan vorgesehen für Zahlungen an Gläubigern oder beim möglichen teilweise Abtreten für Verbesserung der Voraussetzungen der gebliebenen Tätigkeit verwendet, Zahlungsaufschub für eine bestimmte Periode, dem die volle oder fast volle Aufzahlung folgt, der Erwerb der Anteile von den Gläubigern laut Sonderregulierung oder eine Kombination der oben genannten Varianten.

Das neue estnische Konkursgesetz sollte mehr Möglichkeiten mit wirtschaftlichem Inhalt darstellen als es sie in dem neuen Gesetz im Moment gibt.

Charakteristisch zu allen betrachteten Sanierungsverfahren ist, dass die Bedingungen des von den Gläubigern genehmigten Sanierungsvorschlags von dem Gericht bescheinigt

wird. Die Hauptfunktion des Gerichts ist vor allem zu verfolgen, dass die mit dem Gesetz bestimmten Forderungen erfüllt sind und die Mehrheit in gutem Glauben (*bona fide*) verhandelt hat. Das Gericht muss auch verfolgen, dass die Minderheit von der Mehrheit nicht rücksichtslos zur Seite geschoben wird und dass die Interessen der Mehrheit nicht auf die von der Minderheit stoßen, die sie in ihrem Interesse zwingen würde mit irgendetwas einverstanden zu sein. Zudem muss das Gericht den Plan betrachten und entscheiden, ob er vernünftig und ehrlich ist und ob es vernünftige Widersprüche zu ihm gibt oder gibt es solche Widersprüche aufgrund welchen jeder vernünftiger Mensch sagen könnte, dass er es nicht genehmigen kann. Das Gericht muss also den genannten Plan besprechen sowohl von dem Sichtpunkt des prozeduralen Rechtes als auch des Ziels der Vernünftigkeit. Beim Bewerten der Vernünftigkeit muss das Gericht mit dem Wesen und Ziel des Plans, die Bräuche und Praxis des Arbeitsgebietes oder Berufes berücksichtigen.

Der Autor der Arbeit ist bei der Analyse der Frage der Erstattung und Bestätigung des Sanierungsvorschlags zu der Meinung gelangt, dass die die Krisensituation regulierende Gesetzgebung dem Schuldner einen Anstoß geben soll, den Sanierungsvorschlag an Gläubigern zu erstatten, laut eröffneten Konkurses oder alternativen Sanierungsgesetzes. Der Autor der Arbeit ist für Sanierung laut separaten Gesetzes. Als gerichtliches Verfahren entsteht eine dem Moratorium ähnliche Lage, die dem Schuldner vor den Angriffen der Gläubiger beim Verfahren des Sanierungsvorschlags schützt. Der Sanierungsvorschlag des Schuldners muss für die Mehrheit der Gläubiger annehmbar und von dem Gericht bescheinigt sein, dies müsste Sicherheit sowohl den Erstatern des Vorschlags als auch den Gläubigern und möglichen Kreditoren, da ohne zusätzliche Ressourcen die Bedingungen des Vorschlags unerfüllbar sein können.

Der Autor der Arbeit hält für richtig die Aussicht der Sanierung durch von dem Gericht bestimmten Verwalter oder Verwalter und Ausschuss.

Der Schuldner, der den Geschäftsverband in die Finanzkrise geführt hat, kann dieselben Fehler wiederholen, die das Unternehmen schon in die Krise gebracht haben. Sanierung in sich bedeutet das Ergreifen der strickten Maßnahmen bei der Kosten und die Verwendung des Gewinns vom Benutzen der möglichen Geldmittel vor allem um die Forderungen der Gläubiger zufrieden zu stellen.

Der Autor der Arbeit ist der Meinung, dass das Sanierungsverfahren in der Gesetzgebung eine rechtliche Institution ist, die das Unternehmen bei ernsten Zahlungsschwierigkeiten zu bewahren ermöglicht. In Estland geraten solche Geschäftsverbände in Konkurs, deren

Sanierung wirtschaftlich nachteiliger als Liquidierung ist, aber breitere Verwendung der Sanierung wird durch das Fehlen des entsprechenden Gesetzes verhindert.

Sanierung bedeutet die Wiederherstellung der Tätigkeit des in den Zahlungsschwierigkeiten geratenen Geschäftsverbandes und Liquidierung die Einstellung der Tätigkeit. Die genannten Varianten der Krisesituation sind nicht Teile desselben Prozesses, sondern als Lösungsvarianten Alternativen. Wie die in der Magisterarbeit hervorgebrachte Analyse der verschiedenen Konkursgesetze gezeigt hat, kann die Sanierung unter bestimmten Bedingungen auf Liquidierung im Konkursverfahren zurückgehen; Gegenzug ist schon weniger wahrscheinlich. Daraus sich ergebend soll man Sanierung sowohl in wirtschaftlicher als auch rechtlicher Bedeutung als Alternative zur Liquidierung behandeln, da das zu erwartende Ergebnis in eine völlig andere Richtung gezielt ist.

Des Autors Erachtens soll der Schuldner die Möglichkeit haben, sein Geschäftsbetrieb selbst zu sanieren, da angenommen wird, das es sich nicht um eine boshaft erstellte Krisensituation handelt. Trotz des Misserfolgs beherrscht der Schuldner das gegebene Wirtschaftsgebiet und die Informationen über seinem Geschäftsbetrieb und ist in der Lage seine Tätigkeit ohne Verdrängung zu sanieren. Sanierung muss als gerichtliches Verfahren ablaufen, wo objektive Aufsichtsräte bestimmt werden, um die Sanierung zu unterstützen und zu kontrollieren. Das gerichtliche Verfahren muss als Sonderverfahren behandelbar sein, das ermöglicht eine dem Moratorium ähnliche Lage, um die wirkliche Situation des Schuldners festzustellen und einen gesetzlichen „Puffer“ vor den legalen und illegalen Angriffen der Gläubiger zu erstellen, die auch die besten Absichten und Möglichkeiten vernichten können, ungeachtet der Tatsache, dass die Sanierung sowohl in den Interessen der Gläubigen, des Schuldners als auch des Ordens von dem Wirtschaftssystem. Sanierung sollte als gerichtliches Verfahren durchgeführt werden. Von verschiedenen Gesetzgebern wird das Sanierungsverfahren auf zwei Grundlagen bestimmt: Sanierung ist im Rahmen des Konkursverfahrens durchzuführendes gerichtliches Verfahren oder separat bestimmtes gerichtliches Verfahren. Die Grundlage solcher Behandlung kann nur der Willen des Gesetzgebers sein. Die Konkursverfahren kann man vom Ausgangspunkt her bedingt in zwei Gruppen teilen, davon abhängig, ob die Verteidigung der Interessen des Schuldners oder der Gläubiger im Vordergrund ist. Wenn der Ausgangspunkt des Gesetzgebers die Verteidigung des Gläubigers ist, hat das Konkursgesetz liquidierenden Charakter und die Sanierung wird als weniger wichtiger Teil des Konkursverfahrens bestimmt, dessen Verwirklichung nicht erwartet wird. Wenn der Gesetzgeber die

Verteidigung der Interessen des Schuldners gewählt hat, ist Sanierung als Sonderverfahren im Rahmen des generellen Konkursverfahrens oder als separates Gesetz bestimmt.

Die Bestimmung der Möglichkeit der Sanierung als Gesetz stellt eine Alternative zu Liquidierung, wodurch die in die Zahlungsschwierigkeiten geratene Unternehmen zweckmäßig zwischen dem auf Wiederherstellung der Zahlungsfähigkeit gezielten Sanierungsverfahren und dem zur Einstellung der Tätigkeit führenden Konkursverfahren wählen können. Finanzkrise an und für sich ist noch nicht derartiger Grund, um das Verwaltungs- und Anordnungsrecht des Schuldners zu verletzen und die Möglichkeit der Anteilnehmer ihre Investitionen zu bewahren zu begrenzen.

Sanierungsverfahren als Alternative zum Konkursverfahren (das im Allgemeinen mit der Liquidierung der Wirtschaftstätigkeit des Unternehmens endet) sollte als separates Gesetz außerhalb des Konkursverfahrens bestimmt werden. Sanierung laut eines Sondergesetzes schafft die Voraussetzungen für das Garantieren der Möglichkeit für Sanierung des in Zahlungsschwierigkeiten steckenden Unternehmens und für das Erreichen der wirtschaftlich vernünftigen Lösungen sowohl für den Schuldner-Unternehmer als auch für die Gläubiger. Das Sanierungsgesetz ermöglicht dem Schuldner die Eröffnung des Verfahrens, wenn die Sanierung möglich ist, weil die Zahlungsunfähigkeit noch nicht vorliegt, aber in der Zukunft wahrscheinlich ist. Die Realisierungsentscheidung zugleich entsteht im Prozess der gerichtlichen Behandlung und muss von den Teilnehmern verwirklicht werden können. Die separate Behandlung des Sanierungsverfahrens ermöglicht dem Unternehmer durch die Regulation der Sanierung beim in die Krise der Wirtschaftstätigkeit Geraten das rationelle Denken zu bewahren.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus:

1. Begg, D., Fishcer, S., Dornbush, R. Economics. London: McGraw-Hill, 1987.
2. Buldas, A. Maksevõimetusasjade (konkursi) seadus. Narva, 1934.
3. Bõtskova, J., Teearu, A. Ärirahandus. Tallinn: Coopers & Lybrand, 1997.
4. Donelly, J. H., Gibson, J. L., Ivanchevich, J. M. Fundamentals of Management. Boston: Richard D. Irwin, Inc, 1990.
5. European Commission. Best project on Restructuring, Bankruptcy and a Fresh Start. Final Report of the Expert Group. September 2003. a. – <http://europa.eu.int/eur-lex/en/index.html>. http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures_/index.htm
6. Fukuyama, F. Suur vapustus: Inimloomus ja ühiskondliku korra taastamine. Tallinn: AS Pakett, 2001.
7. Goode, R. M. Principles of Corporate Insolvency Law. London, Sweet & Maxwell. Center for Commercial Law Studies, 1990.
8. Gray, D. a. The Complete Canadian Small Business Guide. Toronto, Montreal: McGraw-Hill Ryerson Limited, 1988.
9. Grundzüge des neuen Insolventsrechts: eine Einführung/begr. von Hans Heilmann. 3., völlig neu bearb. Aufl. /von Stefan Smid. München: Beck, 1999.
10. Ilus, E. Rooma eraõiguse alused. Toimetanud prof. Heiki Pisuke. Kirjastus Ilo, 2000.
11. Калнан. Р. Мировое соглашение. – Вестник ВАС РФ. Спец. Прил. 2001, № 3.
12. Koch, A. Die Eigenverwaltung nach der Insolvenzordnung. München: Beck, 1998.
13. Krystek, U. Unternehmungskrisen. Wiesbaden: Gabler, 1987.
14. Köhler, H, Tsiviilseadustik. Üldosa. Õpik. Tallinn; Juura, Õigusteabe AS, 1998.
15. Leimann, J., Skärvad, P.-H., Teder, J. Strateegiline juhtimine. Tallinn: Külim, 2003.
16. Macharzina, K. Unternehmensführung. Das internationale Managementwissen. Wiesbaden: Gabler, 1999.
17. Mereste, U. Aktuaalne majandusleksikon. Tallinn: Olion, 1994.
18. Narits, R. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura, 2002.
19. Nieding, K. Einführung in das Konkursrecht. – Neue Justiz nr 6, 1993.
20. Nõges, V. Kreditoride nõuete rahuldamine üld- ja erikonkursis. Tallinn, 1934.

21. Piip, A. Kaubandusõigus ja –protsess. “Kaubandusõiguse” kolmas trükk. Tallinn: Justiitsministeerium, 1995.
22. Pinomaa, P. Saneerauskäytäntö. Tietosanoma, RT-Print, Pieksämäki, 2001.
23. Raising Venture Capital. An Entrepreneur's Guidebook. Deloitte Haskins & Sells, 1982.
24. Raudsepp, V., Raudsepp, P. Lühiajaline finantskavandamine. Tallinn: Külim, 1996.
25. Sootak, J. Majanduskriminaalõigus. Tartu: Sihtasutus Eesti Õiguskeskus, 1998.
26. Scwinn, K. Historischer Überblick über die betriebswirtschaftliche Krisenforschung. <http://www.kriesennavigator.de>
27. Scott, D. F., Martin, J. D., Petty, J. W., Keown, A. J. Aktsiaettevõtte rahandus. VI osa. Tallinn: EMI infoökonomika ja kirjastuse sektor, 1991.
28. Steward, K. Lecture Resource Manual to Accompany Fundamentals of Management. Homewood, Boston: Irwin, Inc, 1990.
29. Телюкина. М. В. Конкурсное право: Теория и практика несостоятельности (банкротства) – М.: Дело, 2002.
30. Телюкина, М. В. Комментарий к Федеральному закону “Онесостоятельности (банкротстве)” /Отв.ред.проф. А. Ю. Каблкин. – М.: Издательство БЕК, 1998.
31. Телюкина, М. Акционирование долга, обмен долга на доли участия и продажа бизнеса предприятия находящегося в процессе производства по делу о несостоятельности. – Юридический мир. 3, 1998.
32. Traks, K. Rapla Dairy: vaid tilk piima ja võlad. – Äripäev, 17.12.2002.
33. Truett, L. J., Truett, D. B. Economics. St.Luis etc.: TimesMirror/mosby College Publishing, 1987.
34. Trunk, A. Internationales Insolvenzrecht: systematische Darstellung des deutschen rechts mit rechtsvergleichenden Bezügen/Alexander Trunk. Tübingen: Mohr Siebeck, 1998.
35. Tuula, M. Rekonstruktion av företag inom insolvenslagstiftningens ramar. Norstedts Juridik AB. Elanders Gotab. Stockholm, 2001.
36. Werlauff, E. Eoropa Liidu ühinguõigus. Ühine nimetaja ärilistele ettevõtmistele 12 riigis. Avatud Eesti Fond, 1997.
37. Varul, P. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. – Juridica, 1994, nr 1.
38. Varul, P. Pankrotiõiguse probleeme. – Juridica, 1999, nr 8.
39. Varul, P. Võlgniku vastutus pankroti korral. – Juridica, 2003, nr 7.
40. Insolvency – France. <http://www.internationallawoffice.com>
41. Insolvency – Canada. <http://www.internationallawoffice.com>.
42. Insolvency – Denmark. <http://www.internationallawoffice.com>.

43. Insolvency – Sweden. <http://www.internationallawoffice.com>.
44. Pankrotiseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav Justiitsministeeriumi koduleheküljel: www.just.ee.
45. Hea raamatupidamistava. Kommentaaridega. Tallinn, 2000.

Kasutatud normatiivmaterjal:

46. Concil Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings. – Official Journal of the European Communities 30.06.2000 L160. (<http://www.legaltext.ee>)
47. Directive 2001/17/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 19 March 2001 on the reorganisation and winding-up of insurance undertakings. – Official Journal of the European Communities 20.04.2001 L110/28
48. Directive 2001/24/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 4 April 2001 on the reorganisation and winding-up of credit institutions. – Official Journal of the European Communities 05.05.2001 L125/15 (<http://www.legaltext.ee>)
49. Insolvenzordnung. (Saksa 1994. a pankrotiseadus eestikeelne tõlge Justiitsministeeriumis)
50. Karistusseadustik. RT I 2001, 61, 364.
51. Kindlustustegevuse seadus. RT I 2000, 53, 2462.
52. Konkurentsiseadus. RT I 2001, 56, 332.
53. Krediidiasutuste seadus. RT I 1999, 23, 1476.
54. Pankrotiseadus. (tekst toodud muudatuste ja täiendustega seisuga 15. jaanuar 1999. a). RT I 2000, 13, 93.
55. Pankrotiseadus. RT I 2003, 17, 95.
56. Saksa tsiviilseadustik BGB. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2001.
57. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216.
58. Äriseadustik. RT I 1999, 102, 907.
59. Vabariigi Valitsuse 2. oktoobri 2001. a määrus nr 314. Majandusraskustes äriühingule riigiabi andmise eritingimused. RT I 2001, 80, 486.
60. Võlaõigusseadus. RT 2001, 81, 487.
61. Yrityksen saneerauksesta laki (47/93).
62. Федеральный закон “О несостоятельности (банкротстве). СЗ РФ 1998. № 2. Ст. 222.

Kasutatud kohtu- ja pankrotimenetluspraktika:

63. Tallinna Rinkonakohtu tsiviilkolleegiumi otsus tsiviilasjas nr 2-2/637/02.
64. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 16. novembri 2001. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-134-01.
65. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 30. aprilli 2003. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-41-03.
66. Tallinna Rinkonakohtu tsiviilkolleegiumi otsus tsiviilasjas nr 2-2/89/02.
67. Tartu Maakohtu määrus 17. juulist 2002. a tsiviilasjas nr 2-500/99.
68. Eesti Panga nõukogu 6. aprilli 1999. a otsus nr 3-1.
69. Finantsinspektsiooni otsus 12. maist 2002. a nr 31-3.
70. Finantsinspektsiooni otsus 11. juulist 2002. a nr 45-4/2.

KASUTATUD LÜHENDID

BGB	–	<i>Bürgerliche Gesetzbuch</i>
EL	–	Euroopa Liit
ELN	–	Euroopa Liidu Nõukogu
EÜ	–	Euroopa Ühendus
InsO	–	Saksa pankrotiseadus (<i>Insolvenzordnung</i>)
Vene PankrS	–	Vene pankrotiseadus (<i>Федеральный закон “О несостоятельности (банкротстве)”</i>)
YSL	–	Soome saneerimise seadus (<i>Yrityksen saneerauksesta laki, Reorganization of Enterprises Act</i>)
PankrS	–	Eesti pankrotiseadus
uus PankrS	–	Eesti uus pankrotiseadus, jõustub 1. jaanuaril 2004. a
ÄS	–	äriseadustik
KAS	–	krediidiasutuste seadus
KTS	–	kindlustustegevuse seadus
TsÜS	–	tsiviilseadustiku üldosa seadu